

Valsts dibināto fondu sistēmas turpmākās attīstības modelis (iepirk.Nr.MK VK 2010/24 ESF)

Gala ziņojums

2011. gada 12. jūlijs

Pasūtītājs:
Valsts Kanceleja

Izpildītājs:
SAFEGE Baltija

Satura rādītājs

Kopsavilkums	3
Ievads	19
1. Pamatnostādnes.....	20
1.1. Pārskats par fonda jēdziena lietojumu ārvalstīs	20
1.2. Salīdzinājums ar Latvijas situāciju.....	23
1.3. Konceptuālā izvēle attiecībā uz valsts fondu izveidi.....	24
2. Operacionālo fondu attīstības modelis.....	25
2.1. Institucionālo fondu juridiskais statuss	26
2.2. Fondu dibināšanas kritēriji.....	29
2.3. Valsts fondu dibināšanas kārtības principi	30
2.4. Fondu finansēšanas principi.....	31
2.5. Fondu vispārējās vadības modeļi.....	37
2.6. Ieņēmumu administrēšanas modeļi.....	41
2.7. Izdevumu administrēšanas modeļi.....	41
2.8. Fondu līdzekļu izlietojuma principi.....	42
2.9. Regulāro pasākumu, TV un radio raidījumu finansēšana.....	49
2.10. Ieguvumu analīze.....	51
3. Operacionālo fondu alternatīvie modeļi	53
3.1. Modelis A.....	53
3.2. Modelis B.....	55
3.3. Modelis C	55
3.4. Modelis D	56
3.5. Modelis E.....	56
3.6. Modeļu salīdzinājums un rekomendācijas.....	58
4. Uzkrājumu fondu attīstības modelis.....	62
4.1. Pamatnostādnes	62
4.2. Dibināšanas kritēriji	63
4.3. Dibināšanas kārtības principi	63
4.4. Juridiskais statuss	63
4.5. Finansēšanas principi.....	64
4.6. Fondu līdzekļu izlietojuma principi.....	64
4.7. Secinājumi.....	64
5. Priekšlikumi un rekomendācijas esošo fondu darbības uzlabošanai.....	66
5.1. Nosacījumi un ierobežojumi	66
5.2. Valsts Kultūrkapitāla fonds.....	67
5.3. Sabiedrības integrācijas fonds	68
5.4. Zivju fonds.....	69
5.5. Meža attīstības fonds	71
5.6. Medību saimniecības attīstības fonds	72
5.7. Latvijas vides aizsardzības fonds.....	73
5.8. Studiju fonds (operacionālā fonda daļa).....	75
5.9. Uzturlīdzekļu garantiju fonds	77
5.10. Darbinieku prasījumu garantiju fonds.....	77
1. PIELIKUMS	79
Priekšlikumi par vienotu regulējumu valsts budžeta finansētajiem projektu konkursiem ...	79

Kopsavilkums

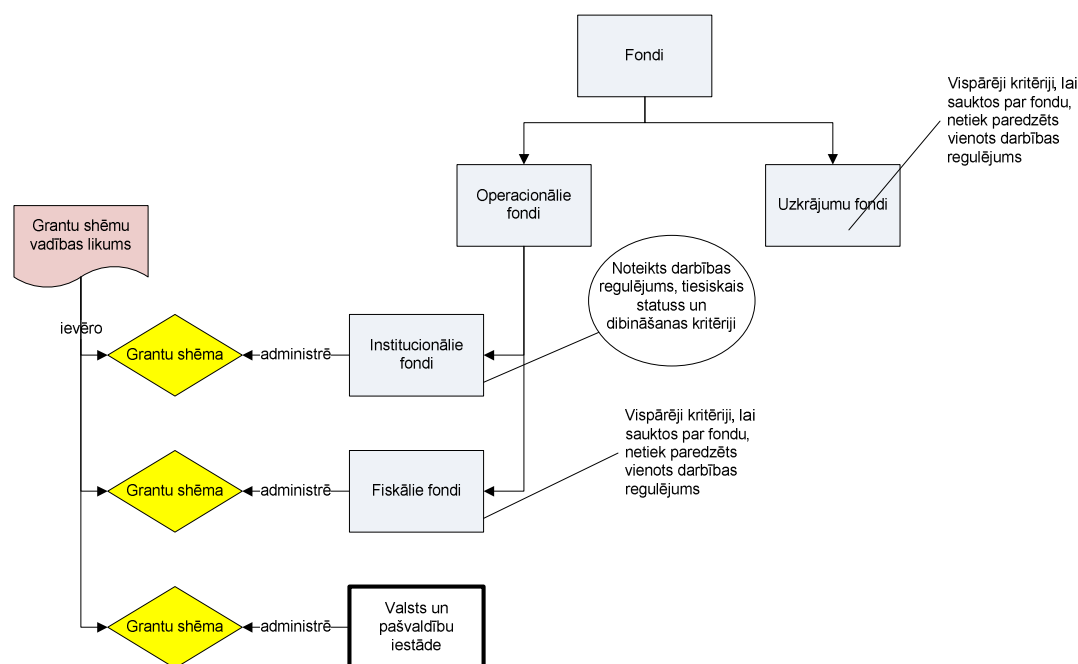
Izstrādātais valsts dibināto fondu sistēmas turpmākās attīstības modelis piedāvā kritērijus fondu dibināšanai, nosaka to darbības pamatprincipus un juridisko statusu. Lai gan fonda nosaukums Latvijā un ārvalstīs tiek lietots ļoti dažādos gadījumos, modelis attiecas uz tādiem finanšu mehānismiem, kas tiek dibināti kā institucionāli veidojumi. Tas ir veidots ievērojot Latvijā pastāvošo praksi un ārvalstu pieredzi fondu veidošanā. Saskaņā ar modeli, lai veidojumu būtu pamats saukt par valsts dibinātu fondu, to ir jādibina kā publisku nodibinājumu, paredzot atsevišķu no valsts budžeta nodalītu fonda budžetu un mantu. Valsts pārvaldes iekārtas likumā ir jānosaka, ka publisks nodibinājums ir viena no atvasināto tiesību personām un jānosaka pamatprincipi, kas iekļaujami fondu dibināšanas likumos. Modelis neparedz atgriešanos pie speciālajiem budžetiem, tomēr atsevišķos gadījumos atzīst par vēlamu un iespējamu fondam piešķiramo dotācijas apjomu saistīt ar specifisku nodokļu un nodevu ieņēmumiem.

Viens no biežāk sastopamo fondu veidiem ir fondi, kas piešķir finansējumu projektiem Projektu konkursu veidā, jeb grantu shēmu metode ir galvenais šo fondu darbības virziens. Starpziņojumā tika identificētas būtiskas problēmas un nepilnības grantu shēmu vadībā, kuras šajā modelī tiek piedāvāts novērst ar kopīgu pamatprincipu noregulējumu atsevišķā grantu shēmu vadības likumā un grozījumiem likumā Par budžetu un finanšu vadību. Modelis paredz, ka grantu shēmās var uzņemties ilgtermiņa saistības un projektu finansējuma atlikums var tikt izmantots nākamajā saimnieciskajā gadā. Tā kā valsts finansētās grantu shēmas organizē ne tikai fondi, bet arī tiešās pārvaldes iestādes, grantu shēmu vadības uzlabošanas priekšlikumi attiecas arī uz tiešās pārvaldes iestādēm. Priekšlikumi attiecas arī uz pašvaldību finansētajām grantu shēmām.

Fondu kategoriju, kas veic līdzekļu uzkrāšanu, lai nodrošinātu tā saucamo “spilvena” efektu dažādu krīzes situāciju rezultātu novēršanai, pētījuma autori ir klasificējuši kā uzkrājumu jeb “bufera” fondus. Teorētiskās domas un pasaules prakses valsts budžeta līdzekļu administrēšanā analīze parāda, ka šādi fondi veido speciālo budžetu. Tomēr ekonomistu vidū nav vienprātības, vai speciālie budžeti ir vēlami vai nē. Vairākuma viedoklis neatbalsta to veidošanu budžeta sistēmās, sevišķi, ja valsts politiskā un ekonomiskā sistēma jau ir nostiprināta. Tajā pat laikā, praksē vērojama daudzu valstu tieksme izmantot iezīmēto ienākumu metodi dažādu fondu, piemēram, izglītības vai vides, veidošanā. Pētījuma autori uzskata, ka šī jēdziena lietojums būtu attiecināms arī uz attiecīgajam mērķim paredzētu budžeta programmu un nebūtu nepieciešams runāt par speciālā budžeta izveidi. Izvēloties „bufera” fonda jeb uzkrājumu fonda mehānismu valsts pārvaldes funkciju nodrošināšanai politiku plānotājiem un ieviešējiem būtu jāvadās no virknes kritēriju.

Pētījuma autori uzskata, ka piedāvātajiem „bufera” fonda izveides pamatojošajiem kritērijiem šobrīd atbilst divi no analizētajiem fondiem - Lauksaimniecības risku fonds un Darbinieku prasījumu garantiju fonds. Savukārt Uzturlīdzekļu garantiju fonds faktiski ir noteikta budžeta programma, kurā tiek plānota valsts budžeta dotācija stingri reglamentētu ar normatīvajiem aktiem noteiktu funkciju veikšanai. Tomēr

fonda darbībai atsevišķa likuma pieņemšana un fonda nosaukuma došana ir balstīta vēsturiskā izvēlē, kad likuma autori fondam bija plānojuši noteikt citādāku juridisko statusu, bet likuma projekta apspriešanas gaitā no tā atteicās. Tādējādi Uzturlīdzekļu garantiju fonds nebūtu uzskatāms par tipisku valsts dibinātu fondu. Kompetentajām institūcijām būtu jāizvērtē samērīgums un administratīvo resursu patēriņš, lemjot par vārda „fonds” aizstāšanu ar programma vai līdzvērtīgu sinonīmu atbilstoši likumam par budžetu un finanšu vadību.

1.attēls. Valsts dibināto fondu sistēmas attīstības modeļa galvenie elementi

Izteiktos priekšlikumus un rekomendācijas par fondu sistēmas tālāko attīstību un noregulējumu, un esošo fondu darbības uzlabošanai pētījuma autori ir novērtējuši attiecībā uz to finansiālo ietekmi (+ pozitīva; - negatīva; N neitrāla) un norāda optimālo izpildes laiku (N: nekavējoties, V: vidustermiņā, I: ilgtermiņā).

1. Tabula Rekomendācijas par valsts dibināto fondu sistēmas turpmākās attīstības modeli

Nr. p.k.	Izpildes laiks	Rekomendācija	Finansiālā ietekme
1.	V	Nodrošināt vienotu pamatprincipu ievērošanu no valsts budžeta finansētu grantu shēmu vadībā, pieņemot grantu shēmu vadības likumu (rekomendācijas par likumā iekļaujamiem nosacījumiem skat. atsevišķā tabulā.) un likumā „Par budžetu un finanšu vadību” paredzot, ka no valsts un pašvaldību budžeta finansētie projektu konkursi ir jāīsteno saskaņā ar grantu shēmu vadības likumu. Šos nosacījumus attiecināt uz visām valsts un pašvaldību finansētām grantu shēmām neatkarīgi no tā, vai tās ievieš fondi vai citas institūcijas.	+

2.	V	<p>Valsts pārvaldes iekārtas likumā vai biedrību un nodibinājumu likumā ir jāveic grozījumi, iekļaujot regulējumu par publiskajiem nodibinājumiem, kas noteiktu, ka:</p> <ol style="list-style-type: none"> (1) Publiskos nodibinājumus dibina, kad ir lietderīgi noteiktam mērķim paredzētu publiskā finansējuma daļu nošķirt, tās pārvaldi veicot autonomi; (2) Publisks nodibinājums ir atvasināto tiesību persona; (3) Publisko nodibinājumu nosaukumā ir jābūt vārdam „nodibinājums”, vai „fonds”. (4) Valsts dibina publiskos nodibinājumus ar atsevišķu likumu, pašvaldības ar saistošajiem noteikumiem. 	N
3	V	<p>Likumā „Par budžetu un finanšu vadību” paredzēt, ka publiskajiem nodibinājumiem ir savs budžets (neatkarīgi no tā vai publisko nodibinājumu pilnībā, vai daļēji finansē no valsts budžeta, uz to tiek attiecināti likumā VIII nodaļas nosacījumi).</p>	N
4	V	<p>Likumā „Par budžetu un finanšu vadību” attiecībā uz grantu shēmām ir jāparedz tiesības uzņemt ilgtermiņa saistības, nosakot ierobežojumus to maksimāli pieļaujamam apmērām. Ilgtermiņa saistībām ir jāattiecas uz grantu shēmu un nevis uz grantu shēmas individuālajiem projektiem.</p>	<p>+ (Vispārīgā gadījumā ilgtermiņa saistību uzņemšanās rada negatīvu fiskālu ietekmi. Tomēr gadījumā, kad ilgtermiņa saistības var uzņemt tikai par piešķirtā finansējuma apjomu, vienlaicīgi paredzot neizmaksāto finansējumu „pārcelt” no viena saimnieciskā gada uz otru, tiek nodrošināts, ka saimnieciskā gadā uzņemto saistību apjoms tiek segts ar attiecīgajā gadā fondam piešķirtās dotācijas apjomu. Līdz ar to fiskālā ietekme ir neitrāla. Ar šādu metodi tiek panākts administratīvo resursu ietaupījums, jo</p>

			ilgtermiņa projekti netiek saskaldīti atsevišķos viena gada projektos, līdz ar to kopējā finansiālā ietekme ir pozitīva.
5	V	Jānodrošina, ka projektiem paredzētais līdzekļu atlikums saimnieciskā gada beigās ir pieejams nākamajā saimnieciskajā gadā.	+ (Skat augstāk esošo komentāru. Papildus, minētais paņēmieni mazina risku neattiecināmo izmaksu finansēšanai, kas veidojas gada beigu steigā, kad iekšējās kontroles kvalitāte samazinās laika trūkuma un palielinātā darba apjoma dēļ).

2. Tabula. Rekomendācijas attiecībā uz grantu shēmu vadības likumā iekļaujamiem nosacījumiem

Nr. p.k.	Izpildes laiks	Rekomendācija	Finansiālā ietekme
1	V	Paredzēt atklātu un ierobežotu projektu atlasī, atklātajiem projektu konkursiem paredzēt terminēto un nepārtraukto projektu konkursu metodi, paredzēt vienpakāpes un divpakāpju projektu konkursu metodi.	+ (divpakāpju metode ļauj samazināt vērtēto / atbalstīto projektu proporciju un līdz ar to administratīvos resursus projektu vērtēšanas posmā).
2	V	Noteikt līdzfinansējuma minimālo sliekšni un gadījumus, kad grants var segt 100% no projekta attiecināmām izmaksām.	+ (Nodrošinot, ka tiek kontrolēts līdzfinansējums, par nemainīgu valsts finansējumu tiek nodrošināts lielāks sabiedriskais labums. Līdzfinansējuma kontrole palielina arī administratīvās izmaksas. Ja pieņem, ka līdzfinansējums ir 10% un administratīvās

			izmaksas arī ir 10%, administratīvās izmaksas pieaug par 1%. Kopējā finansiālā ietekme būs pozitīva, ja no 10 gadījumiem vairāk kā vienā gadījumā bez kontroles līdzfinansējums netiek ieguldīts).
3	V	Kā vispārīgu nosacījumu noteikt, ka attiecināmas ir tikai tās izmaksas, kas jāatbilst pamatotas finanšu vadības principiem, īpaši ekonomiskā izdevīguma un izmaksu efektivitātei un noteikt, ka projekta īstenotājs ir atbildīgs par šo nosacījumu izpildi.	Nav nosakāms. Nosacījums palielina administratīvo slogu. To kompensē ietaupījums no līdzekļu efektīvāka izlietojuma. Pētījuma autoru rīcībā nav pietiekamas informācijas, lai aprēķinātu bilanci.
4	V	Paredzēt, ka projekta īstenošanas netiešās izmaksas var noteikt saskaņā ar netiešo izmaksu nemainīgās likmes metodi, ar vienību izmaksu metodi un ar kopsummās maksājuma metodi.	+ (samazina administratīvās izmaksas uz daudzu nelielu izmaksu pārbaudi).
5	V	Noteikt grantu shēmas nolikumā iekļaujamās sadaļas.	N
6	V	Noteikt pamatprasības attiecībā un sniedzamo informāciju projektu konkursu izsludināšanas brīdī, jautājumu uzdošanas un atbilžu sniegšanu un iesniegumu iesniegšanu.	N
7	V	Nodrošināt projekta iesniedzējam saprotamu un izsekojamu projekta vērtēšanu un sniegt argumentētu projektu vērtējumu. Noteikt pamatprasības projektu vērtēšanai, paredzot iespēju projektus vērtēt saskaņā ar detalizētu algoritmu, vai arī vērtējumu pamatot ar ekspertu komisijas viedokli.	- (argumentācijas fiksēšana palielina administratīvās izmaksas.)
8	V	Nodrošināt, ka no projekta tāmes tiek izslēgtas projekta iesnieguma stadijā konstatējamās neattiecināmās izmaksas, šo funkciju uzdot grantu shēmas administratīvajam personālam un nevis koleģiālajai institūcijai. Koleģiālā institūcija projekta apstiprināšanas gadījumā pieņem lēmumu par maksimālo grantu attiecināmo izmaksu segšanai, kas var tikt samazināts, ja samazinās attiecināmo izdevumu	Nav nosakāms. Tāmju pārbaude uz izmaksu attiecināmību palielina administratīvos resursus, no otras puses, tas izslēdz neattiecināmās

		apjoms.	izmaksas. Pētījuma autoru rīcībā nav pietiekamas informācijas, lai aprēķinātu bilanci.
9	V	Paredzēt iespēju veidot rezerves sarakstu	N
10	V	Grantu shēmu vadības likumā noteikt specifiskas normas attiecībā uz administratīvo procesu grantu shēmu vadībā: (1) Lēmuma pieņemšanas termiņus; (2) Lēmumu apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas kārtību; (3) Nosacījumu, ka lēmuma apstrīdēšana vai pārsūdzēšana neaptur tā darbību; (4) Obligātās sadaļas administratīvajam aktam ; (5) Tiesības iepazīties ar lietu;	+ (Samazina tiesvedību varbūtību un ar tām saistītās izmaksas).
11	V	Paredzēt granta līguma obligātās sadaļas.	N
12	V	Paredzēt iespēju projektu īstenot partnerībā un noteikt partnerības pamatprincipus.	N
13	V	Noteikt informāciju, kurai grantu shēmu vadībā tiek piešķirts ierobežotas pieejamības statuss.	N
14	V	Noteikt avansa maksājumu modeļa izvēlas nosacījumus un paredzēt, ka, ja pastāv objektīva pamatojums, avansa maksājums var būt 100% no granta summas.	N
15	V	Noteikt, ka faktiskais granta finansējuma apjoms tiek noteikts tikai pēc atskaites apstiprināšanas. Atskaites apstiprināšana vienlaicīgi ir lēmums par faktiski apstiprināmām attiecināmajām izmaksām.	Nav nosakāms; Tiek palielināts gadījumu skaits, kad faktiskais piešķirtais granta apjoms ir mazāks par fonda padomes lēmumā noteikto granta apjomu. No otras puses, palielinās administratīvo resursu lielums atskaišu apstiprināšanā.
16	V	Noteikt nosacījumus finanšu korekciju piemērošanai.	+
17	V	Noteikt pārmaksātā finansējuma atmaksāšanas nosacījumus un soda procentus par savlaicīgi neveikto līdzekļu atmaksu.	+
18	V	Noteikt, ka interešu konfliktu situācijas ir jānovērš ne tikai valsts amatpersonām, bet arī projektu vadībā iesaistītajiem darbiniekiem, paredzot darbinieku kategorijas un tipiskākos gadījumus interešu konfliktiem projektu īstenošanā.	+
19	V	Paredzēt, ka visos gadījumos, kad tiek veikti iepirkumi no valsts budžeta finansētos	+

		projektos, ir jāpiemēro adekvātas procedūras ekonomiski izdevīgākā piedāvājuma atrašanai. Noteikt šo procedūru pamatprincipus.	
20	V	Civilprocesa un administratīvā procesa piemērošanu attiecībā uz grantu shēmu vadības posmiem (finansēšanas lēmums, granta līgums, attiecināmo izmaksu lēmums, nepamatoti iztērēto līdzekļu piedziņas lēmums).	N

3. Tabula Rekomendācijas par esošo fondu darbības uzlabošanu

Nr. p.k.	Izpildes laiks	Rekomendācija	Finansiālā ietekme
Valsts Kultūrkapitāla fonds			
1	V	Noteikt dotācijas no vispārējiem ieņēmumiem apjomu nevis politiski, bet ar likumā noteiktu algoritmu.	N (Lai arī likumā noteiktās saistības uz piešķiramo dotācijas apjomu apgrūtina likumdevēja brīvību politiski lemt par izdevumiem, šīs tiesības netiek ierobežotas, jo attiecīgo likuma normu var mainīt budžeta pieņemšanas procesā (likumu var iekļaut budžeta likumu paketē).
2	V	Regulāros pasākumus finansēt saskaņā ar šajā ziņojumā 2.14.1 – 2.14.3 punktos noteiktajiem vispārējiem principiem.	+
3	N	Uzlabot projektu noraidījumu pamatojumu kvalitāti, novēršot gadījumus, kad pamatojums neatbilst kritērijiem un , iespēju robežās, tos sniegt detalizētāk.	–
4	N	Nenoraidīt projektus tikai sīku tehnisku neatbilstību dēļ, bet šādos gadījumos iekšējās procedūrās paredzēt iespēju tehniskās nepilnības novērst.	N
5	N	Palielināt projektu pārbaudes uz vietām biežumu.	–
6	N	Iekšējā audita funkcija ir jānodala no projektu konkursu administrēšanas funkcijām. Projektu pārbaudes uz vietām ir pieskaitāmas projektu konkursu administrēšanas funkcijai.	N
7	N	Finansējums būtu norakstāms izdevumos tajā brīdī, kad tiek apstiprināta atskaite, bet nevis tajā brīdī, kad tiek veikts maksājums.	N
Zivju fonds			
8	N	Nodrošināt ka Zvejniecības likumā noteiktā	- (Pašreiz

		dotācijas no vispārējiem ieņēmumiem sasaiste ar specifiskiem ieņēmumiem tiek ievērota.	piešķirtais finansējums ir mazāks kā likumā noteikts)
9	V	Zivju aizsardzības pasākumus valsts budžeta iestāžu īstenotām zivju aizsardzības aktivitātēm finansēt kā tiešos piešķirumus bez konkursa.	+ (samazinās administratīvais slogs).
10	N	Saskaņot fonda faktiskos atbalsta virzienus ar likumā noteiktajiem mērķiem.	N
11	V	Pasākumus „sabiedrības informēšana” un „dalība starptautiskajos pasākumos” pamatā finansēt ar nozares nevalstisko organizāciju pašu līdzekļiem. Valsts finansējuma daļu šiem projektiem samazināt līdz 50-20%. Lai nevalstiskās zvejniekus un makšķerniekus pārstāvošās organizācijas iegūtu vajadzīgos resursu, maksa par zvejas tiesību nomu un izmantošanu samazināt, līdz apmēram kāds nepieciešams, lai segtu zivju atjaunošanas, aizsardzības un pētījumu izmaksas, kā arī daļu no sabiedrības informēšanas un dalības starptautiskajos pasākumos izmaksām. Starpību biedrības varētu iekasēt, paaugstinot biedru maksas un to segt līdzfinansējumu. Valsts iemaksu daļu pakāpeniski samazinātu līdz līmenim, kāds objektīvi atspoguļotu valsts un pašu zvejnieku un makšķernieku intereses minēto pasākumu ieviešanā.	+
12	V	Noteikt vērtēšanas kritērijos vai kopējam punktu skaitam minimālo sliekšni ar kādu projektu vēl drīkst atbalstīt.	N
13	V	Projektos ar līdzfinansējumu iekšējās kontroles sistēmai ir jānodrošina pilna projekta izmaksu kontrole un nevis atsevišķi jāizdala no fonda finansēto pasākumu kopums un jākontrolē tikai tas.	+
Meža attīstības fonds			
14	N	Saskaņot fonda faktiskos atbalsta virzienus ar likumā noteiktajiem mērķiem.	N
15	N	Atteikties no prakses, ka valsts iepirkumi tiek organizēti projektu konkursu formātā.	+ (iepirkuma procedūras ir labāk piemērotas tirgus piedāvājuma testēšanai un precīzāk nosaka tirgus cenu kā grantu shēmu metode un līdz ar to samazinās nelietderīgu izdevumu risks)
16	V	Projektiem, kas attiecas uz meža īpašnieku izglītošanu un apmācību (un sabiedrības informēšanas pasākumiem, ja tādi tiks noteikti	+

		likumā) ieviest obligātu līdzfinansējuma prasību. Valsts un projekta iesniedzēja paša finansējumam ir jābūt proporcijās, kas atspoguļo valsts un pašu nozares profesionālo organizāciju interesi minētajos pasākumos.	
17	N	Projektu vērtēšanu veikt saskaņā ar normatīvajos aktos noteiktajiem vērtēšanas kritērijiem un kārtību. Fiksēt katra vērtētāja vērtējumu un vērtējumu pamatojumu.	- (katra vērtētāja vērtējumu pamatojumu fiksēšana palielina administratīvo slogu)
18	N	Nodrošināt, fonda atbalstīto projektu sarakstu, kurā būtu arī fonda piešķirtā finansējuma apjoms, publisko pieejamību arī projektiem, kas atbalstīti pēc 2007.gada.	N
19	V	Projektos ar līdzfinansējumu iekšējās kontroles sistēmai ir jānodrošina pilna projekta izmaksu kontrole un nevis atsevišķi jāizdala no fonda finansēto pasākumu kopums un jākontrolē tikai tas.	+
Medību saimniecības attīstības fonds			
20	N	Panākot ka Medību likumā noteiktā dotācijas no vispārējiem ieņēmumiem sasaiste ar specifiskiem ieņēmumiem tiek ievērota. Lai nodrošinātu piešķirtās dotācijas apjoma izsekojamību, fonda finanšu resursus plānot atsevišķā budžeta apakšprogrammā.	Nav informācijas.
21	N	Saskaņot fonda faktiskos atbalsta virzienus ar likumā noteiktajiem mērķiem.	N
22	V	Pasākumus „mednieku izglītošana” un „dalība starptautiskajos medību organizācijās” pamatā finansēt ar nozares nevalstisko organizāciju pašu līdzekļiem. Valsts finansējuma daļu šiem projektiem samazināt līdz 50-20%. Lai nevalstiskās medniekus pārstāvošās organizācijas iegūtu vajadzīgos resursu, nodevu par medību atļauju un nodevu par mednieka apliecību samazināt, līdz apmēram kāds nepieciešams, lai segtu monitoringa un zinātniskās izpētes izmaksas, kā arī daļu no izglītošanas un dalības starptautiskajos pasākumos izmaksām. Starpību biedrības varētu iekasēt, paaugstinot biedru maksas un ar to segt līdzfinansējumu. Valsts iemaksu daļu pakāpeniski samazinātu līdz līmenim, kāds objektīvi atspoguļotu valsts un pašu mednieku intereses minēto pasākumu ieviešanā.	+
23	N	Projektu konkursu vadlīnijās iezīmēt finansējumu pārejošajiem projektiem.	N
24	N	Fiksēt katra vērtētāja vērtējumu un vērtējumu pamatojumu.	-(vērtējuma pamatojums palielina administratīvo slogu).

25	N	Nodrošināt fonda padomes darbību projektu vērtēšanā atbilstoši vadlīnijām. Ja nepieciešams, precizēt vadlīnijas.	N
26	V	Projektos ar līdzfinansējumu iekšējās kontroles sistēmai ir jānodrošina pilna projekta izmaksu kontrole un nevis atsevišķi jāizdala no fonda finansēto pasākumu kopums un jākontrolē tikai tas.	+
27	N	Visos gadījumos, kur finansējuma piešķirums projektam ir atbalsts projekta iesniedzēja paša piedāvātajam projektam, kas piedāvāts saskaņā ar projektu konkursa vadlīnijām, finansēšanas līgumu slēgt nevis par pakalpojuma sniegšanu, bet gan par atbalsta piešķiršanu. Pērējos gadījumos projektu konkursu vietā izvēlēties konkursu par tiesībām īstenot fonda paša izstrādāto projektu (iepirkums un attiecīgipasūtītāja un izpildītāja attiecības).	N
Latvijas vides aizsardzības fonds			
28	V	Regulāros pasākumus finansēt saskaņā ar šajā ziņojumā 2.14.1 – 2.14.3 punktos noteiktajiem vispārējiem principiem.	+
29	V	Valsts budžeta iestādēm atļaut piedalīties projektu konkursos saskaņā ar šajā ziņojumā 2.12.9.- 2.12.27. punktos noteiktajiem vispārējiem principiem.	N
30	N	Atteikties no iepirkumu veikšanas ar projektu konkursu metodi.	+
31	N	Fonda padomei rezervēt finansējumu ne tikai vadlīniju, bet arī aktivitāšu līmenī. Aktivitātē izsludinātajā projektu konkursu nolikumā noteikt maksimālo konkursa finansējumu un, kur iespējams, viena projekta maksimālo finansējumu.	N
32	N	Izvairīties no pārāk specifisku aktivitāšu izstrādes un to gadījumu skaitu, kur plānots tikai viens atbalstāmais projekts un to gadījumu skaitu, kad netiek prasīts projekta iesniedzēja līdzfinansējums.	N
33	N	Lai nodrošinātu konkurences principa adekvātu piemērošanu, nodalīt finansējumu tiem gadījumiem, kur projektus var iesniegt bez konkursa.	N
34	N	Visu projekta vērtēšanā iesaistīto personu (ekspertu, konsultatīvās padomes un padomes) vērtējumiem par katru vērtēšanas kritēriju, ieskaitot piešķirto punktu skaitu un vērtējuma pamatojumu, ir jābūt rakstiski fiksētiem.	- (vērtējuma pamatojums palielina administratīvo slogu)
35	N	Atteikties no valsts pārvaldes deleģēto uzdevumu finansēšanas projekta formātā.	N
36	N	Atteikties no pieņemšanas- nodošanas akta izmantošanas. Šo funkciju pilda projekta satura atskaite kopā ar finanšu atskati. Šo atskaišu apstiprināšana ļauj piešķirto finansējumu	N

		norakstīt izdevumos.	
37	V	Projektos ar līdzfinansējumu iekšējās kontroles sistēmai ir jānodrošina pilna projekta izmaksu kontrole un nevis atsevišķi jāizdala no fonda finansēto pasākumu kopums un jākontrolē tikai tas.	+
Studiju fonds (operacionālā fonda daļa)			
38	N	Precizēt normatīvos aktus, nosakot zinātnisko pētījumu projektu pārbaužu veikšanas prasības un mehānismu.	N
39	N	Normatīvajos aktos un līgumos ar finansējuma saņēmējiem paredzēt kārtību, kādā tiek atgūti nepamatoti izlietoti valsts budžeta līdzekļi.	+
40	V*	Pilnveidot SZA izveidoto iekšējā kontroles sistēmu attiecībā uz zinātnes projektiem piešķirtā valsts budžeta finansējuma izlietojuma kontroli, precizējot iekšējās procedūras, nosakot konkrētu darbinieku rīcību, izpildes termiņus, izstrādājot ziņojumu izskatīšanas pārbaudes lapas, paredzot pārskatu izskatīšanas rezultātu dokumentēšanu.	+
41	V*	Izstrādāt iekšējo procedūru projektu pārbaužu plānošanai un veikšanai, nosakot pārbaudāmo jautājumu loku, izstrādājot vienotu pārbaužu rezultātu dokumentēšanas kārtību.	+
42	V*	Turpmāk nodrošināt, ka atbalstītā zinātniskā pētījuma projekta pieteikums ir neatņemama līguma sastāvdaļa.	+
43	V*	Izstrādāt nosacījumus zinātnisko projektu vadītājiem par projektu ietvaros attiecināmiem izdevumiem un izdevumus apliecinošiem dokumentiem, kurus jāievēro projektu īstenošanas laikā, veikt nepieciešamos precizējumus līgumā par projekta īstenošanu.	N

*Skat 18. priekšlikumu

4. Tabula Priekšlikumi par esošo fondu darbības uzlabošanu

Nr. p.k.	Izpildes laiks	Priekšlikums	Finansiālā ietekme
Valsts Kultūrkapitāla fonds			
1	V	Noteikt, ka dotācijas apjoms no vispārējiem ieņēmumiem ir līdzvērtīgs noteiktai procentuālai daļai no ieņēmumiem no izložu un azartspēļu nodevas un nodokļa.	N (Lai arī likumā noteiktās saistības uz piešķiramo dotācijas apjomu apgrūtina likumdevēja brīvību politiski lemt par izdevumiem, šīs tiesības netiek ierobežotas, jo attiecīgo likuma normu var mainīt budžeta

			pieņemšanas procesā (likumu var iekļaut budžeta likumu paketē).
2	V	Pēc grantu shēmas vadības likuma pieņemšanas fondam papildināt un, ja nepieciešamas, izstrādāt papildus iekšējās procedūras, likumā noteikto nosacījumu izpildē.	N
3	V	Valsts budžeta iestādēm atļaut piedalīties projektu konkursos saskaņā ar šajā ziņojumā 2.12.9.- 2.12.27. punktos noteiktajiem vispārējiem principiem.	N
Sabiedrības integrācijas fonds			
4	V	Izstrādāt pilsoniskās sabiedrības finansēšanas mehānismu no valsts budžeta, gan novēršot pašlaik vērojamas problēmas ar mērķziedojumu mehānisma izmantošanai nodokļu atlaižu gūšanai, gan ņemot vērā to valstu praksi, kas ekonomiskās un politiskās attīstības ziņā ir līdzīgas Latvijai.	Finansiālā ietekme būs atkarīga no izstrādātā modeļa.
5	N	Novērst situāciju, ka ES Trešo valstu piederīgo integrācijas fonda administrēšanai ir izveidots cits institucionālās ieviešanas mehānisms un nodot fonda administrēšanu Sabiedrības integrācijas fondam.	N.
Zivju fonds			
6	V	Izvērtēt, cik lielā mērā ir lietderīgi, ka pētnieciskās iestādes pašas piedāvā pētījumus, kā alternatīvu variantu izskatot modeli, ka ministrija pasūta pētījumu un pētnieciskā iestāde darbojas kā izpildītājs.	+
7	V	Izvērtēt, vai informācijas iegūšanas pasākumi, lai izstrādātu konkrētas ūdenstilpes zivsaimnieciskās ekspluatācijas noteikumus ir uzskatāms par lietišķo pētījumu. Ja atbilde ir jā, tad ar tiešā piešķiruma metodi finansēt BIOR, kas faktiski šos uzdevumus arī veic. Finansējuma pārskaitīšana pašvaldībai, lai tā to, savukārt, pārskaitītu ZM pārraudzības iestādei nav pamatota.	N
8	V	Atteikties no universāla ierobežojums, ka projektus nedrīkst īstenot komercsabiedrības. Fondam būtu jāatbalsta nekomerciāla rakstura projekti, bet iesniedzēju statuss ir sekundārs.	N (pie nosacījuma, ka starpnieki nesaņem daļu no finansējuma) + (ja starpnieki saņem daļu no finansējuma)
9	V	Pēc grantu shēmas vadības likuma pieņemšanas fondam papildināt un, ja nepieciešamas, izstrādāt papildus iekšējās procedūras, likumā noteikto nosacījumu izpildē.	N
Meža attīstības fonds			
10	V	Atteikties no prasības, ka attiecīgā budžeta programma ir īstenojama tikai ar citu personu	+

		iesniegtajiem projektiem. Atļaut ZM un padotības iestādēm sagatavot atsevišķus pasākumus finansēšanai no fonda budžeta programmas un šos pasākumu īstenot, vai nu pašai pārvaldes iestādei, vai pilnīgi, vai daļēji iepērkot kā ārpalpojumu. Šāda metode izmantojama nozares atbalsta un attīstības programmu finansēšanai un meža zinātniskai izpētei.	
11	V	Izvērtēt nepieciešamību budžeta apakšprogrammas „24.02.00 „Valsts atbalsta pasākumi meža nozarē” daļas izpildi organizēt fonda formātā. Pētījuma autori nesaskata priekšrocības šim risinājumam un uzskata, ka Meža likums un MK noteikumi „Meža attīstības fonda nolikums” nosaka nepamatotus ierobežojumus fonda pasākumu finansēšanas metožu izvēlē. Ikgadējie MK noteikumi par valsts atbalsta piešķiršanas kārtība meža nozares attīstībai ir pietiekami, lai īstenotu budžeta apakšprogrammu. ZM vajadzētu saglabāt visu valsts pārvaldē atļauto finansēšanas metožu instrumentāriju (pasākumu īstenošana ar ZM iestādēm, iepirkumi, funkciju deleģēšana un, ja nepieciešams, arī grantu shēmas).	+
Medību saimniecības attīstības fonds			
12	V	Izvērtēt, cik lielā mērā ir lietderīgi, ka pētnieciskās iestādes pašas piedāvā pētījumus, kā alternatīvu variantu izskatot modeli, ka ministrija pasūta pētījumu un pētnieciskā iestādes darbojas kā izpildītājs.	+
13	V	Pēc grantu shēmas vadības likuma pieņemšanas fondam papildināt un, ja nepieciešamas, izstrādāt papildus iekšējās procedūras, likumā noteikto nosacījumu izpildē.	N
Latvijas vides aizsardzības fonds			
14	V	Izvērtēt lietderību atgriezties pie fonda fiskālā fonda statusā.	N (Lai arī likumā noteiktās saistības uz piešķiramo dotācijas apjomu aprūrina likumdevēja brīvību politiski lemt par izdevumiem, šīs tiesības netiek ierobežotas, jo attiecīgo likuma normu var mainīt budžeta pieņemšanas procesā (likumu var iekļaut budžeta likumu paketē)).

15	V	Pēc grantu shēmas vadības likuma pieņemšanas fondam papildināt un, ja nepieciešamas, izstrādāt papildus iekšējās procedūras, likumā noteikto nosacījumu izpildē.	N
16	V	Lai atļautu projekta iesniedzējam izsekot projekta vērtēšanas gaitai un pārliecināties par fonda darbības objektivitāti, palielināt projekta vērtēšanas procedūru nozīmi un samazināt fonda padomes brīvības pakāpi lēmumu pieņemšanā. Izskatīt iespēju vienkāršot vērtēšanas procesu un atteikties un trīs dažādu vērtēšanas kritēriju grupu piemērošanas viena un tā paša projektu kvalitātes vērtēšanai.	+
Studiju fonds (operacionālā fonda daļa)			
17	V	Pēc grantu shēmas vadības likuma pieņemšanas fondam papildināt un, ja nepieciešamas, izstrādāt papildus iekšējās procedūras, likumā noteikto nosacījumu izpildē.	N
18	N	Pirms 41.- 44. punktos uzskaitīto rekomendāciju par zinātnes projektu īstenošanai piešķirtā finansējuma SZA izveidoto kontroles sistēmu ieviešanas uzsākšanas no sistēmas efektivitātes un sistēmiskuma viedokļa būtu nepieciešams izvērtēt vai racionālāk ir stiprināt SZA iekšējās kontroles sistēmu valsts budžeta finansējuma administrēšanai un kontrolei, vai uzticēt šī finansējuma administrēšanu institūcijai, kura jau šobrīd nodrošina ES struktūrfondu finansējuma zinātnes projektiem administrēšanu. Tādējādi, tiktu nodrošināta vienota un mērķtiecīga zinātnes projektiem paredzētā finansējuma piešķiršana, kā arī nebūtu nepieciešams stiprināt papildus kapacitāti valsts budžeta finansējuma izlietošanas kontrolei.	+
19	V	Ņemot vērā, ka zinātnes projekti tiek finansēti kā pakalpojums un zinātniskajām institūcijām projektu finansēšanai paredzētais finansējums tiek ieskaitīts pašu ieņēmumos un pieņemšanas nodošanas aktos par projektu īstenošanu ietvertās informācijas detalizācijas pakāpe ir atšķirīga, atsevišķos gadījumos būtu lietderīgi izvērtēt, vai to īstenošanu nebūtu jāveic atbilstoši Iepirkuma likumā noteiktajiem principiem.	N
20	V	Studiju fondam, kurš faktiski vairs kā fonds nedarbojas, izvērtēt nepieciešamību un aktualitāti paredzēt parādu atgūšanai mehānismu, kas pamatots uz administratīvo aktu un uz naudas maksājumu vērstu izpildrīkojumu, nevis ikreizēju vēršanos vispārējās jurisdikcijas tiesā.	+

5. Tabula Rekomendācijas attiecībā uz uzkrājumu fondu turpmāko darbību

Nr. p.k.	Izpildes laiks	Rekomendācija	Finansiālā ietekme
Visi fondi			
1.	<i>N</i>	Aktualizēt iestāžu stratēģijas ar iestāžu budžetiem, nodrošinot finansējuma piešķiršanas un rezultatīvo radītāju sasaisti	<i>N</i>
2.	<i>✓</i>	Izvērtēt iespēju nākotnē nosacījumu par iespēju valsts pārvaldes iestādēm (t.sk. fondu administrācijām) piesaistīt ziedojumus noteikt horizontāli likumā par budžetu un finanšu vadību, nedublējot to speciālajos likumos vai iestāžu reglamentos	<i>N</i>
<i>Darbinieku prasījumu garantiju fonds</i>			
3.	<i>N</i>	piešķirt valsts budžeta finansējumu darbinieku prasījumu apmaksai	<i>N</i>
4.	<i>✓</i>	izvērtēt iespēju palielināt darbinieku prasījumu garantiju fondā novirzāmās uzņēmējdarbības riska valsts nodevas apjomu vai arī palielināt uzņēmējdarbības riska valsts nodevas apmēru	+
5.	<i>✓</i>	Izvērtēt iespēju mainīt atsevišķu lēmumu pakļautību no administratīvās tiesas uz vispārējās jurisdikcijas tiesu, kas uzrauga konkrētu maksātspējas procesu, tādējādi optimizējot līdzekļu atgūšanas mehānismu	+ (Īstermiņā tas prasītu papildus administratīvos resursus, bet ilgtermiņā varētu dot finansiālus ieguvumus)
6.	<i>✓</i>	izvērtēt iespēju noteikt normatīvajos aktos citu darbinieku prasījumu aprēķināšanas principus, piemērojot tos, piemēram, valstī noteiktajam minimālās darba algas apjomam	+ (Šāda sistēma ļautu samazināt administratīvos resursus, kuri tiek tērēti neskaitāmām dokumentu precizēšanām)
7.	<i>✓</i>	Valsts kancelejai izvērtēt iespēju izstrādāt vadlīnijas, piedāvājot labākos prakses piemērus uzņēmējiem par darbinieku darba laika uzskaites un	<i>N</i>

		vadības jautājumu piemērošanu.	
<i>Lauksaimniecības risku fonds</i>			
8.	V	Izstrādāt tādas lauksaimniecības risku vadības mehānismus, kas veicinātu zemnieku ieinteresētību iesaistīties risku dalīšanā un līdzsvarošanā (piemēram, paplašinot apdrošināšanas objektu (augļkopība, lopkopība), izvērtējot zaudējumus atsevišķi pa reģioniem un nosakot prēmiju apjomu atbilstoši apdrošinātā riska nozīmīgumam).	+
9.	V	Lai izveidotā shēma būtu efektīva un darbotos ilgtermiņā būtu nepieciešams apsvērt valsts līdzfinansējuma apmēra palielināšanu, kas atkarībā no mērķa un jomas varētu būt ne vairāk kā 70%.	-

Ievads

Pamatojoties uz starpziņojumā „Valsts dibināto un finansēto fondu darbības un finanšu līdzekļu izlietošanas lietderības un normatīvā regulējuma analīze un rekomendāciju izstrāde” iekļauto situācijas un fondu salīdzinošo analīzi pētījuma autori ir izstrādājuši konceptuālu modeli valsts finansēto fondu tālākās darbības uzlabošanai. Tā kā valsts finansētās grantu shēmas organizē ne tikai fondi, bet arī tiešās pārvaldes iestādes, sistēmas līmeņa priekšlikumu attiecas arī uz tiešās pārvaldes iestādēm.

Ziņojuma pirmajā daļā ir analizēts pētījuma objekts- valsts dibināts fonds, ar mērķi noskaidrot šī vārda lietojuma nozīmes mūsdienu Latvijā un vārda „fund” lietojuma nozīmes angļu valodā. Šīs analīzes mērķis ir precizēt izstrādājamā modeļa objektu.

Ziņojuma otrajā daļā ir analizēti iespējamie risinājumi starpziņojumā identificētajām operacionālo fondu problēmām un meklētas atbildes darba uzdevumā noteiktajiem jautājumiem, uz kuriem modelim ir jāsniedz atbildes – fonda juridiskais statuss, dibināšanas kritēriji, dibināšanas kārtība, finansēšanas, administrēšanas un finansējuma piešķiršanas un kontroles principi. Atsevišķos gadījumos ir analizētas vairākas iespējas un konstatēts, ka kādas no tām ir atmetamas bez tālākas izstrādes, citos gadījumos ir saglabātas alternatīvas. Atsevišķas alternatīvas ir izlemjamas atšķirīgi dažādiem fondiem, bet citas alternatīvas ietekmē fondu konceptuālo modeli. Kur atbilstoši, ir analizētas atsevišķo variantu stiprās un vājās puses. Fondu darbības modelis ir loģiski saistīts atsevišķo problēmu un jautājumu risinājumu kopums. Ziņojuma trešajā daļā tiek piedāvāti vairāki alternatīvi modeļi operacionālo fondu darbībai. Pamatojoties uz atsevišķo modeļu stipro un vājo pušu analīzi, pētījuma autori piedāvā vienu modeli tālākai ieviešanai.

Ziņojuma ceturtajā daļā ir definēti kritēriji „bufera” fonda jeb uzkrājumu fonda mehānismu izveidei valsts pārvaldes funkciju nodrošināšanai.

Saskaņā ar ieviešanai piedāvāto modeli, ziņojuma piektajā daļā vērtēta darba uzdevumā noteikto operacionālo un uzkrājumu fondu atbilstība fondu dibināšanas kritērijiem, lai noskaidrotu to darbības pamatotību fonda statusā. Šajā ziņojuma daļā ir sniegti no modeļa izrietošie priekšlikumi šo fondu darbības attīstībai, kā arī tādi priekšlikumi, kas nav saistīti ar modeli, bet kurus pētījuma autori piedāvā, lai novērstu starpziņojumā konstatētās nepilnības atsevišķu fondu darbā.

Ziņojumu izstrādāja eksperti: Nils Sakss (Valsts pārvaldes iestāžu budžeta plānošanas un izvērtēšanas jomas eksperts), Edgars Pastars (eksperts tiesību zinātnēs), Sandra Brigss (Valsts pārvaldes jomas eksperte) un Iveta Baltiņa.

1. Pamatnostādnes

Praksē ar fondu parasti saprot vai nu nodalītu finanšu (mantas) kopumu, vai arī iestādi, organizāciju, kas darbojas, kā finansējuma piešķirējs citām personām. Citas personas var saņemt finansējumu to īstenotajiem projektiem, vai vienkārši tāpēc, ka tām pienākas saņemt finansējumu saskaņā ar valsts likumdošanu.

1.1. Pārskats par fonda jēdziena lietojumu ārvalstīs

1.1.1. Budžeta finanšu vadībā pastāv vairākas organizāciju un pasākumu finansēšanas iespējas. Vairumam institūciju finansējums ik gadus tiek iedalīts pamatbudžeta ietvaros, taču pastāv iespējas veidot arī ārpusbudžeta (*non-budgetary funds*, *extrabudgetary funds*) un speciālā budžeta fondus (*off-funds*). Ja ārpusbudžeta fondu uzraudzības sistēma nav pietiekami izstrādāta, to darbība no efektivitātes viedokļa var būt nepietiekami kontrolēta. Tādēļ ministrijas, kuru pārraudzībā ir ārpusbudžeta fondi, gatavo ikgadējos pārskatus parlamentiem par fondu darbību, tādā veidā līdzsvarojot Parlamenta varas zaudējumu budžeta sagatavošanas procesā.

1.1.2. ASV Budžeta un Vadības birojs savā ikgadējā budžeta metodoloģijas apskatā dod skaidrojumu terminiem “*off- budget*” un “*non- budgetary funds*”. Valdības aktivitātes, kas neiekļauj tiešu resursu finanšu ieguldījumu un neuzliek slogu Valsts kasei, tiek raksturotas kā “*non-budgetary*” un klasificētas ārpus budžeta. Piemēram, budžets neiekļauj privātos fondus, kas tiek apsaimniekoti no valsts puses (Indiāņu depozītu fonds). “*Non- budgetary*” fondi ir depozītu fondi, valsts uzņēmumi, federālās kredītu programmas u.c.

1.1.3. “*Off-budget*” aktivitātes ir tās, kas pēc speciāliem likumiem ir jāizslēdz no pamatbudžeta. To grāmatvedība jāveic ir atsevišķi no pārējā budžeta, piemēram, sociālā apdrošināšana.

1.1.4. ESAO valstīs galvenie “*off- budget*” izdevumi ir “*off-budget*” fondi, tiešie aizdevumi, valsts garantijas un publiskā-privātā partnerība. Pēc ESAO definīcijas “*off-budget*” fondi ir speciāli fondi, kas pieder valdībai, bet nav pamata budžeta sastāvdaļa un saņem ienākumus no iezīmētiem (earmarked) līdzekļiem, iespējams, papildus nodevām un ienākumiem, kas tiek iegūti no pamatbudžeta- kopējo nodokļu fonda. Finansējums no iezīmētiem līdzekļiem ir atšķirīgs no institūcijas finansējuma gadījumā, ja tas pilnībā tiek veikts no atbilstošo nodevu ienākumiem. Finansējums no iezīmētiem līdzekļiem neatspoguļo tirgus vērtību pakalpojumiem, kas tiek sniegts konkrētajā institūcijā. Latvijas kontekstā šādu budžeta veidošanas praksi var dēvēt par speciālo budžetu. Speciālie budžeti pārsvarā ir sastopami Eiropas ESAO valstīs, it sevišķi ar noturīgām sindikālisma tradīcijām. Specbudžeta fondi parasti tiek veidoti sociālās apdrošināšanas, pensiju, veselības aprūpes, transporta jomās. Veselības aprūpes un sociālās nodrošināšanas speciālie fondi tiek veidoti ar pamatojumu, ka iemaksas veic darba devēji, kuriem tikpat lielā mērā pieder fonds kā valdībai. Bieži vien šo iemaksu veicēju pārstāvji ir arī fondu vadības padomēs.

1.1.5. Centrālās un Austrumeiropas valstis speciālos fondus veidoja arī ar mērķi veicināt privatizāciju.

1.1.6. Valsts ekonomiskā pārraudzība pār fondu izpaužas tās iespējā jebkurā brīdī to likvidēt vai reformēt, mainot attiecīgo likumu un neizmaksājot kompensācijas fonda dalībniekiem.

1.1.7. Uzskats par speciālo budžetu lietderību kontinentālajās un anglosakšu ESAO valstīs ir atšķirīgs. Anglosakšu valstis, vismaz teorētiski, uzskata, ka visiem nodokļu ieņēmumiem ir jāsaplūst vienā budžetā. Praktiski, pat visliberālāk noskaņotā ASV laika gaitā ir radījusi speciālos fondus.

1.1.8. Kontinentālajās valstīs speciālo budžetu prakse ir vairāk izplatīta. Īpašs gadījums ir augstākās izglītības iestāžu finansējums. Atkarībā no valsts, tas var tikt daļēji finansēts gan no mācību maksu ieņēmumiem, kas uzskatāmi šajā gadījumā par iezīmētiem līdzekļiem, gan arī no pamatbudžeta dotācijas.

1.1.9. Speciālo budžetu pozitīvā iezīme ir iezīmēto iemaksu veicēju nosacīta aizsardzība no politiskajām un ekonomiskajām svārstībām, taču tas, nenoliedzami, rada papildus slogu labas fiskālās disciplīnas ieviešanai. Lai budžeta procesu padarītu efektīvāku, ir jānostiprina budžeta pārraudzības mehānisms un ieņēmumu un izdevumu budžeta dokumentus jākonsolidē ar valsts pamatbudžetu

1.1.10. Speciālā budžeta izdevumi var būt kā ministriju tiešie izdevumi, bet pārsvarā satur tādas aktivitātes kā valsts uzņēmumu transakcijas, valsts garantētus kredītus vai subsīdijas, kas tiek nodrošinātas caur pastāvošo nodokļu sistēmu. Tā kā šīm aktivitātēm piemīt specifiskas iezīmes, tās tiek izslēgtas no regulārajiem kontiem, taču vēl aizvien apskatāmas valsts kopbudžeta kontekstā.

1.1.11. Vērtējot no finanšu kontroles viedokļa, nav būtiski, vai līdzekļi atrodas pamatbudžetā vai ārpus tā, bet gan efektīva kontrole, nodrošināta budžeta vadības procedūras ietvaros. Daudziem speciālā budžeta līdzekļiem piemīt īpašības, kas traucētu to kontroli arī tad, ja šie līdzekļi tiktu uzskaitīti pamatbudžetā. Kaut arī vienmēr pastāv iespējamība, ka speciālā un ārpusbudžeta līdzekļi tiek lietoti, lai izvairītos no detalizētas budžeta kontroles, modernajās valdībās tā ir pietiekoši izplatīta parādība. Speciālā budžeta līdzekļi ir izplatīti valstīs, kas cenšas vadīt ekonomiku, pārdalīt resursus, veicināt investīcijas, ietekmējot privātā sektora uzvedību ar dažādiem stimuliem, un īstenot sociālos mērķus.

1.1.12. Off-budget ietekmē budžeta kontroli trijos dažādos veidos: tie rada politiskās, finansiālās un iekšējās kontroles zaudējumu. Politiskā kontrole attiecas uz valdības spēju noteikt mērķus, kam izlietot finansējumu. Finansiālās kontroles zaudējums ir tādā nozīmē, ka, atšķirībā no noteikta apropriāciju piešķiruma budžeta ietvaros, ārpusbudžeta tēriņi ir atvērti un atkarīgi no iesaistītās trešās puses uzvedības modeļa. Ārpusbudžeta līdzekļu pieaugums ir radījis t.s. "kontroles paradoksu", kas palielina kontroli par valsts pārvaldes institūcijām tā vietā, lai pastiprinātu kontroli pār privāto sektoru, kas izmanto valsts budžeta līdzekļus¹.

---

¹ Schick, A. Off-Budget Expenditure: An Economic and Political Framework, OECD Journal on Budgeting, Vol. 7, No.3, 2007

1.1.13. Starptautiskais Valūtas fonds ir izstrādājis ārpusbudžeta (extrabudgetary) līdzekļu klasifikāciju Valdības Finanšu statistiskajā rokasgrāmatā (GFSM 2001). Līdzekļus var klasificēt pēc to mērķiem, finanšu avotiem un institūcijām.

1.1.14. Klasifikācija pēc mērķiem

Tālāk minēti visbiežāk sastopamie fondu dibināšanas mērķi:

- Speciālie fondi – fondi, kas nodibināti speciāliem mērķiem un finansēti no speciāliem nodokļiem vai citiem likumā noteiktiem iezīmētiem ienākumiem (sociālā apdrošināšana, veselība, ceļu fondi).
- Attīstības fondi – fondi, kas nodibināti, lai atbalstītu attīstības programmas. Parasti ietver arī donoru ieguldījumus, citreiz arī citus iekšējos resursus (privatizācija). Fondu piemēri ir sociālie fondi, vides fondi, sektoru fondi.
- Investīciju fonds – fondi, kas nodibināti ar speciālu investīvu mērķi un sastāv no akcijām, saistībām, īpašuma, dārgmetāliem.
- Rezerves fondi – līdzekļi neparedzētiem izdevumiem
- Stabilizācijas fondi – fondi, kas nodibināti ar nolūku mazināt nepastāvīgo ieņēmumu plūsmas svārstības, piemēram, naftas rezervju fonds.
- Uzkrājumu fondi – veidoti, lai uzkrātu labklājību nākamajām paaudzēm
- Finansēšanas fondi – tiek veidoti, lai izlīdzinātu budžeta bilances, taču netiek lietoti izdevumu segšanai.
- Sadarbības fondi – fondi, kas savienoti ar donoru grāmatvedības sistēmu un tiek apkalpoti pēc speciālām procedūrām.

1.1.15. Finanšu avoti

- Iezīmēti ienākumi, kas var būt gan vispārējie (piemēram, definēti kā % no kopējiem ieņēmumiem) vai specifiskie (identificēti ar specifisku nodokli vai sociālajām iemaksām)
- Budžeta transferti
- Lietotāju samaksas
- ienākumi no aktīvu pārdošanas vai privatizācijas
- Ienākumi no preču vai pakalpojumu pārdošanas
- Aizņēmumi
- Donoru fondi

1.1.16. Institucionālā struktūra

- Fondu centralizēti vada Finanšu ministrija ar mērķi izvairīties no budžeta ierobežojumiem
- Fondu vada nozaru ministrijas vai aģentūras

- Fondu vada neatkarīgas aģentūras
- Fondu vada pašvaldības

1.1.17. Daudzi no augšminētajiem fondiem var pastāvēt arī kā budžeta fondi. Šajā gadījumā tā ir budžeta daļa, taču iezīmēta speciāliem mērķiem. Jāpiezīmē, ka SVF tradicionāli ir kritizējis ārpusbudžeta līdzekļu pastāvēšanu un iesaka valstīm uzlabot finanšu atskaites sistēmu, lai vajadzība pēc šiem fondiem būtu tikai atsevišķos gadījumos (piemēram, sociālās apdrošināšanas fonds) ²

1.2. Salīdzinājums ar Latvijas situāciju

1.2.1. Tehniskajā specifikācijā vārds „fonds” tiek lietots kā atsevišķi izdalīti finanšu līdzekļi.

Par atsevišķi izdalītiem finanšu resursiem saskaņā ar pētījuma autoru uzskatu ir pamats runāt šādos gadījumos:

1. Īpašie budžeta fondi(Extra-budgetary funds SVF terminoloģijā);
2. Valsts pamatbudžeta programma ar iezīmētu ieņēmumu apjomu;
3. Valsts budžeta finansētās un valsts tiešās pārvaldes vadītās grantu shēmas (projektu konkursi);
4. Valsts budžeta finansētas un atsevišķas publiskas personas vadītas grantu shēmas (projektu konkursi).

1.2.2. Īpašo budžeta fondu tipoloģija, kā jau tika minēts, ir atrodamā SVF publikācijā³, savukārt SVF valdību finanšu statistikas gadagrāmata sniedz informāciju par īpašo budžetu Izmantošanu 75 pasaules valstīs⁴. Latvijā, izņemot sociālās apdrošināšanas mehānismu un universitātes, nepastāv citi īpašā budžeta fondi. Neviens no analizētajiem fondiem neatbilst SVF lietotajiem jēdzieniem „*extra-budgetary fund*”. Visi analizētie fondi ir valsts pamatbudžeta programmas, apakšprogrammas, vai pat apakšprogrammu pasākumi. Neatkarīgi no juridiskā statusa, visus fondus administrē valsts budžeta iestādes.

1.2.3. Zivju fonds un Medību saimniecības attīstības fonds ir piemēri, kur valsts pamatbudžeta programmas ieņēmumu apjoms, kurus veido dotācijas no vispārējiem ieņēmumiem, tiek sasaistīts ar noteiktu specifisku ieņēmumu apjomu.

1.2.4. Pēc valsts budžeta apstiprināšanas Saeimā, valsts budžeta vadības process atstāj vairāk, vai mazāk lielu rīcības brīvību izpildvarai lemt par finansējuma sadali budžeta apakšprogrammas ietvaros. Ja budžeta apakšprogramma ir paredzēta noteiktas valsts pārvaldes iestādes kārtējiem izdevumiem, izpildvaras rīcības brīvība finansējuma sadalē ir neliela, bet, ja budžeta apakšprogramma ir paredzēta citu personu projektu atbalstam subsīdiju un dotāciju veidā, izpildvarai ir augsta rīcības brīvība publisko finanšu sadalē pēc tam, kad parlaments ir apstiprinājis valsts budžetu. Šajā gadījumā var runāt par to, ka valsts budžeta apakšprogramma ir uzlūkojama kā atsevišķi izdalīts finanšu kopums, tajā nozīmē, ka Saeima, apstiprinot budžeta apakšprogrammas mērķus un plānotos rezultātīvos rādītājus, faktiski ir „rezervējusi” finansējumu

² Allen, R. and Radev, D. Extrabudgetary Funds, IMF, 2010.

³ Allen, R. and Radev, D. Extrabudgetary Funds, IMF, 2010.

⁴ Government Finance Statistics Yearbook 2010, IMF, 2011.

tālākai sadalei projektiem, kuri budžeta apstiprināšanas brīdī vispārīgā gadījumā vēl nav zināmi.

1.2.5. Atsevišķos gadījumos lēmumus par budžeta apakšprogrammas finansējuma sadali projektiem lemj nevis tiešās pārvaldes iestādes, bet gan šīs funkcijas tiek nodotas citai publiskai personai, piemēram Valsts Kultūrkapitāla fonds un Sabiedrības integrācijas fonds. Šajā gadījumā var runāt par divkāršu līdzekļu izdalīšanu- (1) līdzekļi tiek izdalīti (rezervēti apstiprinot budžetu) un to sadale „tiek izcelta no tiešās pārvaldes”, deleģējot šīs funkcijas atvasinātai publisko tiesību personai- fonda padomei.

1.2.6. Pašlaik Latvijā vārds „fonds” tiek lietots attiecībā uz finanšu resursu izdalīšanu pēc otrās un ceturtais pazīmes. Finanšu resursu izdalīšana pēc trešās pazīmes tiek saukta par fondu vienīgi tad, ja par finansējuma sadali lemj koleģiāls orgāns – padome (Meža attīstības fonds un Latvijas vides aizsardzības fonds).

1.3. Konceptuālā izvēle attiecībā uz valsts fondu izveidi

1.3.1. Lai izvērtētu gadījumus, kad kādam finanšu mehānismam Latvijā būtu pamats tikt sauktam par fondu, jāņem vērā arī ārvalstu prakse un Latvijas likumdošana. Angļu vārds „fund”, gan angļu valodas zemēs, gan tulkojumos nozīmē faktiski jebkādu finanšu resursus (draw funds, allocate funds, European Social Fund, on- budget funds, social security funds, bank stabilization fund utml.). Latvijā šim mērķim visbiežāk tiek lietots vārds „fonds”. Biedrību un nodibinājumu likums, savukārt paredz, ka privātiem nodibinājumiem kā sinonīmu nodibinājumam nosaukumā var lietot vārdu „fonds”. Biedrību un nodibinājumu likumā ar privāto tiesību nodibinājumu jeb fondu saprot dibinātāja nodalīti mantas kopumu noteikta mērķa sasniegšanai, bet E. Levits publisko tiesību nodibinājumu klasificē pie atvasināto tiesību personām⁵. Publisks nodibinājums ir juridiski nodalīta īpašuma masa, kas tiek izmantota attiecīgajā nodibinājuma pamataktā noteikto mērķu veicināšanai.

1.3.2. Vārda „fonds” lietojumā izstrādājot modeli ir iespējamas divas pieejas:

1. Vārdu „fonds” lietot tikai specifiskā normatīvā izpratnē un atteikties no vārda lietojums tajos gadījumos, kur finansēšanas mehānisms neatbilst fonda kritērijiem;
2. Vārda „fonds” lietojumu saglabāt esošajā praksē un juridisku ietvaru veidot tikai šaurākam finansēšanas mehānismam.

I. Variants

1.1. Tabula. I. Varianta stīpro un vājo pušu analīze

Stīprās puses	Vājās puses
Vārds „fonds” publiskajā pārvaldē tiek lietots tikai tad, ja izpildās noteikti kritēriji un līdz ar to valsts pārvaldes sistēmiskums tiek nostiprināts.	Tajos gadījumos, kur fonds neatbilst noteiktajiem fonda kritērijiem, normatīvajos aktos ir jāveic izmaiņas, kas rada papildus administratīvo slogu.
	Atteikšanās no vārda „fonds” lietojuma, radīs neērtības fonda pakalpojumu

⁵ Levits E, Valsts un valsts pārvaldes juridiskā struktūra un pamatjēdzieni, Jaunā Pārvalde, 2002, Nr.1 (Nr. 31) 2-8.lpp.

	saņēmējiem, jo attiecīgais finansēšanas mehānisms sabiedrība ir ierasts un atpazīstams ar vārdu „fonds”.
	Tā kā visi analizētie fondi jau pašlaik ir valsts budžeta programmas un apakšprogrammas, starpība starp fondu un klasisku valsts budžeta finansētu grantu shēmu ir tikai fonda padomes pastāvēšanā. Tāpēc attieksšanās no fonda nozīmētu atteikšanos nevis no attiecīga finansēšanas mehānisma, bet gan vienīgi nebūtiskas izmaiņas grantu shēmas vadībā.
	Vārda „fonds” lietojums publiskajā pārvaldē joprojām tiktu lietots arī plašākajā nozīmē gadījumos, kur runa ir par starptautisku finansēšanas mehānismu darbību Latvijā (Eiropas Struktūrfondi, EEZ NVO fonds utml.).

II. Variants

1.2. Tabula. II Varianta stipro un vājo pušu analīze

Stiprās puses	Vājās puses
Tiem finanšu mehānismiem, kas atbilst modeļa nosacījumiem, modelis nodrošinās labāku drošas finanšu vadības principu piemērošanu un kvalitatīvākus pakalpojumus fonda klientiem.	Ar vārdu „fonds” tiek saprasti ļoti dažādi finanšu mehānismi un līdz ar to vārdam atsevišķi nav konstruktīvas slodzes.

1.3.3. Kā redzams no stipro un vājo pušu analīzes, var secināt, ka otrajam variantam ir būtiskas priekšrocības.

1.3.4.. Tālāk atsevišķi tiek veidots modelis operacionālajiem fondiem un uzkrājumu fondiem.

2. Operacionālo fondu attīstības modelis

Tālākās analīzes mērķiem būtu jānodala fonds kā iestāde (institucionālais fonds) un fonds kā naudas kopums (fiskālais fonds).

Institucionālo fondu gadījumā pētījumu loks ir identificējams- iestādes pārvalde, finansēšana, finanšu izlietojums, iekšējās kontroles prasības, juridiskais ietvars, vieta valsts pārvaldes sistēmā u.c. Šajā gadījumā ir pamats un ir reāli vēlēties izveidot vienotu darbības sistēmu.

Fiskālo fondu gadījumā situācija ir savādāka. Fonds kā naudas kopums var attiekties uz ļoti dažādiem finansēšanas mehānismiem un šo mehānismu iekļaušana vienotā fondu darbības sistēmā nav iespējama. Katrs finansēšanas mehānisms ir veidots, lai

kalpotu savām vajadzībām un nepakļaujas kopējam veidolam. Tāpēc tālākajā ziņojumā netiek veidota vienota darbības sistēma šiem fondiem. Fiskālie fondi tiek aprakstīti tikai modelī E kontekstā ar vārda „fonds” lietojumu. Modelis paredz, ka vārda „fonds” lietojums tomēr tiek reglamentēts. Tādā gadījumā bez institucionālajiem fondiem fonda vārdu var lietot arī fiskālie fondi. Pazīmju kopums, lai kādu finansēšanas mehānismu dēvētu par fiskālo fondu ir atrodams modeļa E aprakstā. (Skat. 3.nodaļu).

2.1. Institucionālo fondu juridiskais statuss

2.1.1. Tālāk ir izvērtējams jautājums par institucionālā fonda juridisko statusu. Ir izšķirami trīs iespējamie varianti:

1. Institucionālais fonds darbojas tiešās pārvaldes ietvaros;
2. Institucionālais fonds darbojas kā atvasināta publisko tiesību persona – publiskais nodibinājums;
3. Institucionālais fonds darbojas kā valsts dibināts privāto tiesību nodibinājums.

2.1.2. Pirmais variants pašlaik pastāv Zivju fonda, Meža attīstības fonda, Medību saimniecības attīstības fonda un Latvijas vides aizsardzības fonda gadījumā. Šajā gadījumā atšķirība starp institucionālo fondu un valsts pārvaldes iestādes administrēto grantu shēmu ir tikai tā, ka fondu gadījumā lēmumu pieņem fonda padome, bet valsts administrētajām grantu shēmām- iestādes vadītājs. Ja institucionālo fondu definētu saskaņā ar šo variantu, vai nu vajadzētu par fondu dēvēt jebkuru budžeta apakšprogrammu, kas tiek īstenota kā grantu shēma, vai arī atrast būtisku argumentu, ka fonda padomes esamība, vai neesamība ir izšķirošs faktors, lai kādu grantu shēmu atzītu par fondu vai nē.

2.1.3. Modelim, kur par fondu dēvētu jebkuru valsts budžeta programmu, kas tiek īstenota kā grantu shēma ir būtiski sekojoši trūkumi:

- Tas ir pretrunā pastāvošajai praksei Latvijā un ārvalstīs, kur šādi gadījumi automātiski netiek saukti par fondiem;
- Tas ir konceptuāli atšķirīgs risinājums no fonda izpratnes privāto tiesību jomā, jo nesatur pazīmi par nodalītu mantu.

2.1.4. Valsts pārvaldes iekārtas likums paredz iespēju, ka arī tiešās pārvaldes ietvaros atsevišķus pārvaldes lēmumus (ieskaitot administratīvos aktus) var pieņemt koleģiāla institūcija. Likums tieši neierobežo to pārvaldes lēmumu loku, izņemot Valsts pārvaldes iekārtas likuma 37.panta piekto daļu, kas nosaka zināmus ierobežojumus stingri hierarhiski organizētajai valsts pārvaldei, izmantot devolūcijas tiesības atestācijas, eksaminācijas vai līdzīga novērtēšanas procesa gadījumus, kuru veic koleģiāla institūcija. Tāpēc arī lēmums par finansējuma izlietojumu var tikt nodots koleģiālas institūcijas rokās. Lai arī likums par Budžetu un finanšu vadību uzliek atbildību par finanšu lietderīgu un ekonomisku izlietojumu iestādes vadītājam, Valsts pārvaldes iekārtas likums nosaka, ka iestādes vadītājs pārvalda iestādes finanšu resursus, ja normatīvajā aktā nav noteikts citādi, bet fondu gadījumā, kā zināms, normatīvais akts šo uzdevumu nodod fonda padomei.

2.1.5. Tas ka par atsevišķas budžeta programmas izpildi lemšanas tiesības ir nevis iestādes vadītājam, bet gan koleģiālai institūcijai pats par sevi pie identiskiem

pārējiem nosacījumiem grantu shēmu ieviešanā neveido konceptuāli atšķirīgu situāciju, lai šo finanšu mehānismu dēvētu par institucionālu fondu.

2.1.6. Otrajā variantā par noteikta publiskā finansējuma daļu lemšanas tiesības tiek nodotas fonda padomes autonomā kompetencē. Šajā gadījumā noteiktai publiskā finansējuma daļai tiek piešķirta atsevišķas publisko tiesību juridiskās personas statuss. Šajā gadījumā attiecībā uz šo finansējuma daļu ir pamatoti teikt, ka tā ir juridiski nošķirta īpašuma masa un, tāpat, (E. Levits) publisks nodibinājums. Veidojas sistēmiski pamatota tiesību sistēma, kur fonds tiek lietots kā sinonīms nodibinājumam. Pastāv privāto tiesību nodibinājumi un publisko tiesību nodibinājumi. Abos gadījumos nodibinājuma vai fonda būtība ir juridiski nošķirta īpašuma (finanšu resursu) masa.

2.1.7. Trešajā variantā valsts dibina privāto tiesību nodibinājumu, jeb valsts fondu, kas darbojas privāto tiesību jomā. Interesanti, ka šāda prakse ir vērojama Igaunijā⁶, kur šī forma tiek izmantota, lai administrētu Eiropas struktūrfondu un valsts budžeta finansētas grantu shēmas, ko Latvijā veic publiskās aģentūras⁷. Šāda prakse Latvijā attiecībā uz valsts fondiem būtu grūti pamatojama no valststiesību principiem vairāku iemeslu dēļ. Pirmkārt, publisko finanšu pārvalde ir publisko tiesību joma tādēļ to būtu jāveic publisko tiesību subjektam, nevis privāto tiesību subjektam saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas koncepciju, valsts pārvalde pamatā darbojas publisko tiesību jomā⁸. Priekšrocības pāriet privāto tiesību jomā (privāto tiesību mehānismi ļauj strādāt ātrāk un efektīvāk) vienlaicīgi ir arī trūkumi, jo samazina publisko tiesību uzliktās valsts saistības pret privātpersonu. Grantu shēmu vadībā identificētās problēmas var atrisināt publisko tiesību jomā un līdz ar to nav saskatāmi argumenti izņēmuma izdarīšanai attiecībā uz grantu shēmu vadības pakļaušanu publisko tiesību jomai. Otrkārt, privāto nodibinājumu veidošana ir tikpat kritizējama kā valsts un pašvaldību kapitālsabiedrību veidošana; ja vēlas ierobežot vienu, nevar nekontrolēti atļautu otru. Treškārt, valsts var deleģēt privāto tiesību subjektam attiecīgu pārvaldes uzdevumu, tomēr uzdevuma īstenošana notiek ar publisko tiesību metodēm un atbildību, no kā izriet: subjekta juridiskais statuss var arī nemainīt (neatvieglot) procesu veikšanu, kādēļ arī tika izveidots. Ceturtkārt, arī Ministru kabineta līdzšinējais viedoklis bijis skeptisks attiecībā uz šādu nodibinājumu veidošanu, kas ir izplatīta Latvijas

⁶ Külli Sarapuu, Executive agencies in Estonia, COST meeting, Utrecht, 3-4 June 2008

⁷ Foundation „Enterprise Estonia” (private law body) pilda funkcijas, kas analogas valsts aģentūrai LIAA, „Arhimedes” foundation (private law body) pilda funkcijas, kas analogas valsts aģentūrai VIAA, National Foundation of Civil Society (private law body) pilda funkcijas, kas analogas publiskajam nodibinājumam SIF.

⁸ „Valsts pārvalde pamatā darbojas publisko tiesību jomā un līdz ar to ir pakļauta publiskajām tiesībām. Publisko tiesību uzdevums ir noteikt valstij specifiskus ierobežojumus „sasaistīt valsti”. To mērķis ir panākt, lai valsts pakļautos sabiedrības gribai un lai tā savas reālās varas pārsvaru pār privātpersonu apzinīgi, vai neapzinīgi neimantotu tai par ļaunu. Publiskās tiesības tāpēc ir strukturētas tā, lai nodrošinātu demokrātiskā procedūrā noteikto tiesību virsvadību un to realizācijas demokrātiski politisko kontroli. Privātās tiesības (kur galvenās apakšnozares ir civiltiesības un komercietības) turpretim nosaka tiesiskās attiecības starp divām brīvām un vienlīdzīgām privātpersonām. Šī tiesību joma principā nav domāta attiecību noteikšanai starp valsti un privātpersonu, jo valsts un privātpersona nav vienlīdzīgas un valsts nevar (nedrīkst) kā privātpersona brīvi paust savu gribu. Tādēļ valsts pārvaldei regulāri jādarbojas publisko tiesību režīmā. Tikai izņēmuma kārtā var tikt pieļauts, ka valsts pārvaldei ir tiesības „pāriet” privāto tiesību jomā un tiesiskajā aprītē piedalīties tāpat kā privātpersonai.”: E. Levits; Valsts pārvaldes iekārtas likuma koncepcija, 8.nodaļa., Latvijas Vēstnesis,2002, Nr.95, 26.6.2002.

pašvaldībās.⁹ Piektkārt, valstij savu funkciju veikšanai publisko tiesību jomā jāizvēlas publiskajās tiesības pieejamie rīki, tai skaitā jāizvairās no valsts feodalizēšanas un atbildības aprobežošanas. Teorētiski spriežot, valsts varētu piedalīties kā dibinātājs privātajos nodibinājumos, ja nodibinājumu dibināšanā piedalās arī citi dibinātāji, kas ir privāto tiesību personas, piemēram bankas un valsts varētu kopīgu dibināt privāto tiesību nodibinājumu (fondu), kas sekmētu uzņēmējdarbību. Šī pētījuma objekts tomēr ir valsts fondi, ar to saprotot tādus fondus, kuru vienīgais dibinātājs ir valsts.

2.1. Tabula. Stipro un vājo pušu analīze

Stiprās puses

Fonds kā budžeta programma, ko tiešās pārvaldes iestāde ievieš kā grantu shēmu
Tā kā grantu shēma atbilst pazīmei par izdalītiem finanšu līdzekļiem, grantu shēmu administrējošu iestādi varētu saukt par fondu

Vājās puses

Saskaņā ar Latvijā un ārvalstīs esošo praksi valsts tiešās pārvaldes iestāžu administrētās grantu shēmas ne kā finanšu kopums, ne kā iestāde automātiski netiek sauktas par fondu. Izņēmums ir gadījumos, kur lēmumus pieņem fonda padome. Ja par atsevišķas budžeta programmas izpildi lemšanas tiesības ir nevis iestādes vadītājam, bet gan koleģiālai institūcijai, pats par sevi, pie identiskiem pārējiem nosacījumiem grantu shēmu ieviešanā neveido konceptuāli atšķirīgu situāciju, lai šo finanšu mehānismu dēvētu par institucionālu fondu. Veidotos konceptuāli atšķirīga jēdziena „fonds” lietojums privāto un publisko tiesību jomā.

Fonds kā publisks nodibinājums

Konceptuāli vienots jēdziena „fonds” lietojums privāto un publisko tiesību jomā.

Fonds kā privāts nodibinājums

Privāto tiesību mehānismi ļauj strādāt ātrāk un efektīvāk.

Publisko finanšu pārvalde nav privāto, bet gan publisko tiesību joma. Mazākas kontroles iespējas. Risks, ka tāpat tiesu prakse fonda darbību pakļaus Administratīvā procesa likumam. Valsts pārvaldes iekārtas koncepcija paredz, ka valsts darbojas privāto tiesību jomā tikai izņēmuma gadījumā, taču argumenti par labu izņēmuma gadījumam grantu shēmu administrēšanai nav saskatāmi, jo visas grantu shēmu vadībā identificētās problēmas var atrisināt publisko tiesību jomā. Valsts pārvaldes iekārtas koncepcija paredz,

9 Ministru kabineta 2010.gada 15.jūlija vēstule Saeimas Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijai Nr. 18/TA – 1775.

ka valsts darbojas privāto tiesību jomā tikai izņēmuma gadījumā, taču argumenti par labu izņēmuma gadījumam grantu shēmu administrēšanai nav saskatāmi, jo visas grantu shēmu vadībā identificētās problēmas var atrisināt publisko tiesību jomā. Grantu shēmu administrēšanas nodošana „privātās rokās” nemazina publiskā sektora lielumu, jo saskaņā ar GFSM 2001 metodoloģiju, tā joprojām tiek ieskaitīta vispārējās valdības sektorā.

2.1.8. Ņemot vērā augstāk minēto ar institucionālo fondu tiek saprasts publiskais nodibinājums.

2.2. Fondu dibināšanas kritēriji

2.2.1. Operacionālajiem institucionālajiem fondiem var izšķirt trīs fonda dibināšanas kritēriju grupas:

1. Operacionālais kritērijs;
2. Autonomijas kritērijs;
3. Budžeta kritēriji (tikai modelim A);

2.2.2. Operacionālie kritēriji ļauj noskaidrot, vai finanšu mehānisms – grantu shēma (projektu konkurss) ir adekvāts instruments publiskās politikas ieviešanai. Autonomijas kritērijs – vai no lietderības apsvērumiem ir pamatoti publiskā finansējuma daļu nodot autonomā pārvaldē. Budžeta kritēriji – vai ir pamats autonomā pārvaldē nodoto finansējuma daļu veidot kā atsevišķu budžetu.

2.2.3. Lai noskaidrotu, vai publiskās politikas ieviešanu ir pamats organizēt ar grantu shēmu (projektu konkursu) būtu jāņem vērā šādi faktori:

- Vai publiskās politikas īstenošana var notikt efektīvāk ar valsts atbalsta metodi, sekmējot privātā peļņas un bezpeļņas sektora pastiprinātu darbību jomā, ko valsts ar publisko politiku vēlas attīstīt? Šī metode būtu jāsalīdzina ar alternatīvajām metodēm- valsts politikas īstenošana ar tiešās un/ vai pastarpinātās pārvaldes iestādēm vai valsts komercsabiedrībām, publisko iepirkumu metodi, privātās- publiskās partnerības metodi, valsts pārvaldes funkciju deleģējuma metodi, vadītās konkurences metodi¹⁰.
- Ja publiskās politikas īstenošana notiek ar tiešās un/ vai pastarpinātās pārvaldes iestādēm, vai projektu konkursu metode ir efektīvāka par finansējuma ieplānošanu attiecīgajai iestādei valsts un/vai atvasinātās personas budžetā?
- Vai vadītā konkurence ir efektīvākā metode publiskās politikas īstenošanai?

2.2.4. Lai noskaidrotu, vai ir pamatoti publiskā finansējuma daļas pārvaldi nodot autonomā kompetencē, būtu jāņem vērā šādi faktori:

---

¹⁰ Par vadītās konkurences (Managed Competition) metodi skat. . 2.12.19-2.12.27.

- Vai ir pamats uzskatīt, ka attiecīgās politikas īstenošana ir efektīvāka, ja to veic nevis valdošā koalīcija, bet gan uz citiem pamatiem veidots sabiedrības grupu pārstāvniecības orgāns?
- Vai sabiedrībā dominējošais uzskats atbalsta attiecīgās politikas īstenošanas nodošanu sabiedrības grupu pārstāvniecības orgānam, iepretim alternatīvai, ka politikas īstenošanu nepastarpināti veic valdība?
- Vai politikas īstenošanas „atvirzīšana rokas stiepiena attālumā no valdības” (*arm-length body*) būtu uzskatāma par vēsturisku tradīciju Eiropā attiecībā uz konkrētās politikas īstenošanu?

2.2.5. Par budžeta kritērijiem skat. sadaļu „fondu finansēšanas principi”. Modelī E ir paredzēta arī fiskālo fondu esamība. Fiskālajiem fondiem nepastāv specifiski dibināšanas kritēriji.

2.2.6. Jebkura esoša fonda darbības turpināšana un jebkura jauna fonda dibināšanas pamatotība ir jāizvērtē pēc operacionālā kritērija un autonomijas kritērija. Papildus tam, ja fonds tiek veidots ar savu, no valsts budžeta nošķirtu budžetu, fonds ir jāvērtē arī pēc budžeta kritērijiem, kas specifiski attiecas uz fondu.

2.2.7. Pētījuma autori uzskata, ka pastāv gadījumi, kad ir lietderīgi valstij piedalīties privāta fonda (nodibinājuma) dibināšanā saskaņā ar biedrību un nodibinājuma likumu. Piemēram, valsts un bankas varētu nolemt par kopīga fonda dibināšanu filantropijas attīstībai. Lēmums par šāda soļa lietderību būtu jāizvērtē pēc šādiem kritērijiem:

1. Valsts intereses kāda procesa sekmēšanai sakrīt ar kādu privāto tiesību subjektu grupu interesēm, ja šī grupa ir vērtējama kā šaura relatīvi pret visu sabiedrību;
2. Valsts daļa fonda dibināšanā un turpmākais ieguldījums fondā ir mazāka par 50%. Šāds fonds saskaņā ar GFMS 2001 metodoloģiju nav ieskaitāms vispārējās valdības sektorā.

2.2.8. Lai valsts varētu piedalīties privātu nodibinājumu dibināšanā ir jāgroza Valsts pārvaldes iekārtas likums, paredzot, ka publiska persona var darboties privāto tiesību jomā piedaloties privāto nodibinājumu dibināšanā, ja tas atbilst valsts interesēm un valsts līdzdalība ir mazāka par 50%. Lai šī iespēju neradītu risku to izmantot tam neatbilstošiem mērķiem, Valsts pārvaldes iekārtas likumā būtu jāparedz, ka lēmums par valsts līdzdalību privātajā nodibinājumā ir jāpieņem ar likumu.

2.2.9 Tā kā pētījuma objekts ir valsts fondi, šis pētījuma autoru ieteikums ir uzskatāms par papildus ieteikumu, bet nav ietverts piedāvātajos valsts fondu darbības modeļos.

2.3. Valsts fondu dibināšanas kārtības principi

2.3.1. Tā kā institucionālie fondi visos modeļos (kur attiecināms) tiek veidoti kā publiskie nodibinājumi un publiskais nodibinājums ir atvasināto publisko personu veids, institucionālo fondu dibināšanas kārtības atsevišķi jautājumi ir noteikti Valsts pārvaldes iekārtas likumā, bet biedrību un nodibinājumu likums nosaka, ka publisko nodibinājumu (fondu) darbību regulē citi likumi.

2.3.2. Saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 1.panta 2.punktu fondu dibina ar likumu vai uz likuma pamata. Tāpēc secināms, ka katrā gadījumā, kad valsts izlemj dibināt institucionālo fondu ir jāpieņem atsevišķs likums (piemēram, VKKF) vai konkrētais fonds ir jāparedz nozares likumā. (piemēram, Zivju fonds Zvejniecības likumā).

2.3.3. Tomēr nepastāv vienots regulējums attiecībā uz institucionālo fondu struktūru un darbības principiem. Ja tiktu pieņemts likums par grantu shēmu vadību, tad faktiski nav nepieciešams vēl īpašs regulējums attiecībā uz publisko nodibinājumu izveides principiem. VPIL un grantu shēmu vadības likuma ietvaros likumdevējs var izvēlēties piemērotākos instrumentus konkrētā institucionālā fonda izveidei.

2.3.4. Modelis E papildus institucionālajiem fondiem paredz arī fiskālo fondu esamību. Tā kā fiskālais fonds ir finanšu mehānisms noteiktas politikas īstenošanai, tā dibināšana notiek vispārējā kārtībā. Nav nepieciešams modeļa ietvaros noteikt kādus specifiskus principus fiskālo fondu dibināšanai.

2.4. Fondu finansēšanas principi

Budžeta patstāvība

2.4.1. Lai arī Valsts pārvaldes iekārtas likums paredz, ka atvasināto tiesību personām ir savs budžets, likums Par budžetu un finanšu vadību atvasināto personas iedala divās grupās- no valsts budžeta daļēji finansētās atvasinātajās personās un no valsts budžeta pilnībā finansētās atvasināto tiesību personas. Pēdējā gadījumā tām nav sava budžeta un tās darbojas kā valsts budžeta iestādes. Vadoties no Latvijā pastāvošās prakses šajā jomā ir pamats izskatīt divus variantus:

1. Institucionālajam fondam ir savs budžets;
2. Institucionālajam fondam nav sava budžeta un tas izpilda valsts budžeta programmu/ apakšprogrammu.

2.4.2. Ja institucionālajam fondam būtu savs budžets, saskaņā ar SVF klasifikāciju tas būtu uzskatāms par īpašo budžetu (extra- budgetary fund) un būtu jākonsolidē.

2.4.3. Budžeta kritēriji ir paredzēti, lai izvērtētu īpašā budžeta pastāvēšanas pieļaujamību un šis kritēriju bloks neattiecas uz tiem modeļiem, kur institucionālajam fondam nav sava budžeta. SVF ir noteicis kritērijus, kuru izpildes gadījumā īpašā budžeta pastāvēšana būtu pieļaujama. Piedāvājam šos kritērijus izmantot kā budžeta kritērijus:

- a. Vai pastāv ekonomiski, pārvaldes vai politiekonomiski iemesli īpašā budžeta veidošanai. Ja pastāv, vai ir iespējams īpašā budžeta pārskatus konsolidēt budžeta plānošanas un makrofiskālās analīzes mērķiem;
- b. Vai īpašais budžets ir atbilstoši klasificēts pēc GFSM 2001 metodoloģijas. Ja tā ir, vai budžeta izpildes procedūras un finanšu pārskatu sistēma ir salīdzināma ar valdības pielietotajām budžeta ieņēmumu un izdevumu vadības procedūrām;
- c. Ja īpašais budžets tiek finansēts no iezīmētiem nodokļiem, vai procedūras šo ieņēmumu iekasēšanā ir apmierinošs un atbilst vispārējo nodokļu politikas un nodokļu administrēšanas efektivitātei;

- d. Vai īpašā budžeta juridiskā bāze ir adekvāta, lai nodrošinātu finanšu vadību un finanšu pārskatu sagatavošanu;
- e. Vai īpašā budžeta pārvalde (piemēram, funkciju sadalījums, atbildība, padomes neatkarība, lēmumu pieņemšanas atklātība u.c) ir adekvāta, lai nodrošinātu drošas finanšu vadības principu ievērošanu;
- f. Vai īpašais budžets tiek prezentēts likumdevējam kopā ar valsts budžetu un vai tas ir pakļauts tādai pašai pārbaudei. Ja tā ir, cik saskaņots ir īpašais budžets ar valdības fiskālajiem mērķiem;
- g. Vai īpašais budžets ir pakļauts Valsts kontroles revīzijām, kas salīdzināmas tām procedūrām un termiņiem, kuras Valsts kontrole veic vispārējam budžetam.

2.4.4. Latvijā jau tiek piemērota prakse par atsevišķu publisko personu (neskaitot pašvaldības) budžetiem (universitātes). Likums par budžetu un finanšu vadību nosaka procedūras arī attiecībā uz atvasināto personu budžetiem un tās atbilst budžeta vadības principiem, kas tiek piemēroti valsts budžetam. Daļa no kritērijiem attiecas uz valstī noteiktajām budžeta vadības procedūrām, kas piemērojamas visām publiskajām personām un iestādēm (1. Kritērija otrā daļa, 2-3; 6-7) un daļa no kritērijiem attiecas uz procedūrām, ko nosaka specifiskie ar īpašā budžeta izveidi saistītie likumi (1.kritērija pirmā daļa, 4-5).

2.4.5. Lai noskaidrotu, vai īpašā budžeta pastāvēšana būtu atstājama kā iespēja institucionālo fondu darbības modelī, ir jākoncentrējas uz tiem kritērijiem, kas attiecas uz vispārējo sistēmu. Attiecībā uz 1-3 kritēriju var konstatēt atbilstību. 6. Kritērijs tiek izpildīts daļēji, jo likumdevējs apstiprina transfertu apjomu atvasinātās personas budžetā, bet par atvasinātās personas budžetu lemj atvasinātās personas orgāns (piem. Universitātes Satversmes sapulce) . 6.kritērija izpilde ir izprotama tādām īpašā budžeta veidam kā valsts speciālais budžets, taču attiecībā uz atvasinātās personas budžetiem prasība ir neizprotama un praksē ne Latvijā, ne citur, saskaņā ar pētījuma autoru rīcībā esošo informāciju, netiek pielietota. Līdzīga situācija ir arī attiecībā uz 7. Kritēriju. Lai gan Valsts kontrolei ir tiesības veikt revīzijas gan tiešās pārvaldes iestādēs, gan atvasināto tiesību personu iestādēs, Valsts kontrole auditē valsts budžeta pārskatu, bet atvasināto tiesību personu pārskatus auditē zvērināti revidenti.

2.4.6. Tomēr šīs atkāpes nav tik būtiskas, lai atzītu, ka Latvijā atvasinātās personas atsevišķa budžeta esamība automātiski būtu pretrunā SVF noteiktajiem kritērijiem attiecībā uz īpašā budžeta pieļaujamību. Līdz ar to fondu darbība modelī tiek pieļautas abas iespējas: (1) Institucionālajam fondam ir savs budžets; (2) Institucionālajam fondam nav sava budžeta un tas izpilda valsts budžeta programmu/ apakšprogrammu.

2.2. Tabula. Stipro un vājo pušu analīze

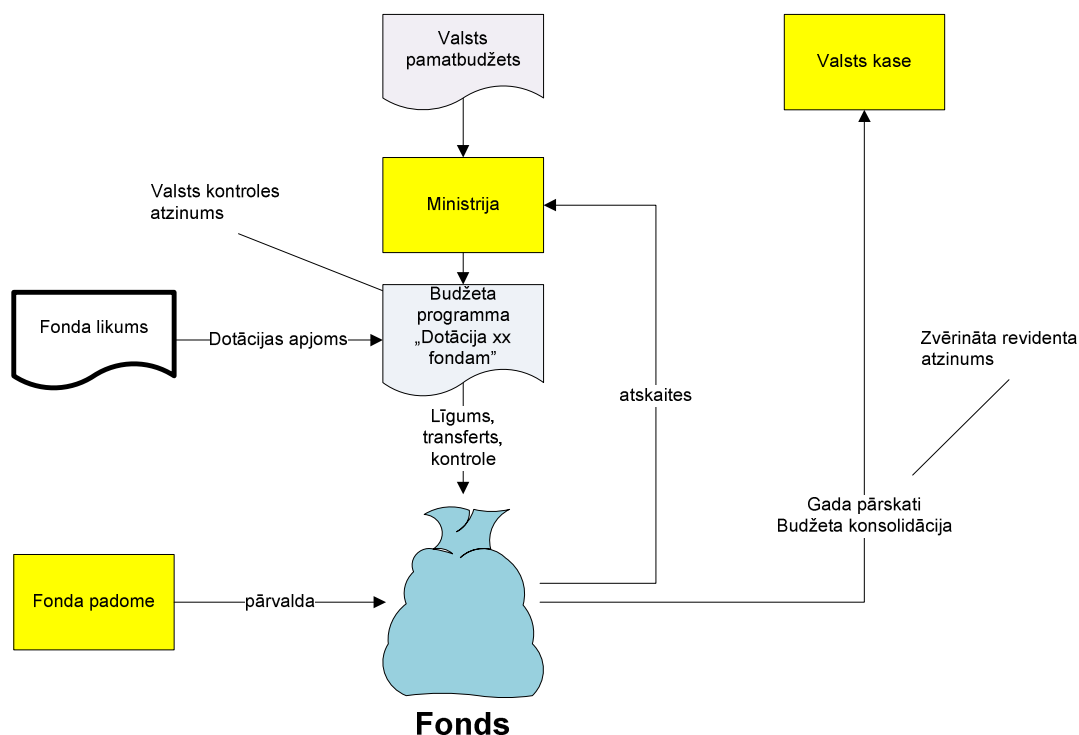
Stiprās puses	Vājās puses
Institucionālajam fondam ir savs budžets	
Budžetu struktūra ir saskaņota ar publisko juridisko personu struktūru: Tiek novērsta situācija, kad par viena un tā paša budžeta izpildi atbild gan tiešās pārvaldes persona, gan atvasināta persona. Katra publisko tiesību persona atbild par savu budžetu.	Lai arī Valsts kontrolei ir tiesības veikt revīzijas publiskajos nodibinājumos, Valsts kontroles uzdevums nav sniegt atzinumu par publiskā nodibinājuma pārskata skaidrību un pareizību valsts budžeta pārskata ietvaros. Šo uzdevumu, tāpat kā par pašvaldību budžeta gada

	pārskatiem sniedz zvērināts revidents.
Atsevišķs budžets sistēmiski vieglāk nodrošina saimnieciskā gada beigu atlikumus izmantot nākamajā saimnieciskajā gadā un mehānismu ilgtermiņa saistību uzņemšanai.	Papildus pašvaldību budžetiem Valsts kasei, gatavojot konsolidēto valsts kopbudžetu, būs jākonsolidē arī publisko nodibinājumu budžeti, kas varētu palielināt darba apjomu budžetu konsolidācijā.
	Saskaņā ar SVF metodoloģiju publisko nodibinājumu budžeti tiktu uzskaitīti kā „Extra-budgetary units/accounts”, kas tiek ieskaitīti centrālajā valdībā un kopā ar pašvaldībām- vispārējā valdībā. Lai arī gandrīz visām valstīm reģionā ir vienības šajā uzskaites grupā ¹¹ , Latvijai pašlaik tādu nav un Latvija varētu nevēlēties tādas ieviest.
Institucionālajam fondam nav sava budžeta un tas izpilda valsts budžeta programmu/ apakšprogrammu	
Nav jāmaina esošā prakse un tiek ietaupīti ar likumdošanas grozījumu izstrādi un pieņemšanu saistītie administratīvie resursi.	Tiek saglabāta sistēmiska rakstura pretruna starp valsts pārvaldes likumā noteiktā, ka atvasinātas publiskas personas pazīme ir savs budžets un pastāvošo praksi.

2.4.7. Sava budžeta gadījumā valsts budžeta dotāciju Fonda autonomās darbības nodrošināšanai fondam tiek piešķirta ar tās ministrijas starpniecību, kuras pārraudzībā fonds atrodas. Ministrijas budžeta programmā tiek iekļauta budžeta apakšprogramma, kas paredz dotāciju no vispārējiem ieņēmumiem kā transfertu pārskaitīt fonda budžetā. Budžeta apakšprogrammas izpildītājs ir ministrijas amatpersona un tā ir atbildīga par fondam piešķirtās dotācijas lietderīgu un ekonomisku izlietojumu. Fonds sniedz ministrijai regulāras atskaites par dotācijas izlietojumu. Ministrija var veikt pārbaudes fondā un nepieciešamības gadījumā apturēt transfertus. Ministrijas un fonda tiesības un pienākumus transferta saņemšanā un atskaitīšanās kārtībā nosaka starp ministriju un fondu noslēgts sadarbības līgums. Pēc EKS 95 metodoloģijas fonda budžets tiek pieskaitīts valdības resoram un tiek konsolidēts valsts kopbudžetā.

¹¹ The IMF's Government Finance Statistics, Yearbook – Maps of Government for 74 Countries, 2011.

2.attēls. Finansējuma piešķiršana un atskaitīšanās modelī ar atsevišķu fonda budžetu.

Ieņēmumu veidošanas principi

2.4.8. Jautājums par speciālo budžetu likvidēšanas sekām un nepieciešamību atgriezties pie speciālajiem budžetiem (likumā Par budžetu un finanšu vadību izpratnē) bija viens no galvenajiem diskusiju tematiem ar fondu darbiniekiem. Kā zināms, SVF ir tradicionāli kritisks par speciālo budžetu izmantošanu („special funds”). Kā norāda SVF pētnieki ¹², vairumā gadījumu tos pašu mērķus var panākt ar finansēšanu no iezīmētām (mērķu un finansējuma apjoma ziņā) valsts pamatbudžeta programmām. Kā pozitīva piemērs tiek minēta ASV, kur gandrīz visi trasta fondi ir integrēti pamatbudžetā. Piemēram, ASV autoceļu trasta fonds (Highway Trust Fund) tiek finansēts no noteiktas daļas no degvielas akcīzes nodokļa. Tomēr ieņēmumi no akcīzes nodokļa tiek ieskaitīti vispārējos ieņēmumos un fonds tiek finansēts no dotācijas no vispārējiem ieņēmumiem. Mehānisms nodrošina dotācijas apjoma precīzu sakrītību ar faktiskajiem ieņēmumiem no akcīzes nodokļa¹³. Līdzīgs mehānisms ir pazīstams arī Latvijā (Zivju fonds, Medību saimniecības attīstības fonds), kaut arī praksē, nosakot dotācijas apjomu, attiecīgās likuma normas netiek ievērotas.

2.4.9. Ņemot vērā augstāk minētos apsvērumus nevienā no modeļiem netiek paredzēta atgriešanās pie speciālajiem budžetiem. Citiem vārdiem, visos gadījumos, neatkarīgi no tā vai fondam ir savs budžets, vai nav, valsts finansējumu fondam piešķir no dotācijas no vispārējiem ieņēmumiem.

2.4.10. Visos modeļos (kur attiecināms) dotācijas apjoma noteikšanas metodes paliek likumdevēja ziņā un ir paredzamas fonda likumā. Ņemot vērā, ka dažādiem fondiem

¹² Allen, R. and Radev, D. Extrabudgetary Funds, IMF, 2010

¹³ Financing Federal Aid Highways, <http://www.fhwa.dot.gov/reports/fifahiwy/fifahi05.htm>.

dotācijas no vispārējiem ieņēmumiem apjoma noteikšanas metodes var atšķirties, nav lietderīgi modeļos šīs metodes ierobežot. Zemāk sniegts pētījuma autoru vērtējums par dažādām metodēm un to pielietošanas gadījumiem, tomēr šīs metodes netiek piedāvāts uzskaitīt kādā normatīvajā aktā.

2.4.11. Neatkarīgi no tā vai fondam ir savs budžets, vai nav, dotācijas no vispārējiem ieņēmumiem lielumu nosaka vienā no šādiem veidiem:

1. **Nosaka politiski, bez papildus nosacījumiem.** Šis gadījums būtu pamatots tad, ja tiek veidots fonds ar ļoti specifisku mērķi un fonda uzdevums ir nodrošināt tāda atbalsta instrumenta darbību, kur intervences vēlamais apjoms un intervences izmaksas ir samērā precīzi novērtējamas.
2. **Nosaka politiski, bet ievērojot likumā noteiktus nosacījumus,** piemēram, dotācijas lielums nedrīkst būt mazāks kā iepriekšējā saimnieciskajā gadā, pieaugums nedrīkst būt mazāks kā 10% utml. Šāda prakse pastāv Latvijā, un, šķiet, tika ieviesta kā kompensācija speciālo budžetu likvidēšanas laikā (VKKF, LVAf). Šāda pieeja ir kritizējama, jo dotācijas apjoms netiek korelēts ar valsts makroekonomiskās izaugsmes rādītājiem un ekonomiskās lejupslīdes gadījumā spiež likumdevēju vai nu mainīt likumu, vai arī to vienkārši neievērot. Pētījuma autori neiesaka šo metodi izmantot.
3. **Nosaka ar matemātisku formulu,** piemēram fiksēts procents no kāda makroekonomiska rādītāja. Šāda metode būtu pamatota fondiem, kuriem ir mērķis sniegt atbalstu kādas nozares attīstībai, bet kur nepastāv specifiski kompensējoši , vai lietotāja tipa nodokļi un nodevas. Piemēram, atbalsts kultūras procesam vai zinātnei. Pretstatā vides resursiem, zinātne un kultūra nav resurss, kas tiek izsmelts to patērējot, tāpēc nepastāv dabas resursu nodoklim analogs nodoklis. No otras puses, nepieciešamo izmaksu apjomu nav iespējams aprēķināt , jo tas, cik intensīvam ir jābūt kādas valsts kultūras procesam vai pētniecībai ir politisks lēmums. Lai kāds arī būtu valsts atbalsta apjoms, tam ir jābūt prognozējamam ilgtermiņā, tāpēc politiskajam lēmuma ir jābūt par to, cik lielu daļu no publiskajiem resursiem novirzīt kultūrai vai zinātnei.
4. **Nosaka kā līdzvērtīgu jeb procentuālu daļu no specifiskiem nodokļiem vai nodevām.** Šajā gadījumā attiecīgā saimnieciskā gada dotācijas apjoms ir fiksēts un nav atkarīgs no attiecīgā gada faktiskajiem specifisko ieņēmumu apjomiem. Tomēr vairāku gadu periodā dotācijas apjoms ir ekvivalents specifisko ieņēmumu faktiskajam apjomam. Piemēram saimnieciskajā gadā n dotācijas apjoms tiek noteikts kā šajā saimnieciskajā gadā plānotais specifisko ieņēmumu apjoms, kas koriģēts ar n-2 saimnieciskajā gadā esošo starpību starp fonda dotācijas apjomu un faktisko specifisko ieņēmumu apjomu.

Šo metodi ir pamats izvēlēties kompensējoša tipa fondiem un lietotāja tipa fondiem (pay-as-you-go funds). Kompensējoša tipa fondu pamatā ir ideja, ka par noteiktu publisko resursu izsmelšanu tiek noteikta samaksa nodokļa vai nodevas veidā, kas daļēji vai pilnībā tiek izmantota izsmeltā resursa atjaunošanai, piemēram Zivju fonds. Lietotāja tipa fondu gadījumā tā sabiedrības daļa, kas izmanto noteiktu publisko pakalpojumu, maksā nodokli vai nodevu par šī pakalpojuma izmantošanu, kas daļēji vai pilnībā tiek izmantots lai publisko pakalpojumu attīstītu, kā arī segtu pakalpojuma izmaksas, piemēram, akcīzes nodoklis un autoceļu fonds.

Atsevišķos gadījumos šo metodi izmanto arī 3. punktā minētajiem fondiem. Piemēram, izložu un azartspēļu nodokli un nodevas izmanto kultūras, izglītības un sporta finansēšanai. Šajā gadījumā nepastāv tieša cēloņsakarība starp azartspēļu spēlēšanu un piedalīšanos loterijās un kultūras, izglītības un sporta procesu, tomēr Eiropā pastāv tradīcija šo nodokļu un nodevu ieņēmumus izmantot kultūras, izglītības un sporta finansēšanai.

Publisko resursu kompensējošā tipa fondi būtu jānošķir no korporatīvā tipa fondiem. Korporatīvā tipa fondu ieņēmumi ir nodevas par tādām darbībām, kas faktiski neizsmel (nenolieto) publiskos resursus un kas tiek novirzīti attiecīgās darbības attīstībai. Piemēram Medību saimniecības attīstības fonds. Medības nevar uzskatīt par dabas resursu izsmelšanu, jo medības nodrošina tautsaimniecības interesēm atbilstošu sugu populāciju. Šāda līdzsvara pastāvēšanas nodrošināšana ir valsts funkcija. No otras puses, medības ir arī vaļasprieks. Šis apstākļi ļauj valstij iekasēt nodevas par tādu darbību veikšanu, kas faktiski ir valsts interesēs. Nodevas tiek izmantotas mednieku izglītošanai, sadarbībai un tēla veidošanai sabiedrībā par medībām. Korporatīvā tipa fondi sekmīgi varētu darboties kā biedrību pašu dibināti privātie nodibinājumi. Nodevas būtu jāatceļ un par līdzvērtīgu summu būtu jāpalielina biedru maksas, kas tālāk būtu ieskaitāmas fondā. Gadījumos, kur fonda mērķi atbilst valsts interesēm, kā, piemēram, Medību saimniecības attīstības fondā, valstij būtu jānodrošina mehānisms, kā novērst risku, ka obligāto nodevu aizvietošana ar brīvprātīgajiem biedru naudas maksājumiem nedotu nepieciešamos ienākumus fondā.

5. **Nosaka ar kopējo summu.** Ja fonds tiek izveidots tādām mērķim kura, sasniegšana ir iespējama relatīvi īsā un prognozējamā laikā, fonda likumā var noteikt, ka fonds tiek izveidots uz noteiktu laiku, piemēram, uz 10 gadiem. Likumā tādā gadījumā ir lietderīgi noteikt kopējo valsts plānoto finansējumu fondam. Tā kā visos apskatāmajos gadījumos fonds tiek finansēts no dotācijas no vispārējiem ieņēmumiem, naudas plūsmi no valsts budžeta fondā būtu jānotiek atbilstoši maksājumu plānam. Šiem līdzekļiem būtiskos apjomos nevajadzētu uzkrāties fondā, jo vispārējā gadījumā nav pamata uzskatīt, ka fonda darbība finanšu tirgos varētu būt sekmīgāka par Valsts kases darbību finanšu tirgos.

2.4.12 Latvijā ir vērojama prakse, ka mēģinājumus nozaru likumos iekļaut normas, kas nosaka algoritmisku dotācijas apjoma noteikšanu, sastopas ar Finanšu ministrijas un Saeimas juridiskā biroja iebildumiem. Tā tiek pamatota ar nevēlēšanos paplašināt likumu skaitu kas veidotu „budžeta paketi”, vai arī nevēlēšanos vairo gadījumus, kad likuma normas vienkārši tiek ignorētas. Fondu gadījumā pastāv objektīva nepieciešamība dotācijas apjomu noteikt ar algoritmu un augstāk minētie argumenti nedrīkst būt par iemeslu problēmas nerisināšanai.

2.4.13. Viens no pasaulē pazīstamiem fondu finansēšanas modeļiem ir fonda dibinātāja vienreizējs noguldījums, kas veido fonda kapitālu (*endowment*). Fonds izvieto noguldījumu finanšu tirgos un operacionālo darbību finansē no ieņēmumiem no finanšu instrumentiem. Piemēram Nobela fonds. Šāds modelis raksturīgs privātajiem fondiem, taču ir sastopams arī valsts fondu gadījumā. No publisko finanšu pārvaldes principu viedokļa trūkst argumentu par labu šim modelim, jo daļu no valsts brīvo finanšu resursu izvietošanas finanšu tirgos, ko vispārējā gadījumā veic Valsts

kase, šajā gadījumā tiek nodota tā paša uzdevuma veikšanai fondam. (pētījuma autori abstrahējas no iespējamiem plusiem un mīnusiem profesionalitātes un ieguldījumu stratēģiju izvēles brīvībai un ar to asociētajiem riskiem). Pastāv iespēja, ka šāda fonda dibināšana varētu būt pamatota no attiecīgā brīža politiskiem un politiekonomiskajiem apsvērumiem, tomēr tad tas būtu uzskatāms par atsevišķu gadījumu ārpus valsts fondu darbības modeļa. Tāpēc pētījuma autori noguldījumu tipa fondus nav iekļāvuši nevienā no piedāvātajiem modeļiem. Papildus jāatzīmē, ka noguldījumu tipa fondi varētu būt labs modelis valsts līdzdalībai kopīgi ar bankām dibinātajiem privātajiem fondiem, piemērs – Francijas fonds (Fondation de France).

Secinājumi

2.4.14. No valsts budžeta nošķirta fonda budžeta pastāvēšana ir loģisks un nepieciešams nosacījums, lai fonds varētu darboties savā vārdā¹⁴, proti, būt patstāvīga juridiska persona, ar savu mantu un finanšu līdzekļiem. Ja fondam nav sava budžeta, tam parasti nebūs arī savas mantas, paša finanšu līdzekļu un līdz ar to juridiskas personas statuss ir bezjēdzīgs. Šāds secinājums atbilst Valsts pārvaldes iekārtas likuma 1.panta 2.punkta kritērijiem. Vienlaikus arī fonds, kuram ir no valsts budžeta nošķirts budžets, var darboties arī valsts vārdā, tomēr tad nav jāveido fonds ar nošķirtu budžetu, tam nav jēgas. Salīdzinājumam: pašvaldības pilda gan autonomas, gan uzdotas funkcijas, bet uzdoto funkciju ir mazāk nekā autonomo (veic pašvaldības vārdā). Ja visas funkcijas būtu uzdotās (veic valsts vārdā), nebūtu vajadzīga pašvaldība.

2.4.15. Nav pamata fondu veidot kā speciālo budžetu, bet konkrētiem fondiem dotācijas apjomu no vispārējiem ieņēmumiem var būt pamatoti saistīt ar specifiskiem ieņēmumiem. Fondu darbības modelis piedāvā piecus fonda dotācijas apjoma noteikšanas paņēmienus un paredz, ka konkrētais paņēmienis tiktu noteikts attiecīgā fonda likumā, ņemot vērā šajā modelī noteiktos izvēles kritērijus.

2.4.16. Nav pamata valsts fondus (operacionālos fondus) veidot kā noguldījumu fondus.

2.5. Fondu vispārējās vadības modeļi

2.5.1. Fonda kā atvasinātas personas darbības principi ir noteikti Valsts pārvaldes iekārtas likumā. Fonda likumos šos principus ir jāizvērs. Papildus tam pētījuma autori nesaskata nepieciešamību normatīvajos aktos noteikt vēl kādus papildus vienotus fondu administrēšanas principus.

---

14 Saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma koncepcijas I. nodaļu atvasinātā publisko tiesību persona ir atvasinātā publisko tiesību juridiska persona un ar to tā atšķiras no tiešās pārvaldes sistēmas, kas pārstāv Latvijas Republiku kā sākotnējo publisko tiesību juridisko personu. Saskaņā ar Ekonomikas skaidrojošā vārdnīcu, (R., Zinātne, 2000) juridiska persona ir uzņēmums, iestāde vai organizācija, kas, pildot kādas funkcijas (it īpaši slēdzot mantiskus vai finanšu darījumus), rīkojas savā vārdā kā patstāvīgs civiltiesību un civilpienākumu subjekts. Juridiskai personai ir savs īpašums, un tā ir atbildīga par savām saistībām.

2.5.2. Pētījuma autori saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likumu redz šādu fonda administrēšanas modeli: Fonda finanšu resursus un tā mantu pārvalda fonda kā atvasināti tiesību juridiskas personas orgāns- fonda padome¹⁵. Fonda padome apstiprina savu nolikumu. Atbilstoši Valsts pārvaldes iekārtas likumam, fonda padome var lemt par iestādes – fonda administrācijas (sekretariāta) izveidošanu. Ja lietderīgi, fonda padome var izlemt iestādi neveidot un fonda administrēšanu deleģēt citai publiskai, vai privāto tiesību personai. Fonda likums var ierobežot fonda padomes rīcības brīvību. Likumdevējs fonda padomes vietā var izlemt par fonda administrēšanas modeli, kā arī noteikt ierobežojumus budžeta izlietojumam, piemēram, administratīvo izdevumu sliekšni. Fonda administratīvajam vadītājam (administrācijas direktors, sekretariāta direktors) ir jābūt pakļautam fonda padomei. Fonda padome ir administratīvā vadītāja darba devējs. Administratīvajam vadītājam ir jānodrošina fonda padomes pārvaldes lēmumu tiesiskuma iepriekšējā pārbaude. Administratīvā vadītāja pārvaldes lēmumus var apstrīdēt fonda padomē. Fonda padomes pārvaldes lēmumi nav apstrīdami un ir pārsūdzami administratīvā procesa kārtībā. Projektu konkursu administrēšanā, tai skaitā īpašu projektu vērtēšanas komisiju izveidē fondam ir jārikojas saskaņā ar grantu shēmu vadības likumu (skat sadaļu „izdevumu administrēšanas modeļi”), vai arī likumdevējs fonda likumā var noteikt citu projektu konkursu administrēšanas kārtību. Ja fondam nav sava budžeta (Modelis B), valsts budžeta programmas izpildītājs sākotnēji ir fonda padomes priekšsēdētājs. Fonda padome var lemt par šo funkciju deleģēšanu fonda administratīvajam vadītājam, taču šādā gadījumā administratīvajam vadītājam ir jāpiešķir nepieciešamās pilnvaras, lai administratīvais vadītājs varētu efektīvi uzņemt atbildību par valsts budžeta līdzekļu lietderīgu un ekonomisku izlietojumu.

2.5.3. Attiecībā uz fondu administratīvo izmaksu optimālo modeli pētījuma autori ir pētījuši vairāku līdzīgu operacionālo fondu administratīvo izmaksu īpatsvaru:

- Īrijas Mākslas padome (Arts Council of Ireland) 11%;
- Anglijas Mākslas padome (Arts Council of England) 10%;
- Nacionālais pilsoniskās sabiedrības attīstības fonds (National Foundation for Civil Society Development) (Hrovātija) 25%;
- Norvēģijas Kultūras padome (Norsk Kulturråd) 12%;
- AK Mākslas un humanitāro pētījumu padome (Arts and Humanities Research Council) UK 8%.

2.5.4. Kā redzams, ārvalstu operacionālo fondu izmaksu īpatsvars ir līdzīgs Latvijas operacionālajiem fondiem (skat. starpziņojumu)

2.5.5. Fonda administratīvo izdevums veido šādas izdevumu šādu funkciju īstenošanai:

- i. Vispārējās administratīvās funkcijas;
- ii. Projektu vērtēšana;
- iii. Līgumslēgšana un projektu ieviešanas uzraudzība;
- iv. Pārstāvība tiesās, informācijas atklātība;
- v. Informācijas un publicitātes pasākumi (informācija par projektu konkursiem, informatīvie semināri, atbilžu sagatavošana, noslēguma

---

¹⁵ Fonda padome šajā modelī tiek lietota kā atvasinātas publiskās personas orgāns valsts pārvaldes iekārtas likumā 1.panta izpratnē un līdz ar to fonda padomes kompetence un tiesības būtiski atšķiras no konsultatīvajām padomēm valsts pārvaldes iekārtas likuma 48.panta izpratnē..

konferences, projektu konkursu rezultātu apkopošana un prezentācijas, izvērtējumi.

2.5.6. Darba apjoms projektu vērtēšanā ir proporcionāls saņemto projektu iesniegumu skaitam. Darba apjoms līgumslēgšanā un projektu ieviešanas uzraudzībā ir proporcionāls īstenojamo projektu skaitam. Pārstāvība tiesās un informācijas atklātības prasību nodrošināšanā faktiski ir atkarīga gan no iesniegti, gan īstenoto projektu skaita. Tomēr šī funkcija ietver nenoteiktības faktoru, jo iepriekš nav paredzams cik daudz personu vērsīsies tiesā, lai apstrīdētu fonda lēmumus. Latvijā nav uzkrāta pietiekama statistika, lai varētu izdarīt novērtējumus par tiesvedību varbūtību operacionālajos fondos.

2.5.7. Viena projektu vērtēšanas izmaksas ir atkarīgas no vērtēšanas metodes. Var izšķirt divas vērtēšanas metodes: ekspertu tipa vērtēšanu, kas balstās uz ekspertu personīgo viedokli un vērtēšanu pēc precīziem vērtēšanas kritērijiem ar pienācīgas argumentācijas sagatavošanu. Izmaksas otrajai metodei ir ievērojami augstākas.

2.5.8. Viena projekta uzraudzības izmaksas ir atkarīgas no iekšējās kontroles sistēmas mērķa. Var izšķirt divus gadījumus: Iekšējās kontroles sistēma ietver mērķi pārliecināties, ka izdevumi pēc būtības ir veikti lietderīgi un ir ekonomiski un kontroles sistēma, kura aprobežojas ar kontroli par to, ka projekts tiek īstenots tā kā bija plānots. Pirmajā gadījumā izmaksas ir ievērojami augstākas.

2.5.9. Kā jau tika prognozēts starpziņojumā, adekvātu administratīvo izmaksu aprēķina modelis ietvers šādus faktorus:

$A = A_0 + v \times \alpha \times N_p + k_0 \times \beta \times N_{tr} \times N_k + i \times N_{konk}$, kur:

A_0 ir vispārējās administratīvās izmaksas. $A_0 = \gamma \times A$, kur γ ir pieņemama vispārējo administratīvo izdevumu daļa no kopējiem fonda administratīvajiem izdevumiem (10% robežās);

v ir viena projekta vērtēšanas izmaksas ekspertu metodes gadījumā;

α ir korigējošais koeficients atkarībā no vērtēšanas metodes;

N_p ir vērtējamo projektu skaits;

k_0 ir viena projekta vienas transakcijas uzraudzības izmaksas, nodrošinot, ka tiek kontrolēta projekta ieviešana pret plānoto;

β ir korigējošais koeficients atkarībā no kontroles mērķa uzstādījuma;

N_{tr} ir vidējais transakciju skaits fonda tipiskākajos projektos ir uzraudzībā esošo projektu skaits;

i ir informācijas un publicitātes izmaksas vienam projektu konkursam;

N_{konk} ir administrējamo konkursu vai programmu skaits

2.5.10. Lai modeli varētu praktiski izmantot, ir jāatrod vērtības šādiem rādītājiem:

- α - korigējošais koeficients atkarībā no vērtēšanas metodes;
- k_0 - viena projekta vienas transakcijas uzraudzības izmaksas, nodrošinot, ka tiek kontrolēta projekta ieviešana pret plānoto;
- β - korigējošais koeficients atkarībā no kontroles mērķa uzstādījuma;
- i - informācijas un publicitātes izmaksas vienam projektu konkursam.

2.5.11. Pirmo trīs koeficientu noteikšanai ir nepieciešams atsevišķs pētījums, jo šī pētījuma administratīvie resursi bija nepietiekami, lai pētītu atsevišķu funkciju grupu faktiskās izmaksas.

2.5.12. Informācijas un publicitātes izmaksas vienam projektu konkursam ir novērtētas ar LVL 5000, dati ņemti no Sabiedrības integrācijas fonda faktiskiem informācijas un publicitātes izmaksām, kas ietver 5 informatīvos seminārus Rīgā un reģionos, informatīvā bukleta izdevumu, grantu shēmas rezultātu analīzi (ārpalpojums), publicēšanu un prezentēšanu.

2.5.13. Modelī tiek pieņemts, ka operacionālais fonds savā darbībā arī var tikt uzskatīts par sava veida projektu. Šāda pieeja paver iespēju izmantot starptautiski pieņemtos administratīvo izmaksu sliekšņus cilvēkresursu tipa projektiem un tos attiecināt uz fondu vispārējām administratīvajām izmaksām. Pamatojoties uz Phare netiešo administratīvo izmaksu sliekšni 7% un Eiropas sociālā fonda projekta kopējo augstāko sliekšni 20%, varam novērtēt operacionālo fondu vispārējās administratīvās izmaksas 10% apmērā.

2.5.14. Bez minēto koeficientu vērtības noteikšanu nav iespējams modelēt administratīvās izmaksas konkrētiem fondiem, tomēr būtiskus secinājumus var izdarīt no jau esošās informācijas.

2.5.15. Operacionālo fondu administratīvajām izmaksām jābūt robežās starp 10% un 15% no kopējā fonda finansējuma. Ja finansējums ir būtiski zemāks par 10%, pastāv risks, ka iekšējās kontroles sistēmas nav pietiekamas, lai nodrošinātu administrējamo resursu ekonomisku un lietderīgu izlietojumu;

2.5.16. Tā kā administratīvo izmaksu apjoms ir būtiski atkarīgs no iesniegto projektu skaita, iesniegto projektu skaitam pret atbalstīto projektu skaitu vajadzētu nepārsniegt 3 (vidējais rādītājs analizētajos ārvalstu fondos);

2.5.17. Ja administratīvo izmaksu īpatsvars būtiski pārsniedz 15%, nepieciešams reformēt projektu konkursu struktūru un iekšējās kontroles sistēmu, lai samazinātu izmaksas zem 15%.

2.5.18. Administratīvo izdevumu apjomu nosaka projektu konkursu vadībā veicamās funkcijas un darbinieku un projektu vērtēšanas ekspertu atlīdzība. Jebkura fondu reorganizācija ar mērķi ietaupīt resursus (administrēšanu nodot citai iestādei, fondus apvienot u.c.) var ietekmēt tikai fondu vispārējās administratīvās izmaksas, kas pret fonda administrētajām izmaksām veido $10\% \times 15\% = 1,5\%$ no kopējā fonda finansējuma. Pieņemot ka reorganizācijā var ietaupīt pusi no šīm izmaksām, ietaupījums ir 0,75%, kas aptuvenā vērtējumā par analizētajiem operacionālajiem fondiem 2011. gadā dotu ap 100 000 LVL ietaupījumu. Līdz ar to jebkāda fondu administrāciju reorganizācija nav skatāma budžeta konsolidācijas, bet gan tikai sniegtu pakalpojumu kvalitātes uzlabošanas kontekstā.

2.6. Ieņēmumu administrēšanas modeļi

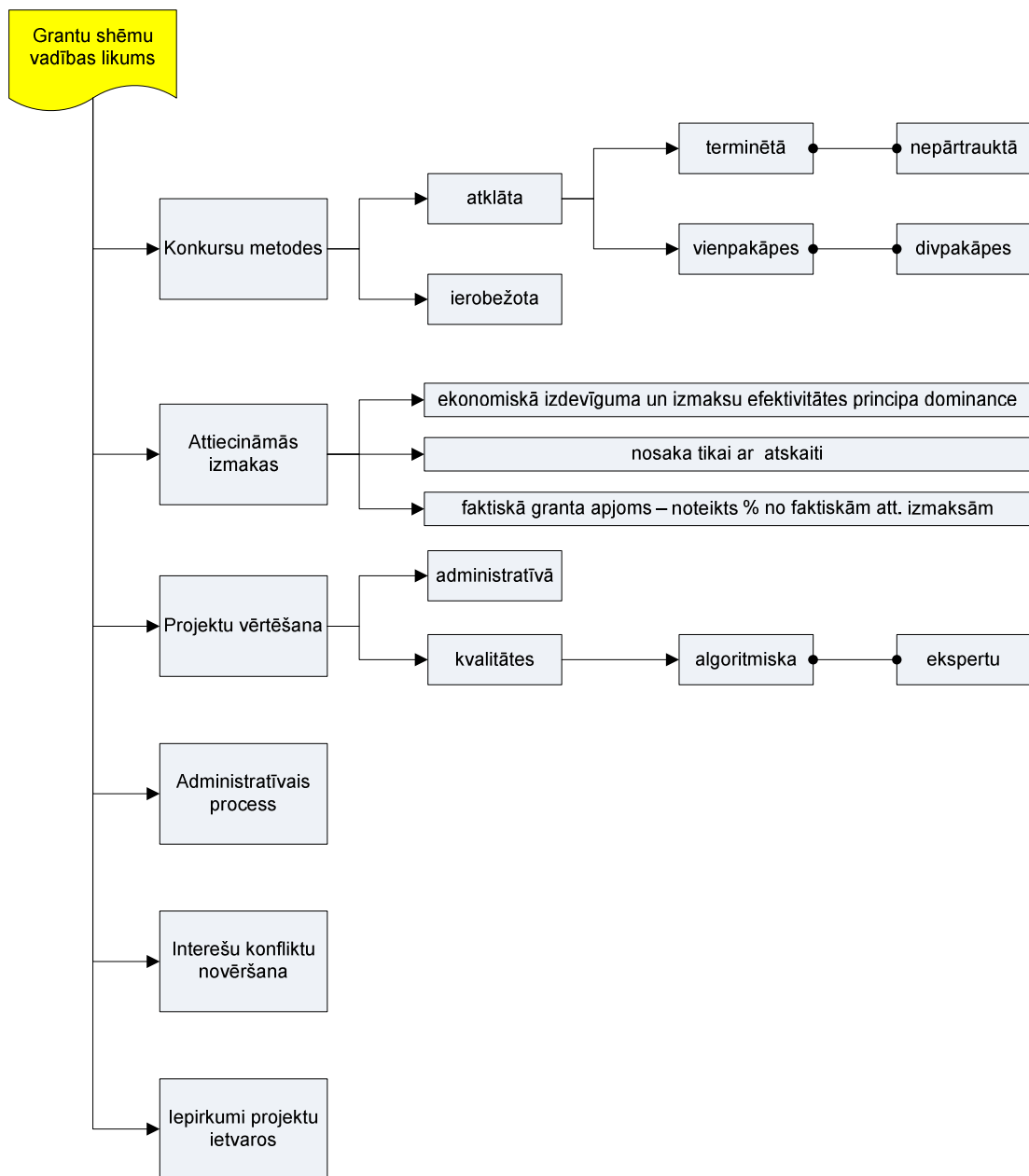
2.6.1. Neviens no modeļiem neparedz speciālā budžeta pastāvēšanu un tāpēc jautājums par fonda ieņēmumu administrēšanu (Centrālā ieņēmumu administrēšanas iestāde, fonds, vai cita iestāde) nav attiecināms piedāvātajā modeļu grupā.

2.7. Izdevumu administrēšanas modeļi

2.7.1. Starpziņojumā tika konstatētas virkne problēmas operacionālo fondu izdevumu administrēšanā. Izvērtējot operacionālo fondu darbības juridiskos aspektus, var konstatēt acīmredzamu nepieciešamību pēc ārēja normatīvā akta regulējuma, kas noteikti atsevišķus vienotus principus visiem šādiem fondiem un citām valsts pārvaldes iestādēm, piešķirot finansējumu projektu konkursu ceļā. Atšķirībā no ārvalstu finanšu palīdzības, no valsts budžeta finansētajiem projektu konkursiem nav noteikts vienots regulējums un tas rada būtiskas tiesiska, finansiāla un administratīva rakstura problēmas. Pētījuma autori atzīst, ka vienota sistēma nav pašmērķis un regulējumam ir jāparedz pietiekami daudz alternatīvu risinājumu, lai nodrošinātu fondu specifiskās situācijas. Tai pat laikā regulējumam ir jāatrisina identificētās problēmas un jānodrošina fondu sniegto publisko pakalpojumu kvalitātes pieaugums. Kā jau tika atzīmēts starpziņojumā, identificētās problēmas ir raksturīgas ne tikai operacionālajiem fondiem, bet jebkurai iestādei, kas administrē grantu shēmas (projektu konkursus).

2.7.2. Pētījuma autori ierosina izstrādāt likumu par grantu shēmu vadību. Likums attiecībā uz grantu shēmām pildītu līdzīgas funkcijas kā publisko iepirkumu likums attiecībā uz valsts iepirkumiem, kā arī noteiktu struktūrfondu vadības likumam līdzīgu regulējumu attiecībā uz projektu konkursu vadību. Likums tiktu piemērots gan operacionālajiem fondiem, gan tiešās pārvaldes iestādēm, kas administrē grantu shēmas. Tas viennozīmīgi uzlabotu valsts un pašvaldību līdzekļu efektīvāku izlietošanu un atvieglotu praktisko darbu pašiem fondiem. Ņemot vērā situāciju dažādību, šādam likuma regulējumam nebūtu jābūt pārāk detalizētam. Likums veidojams pēc Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda vadības likuma parauga. Noregulējamie jautājumi ir:

- 1) vispārējais ietvars – atlases veidi, atlases kritēriju noteikšanas kārtība, labas projekta finanšu vadības svarīgākie noteikumi, projektu īstenošanas uzraudzības noteikumi, pušu svarīgākie pienākumi, intelektuālā īpašuma izmantošanas noteikumus, informācijas atklātības un interešu konflikta novēršanas vispārīgās prasības u.tml.
- 2) Administratīvā procesa likuma piemērošanas īpatnības projekta iesniegumu izskatīšanā, proti, projekta iesnieguma precizēšana, adresāta uzklauššana, lēmuma pieņemšanas termiņš, pārsūdzēšana, darbības neapturēšana u.tml.
- 3) projekta finansēšanas līgums kā civiltiesisks līgums;
- 4) finansējuma atgūšana administratīvā akta kārtībā un/vai prasības kārtībā vispārējās jurisdikcijas tiesā

3.attēls. Grantu shēmu vadības likuma galvenās noregulējuma jomas.

2.7.3. Priekšlikums izstrādāt šādu likumu attiecas uz visiem piedāvātajiem modeļiem. Pētījuma autori ir izstrādājuši priekšlikumus par konkrētu regulējumu, kas novēstu starpziņojumā identificētās problēmas grantu shēmu (projektu konkursu) administrēšanā un to detalizētu izklāstu sniedz 1. pielikumā.

2.8. Fondu līdzekļu izlietojuma principi

2.8.1. Starpziņojumā tika identificētas virkne problēmas, kas saistītas ar projekta konkursa metodes izmantošanu, gadījumos, kur šī metode nav piemērojama, vai arī tās piemērošana ir apšaubīta. Turpmāk analizēsīm šos identificētos gadījumus.

Projektu konkursi un publiskie iepirkumi

2.8.2. Projektu konkurss metode klasiskajā gadījumā ir paredzēta tad, ja valsts interesēs ir atbalstīt procesus, kurus par saviem līdzekļiem ir ieinteresētas īstenot citas personas, bet kuras, bez valsts atbalsta notiek nepietiekamā apjomā vai kvalitātē. Tāpēc projektu konkursa pazīmes ir:

1. Projekta konkursa nolikumā atbalstāmās jomas ir formulētas vispārīgi, ļaujot tās ar konkrētu saturu piepildīt projekta iesniedzējam;
2. Iesniegums grantu saņemšanai tiek iesniegts par paša projekta iesniedzēja piedāvāto projektu, kuru jebkurā gadījumā projekta iesniedzējs vēlas īstenot un tāpēc meklē tam finansiālu atbalstu;
3. Grants parasti finansē tikai daļu no projekta izmaksām. Projekta iesniedzējam ir jānodrošina līdzfinansējums.
4. Projekta iesniedzējs no projekta negūst peļņu.
5. Valsts uzstājas kā atbalsta sniedzējs, projekta iesniedzējs - kā atbalsta saņēmējs. Grants pēc EKK tiek uzskaitīta kā subsīdija un dotācija. Klasiskajā gadījumā uz projektu konkursu metodi attiecas valsts atbalsta ierobežojumi.

2.8.3. Publiskie iepirkumi tiek veikti tad, ja valsts nosaka precīzu darba uzdevumu un vēlas, lai to izpilda nevis valsts iestādes, bet privātais sektors. Publisko iepirkumu pazīmes ir:

1. Darba uzdevums (tehniskā specifikācija) precīzi nosaka veicamos uzdevumus;
2. Iesniedzējs iesniedz tehnisko piedāvājumu, kas precīzi seko tehniskai specifikācijai un apraksta kā iecerēts paveikt noteiktos darba uzdevumus;
3. Valsts un iesniedzējs vienojas par līgumcenu. Iesniedzējs līdzfinansējumu neiegulda. Gluži otrādi - līgumcena ietver uzdevuma izpildītāja peļņu;
4. Valsts uzstājas kā pasūtītājs, iesniedzējs kā izpildītājs. Samaksa par pakalpojumiem pēc EKK tiek uzskaitīta kā pakalpojumi vai kapitālie izdevumi.

2.8.4. Praksē, tomēr abos finanšu mehānismos notiek atkāpšanās no klasiskajiem modeļiem. No vienas puses, projektu konkursu nolikumā noteiktie atbalsta virzieni nereti tiek formulēti samērā precīzi, samazinot līdz minimumam projekta iesniedzēja brīvības pakāpi projekta izveidē un nereti tas tiek papildināts ar atteikšanos no līdzfinansējuma prasības un pat peļņas iespējas pieļaušana. No otras puses, valsts pasūtījumos pakalpojumu jomā nereti tehniskā specifikācija atstāj plašu iespēju iesniedzējam piedāvāt savus priekšlikumus risināmai problēmai.

2.8.5. Pētījuma autoru ieskatā, tomēr nepastāv objektīvas problēmas atšķirt abus finanšu mehānismus. Pat, ja atsevišķi grantu shēmas kritēriji netiek ievēroti. To kopums nodrošina pietiekamu kritēriju sistēmu, lai atšķirtu abus finanšu mehānismus.

Projektu konkursi un valsts pārvaldes funkciju deleģēšana

2.8.6. Gadījumā, ja tiek deleģēta nevis valsts varas funkcija (tiesības izdot administratīvos aktus), bet gan publisko pakalpojumu sniegšana, pastāv risks, ka grantu shēmas metode varētu tikt jaukta ar valsts pārvaldes funkciju deleģēšanu. Piemēram, grantu shēma, kas atbalsta sociālo integrāciju, sekmējot nevalstiskā sektora darbību sociālo pakalpojumu sniegšanā un deinstitucionalizācijas koncepta ietvaros, valsts lēmums deleģēt sociālo pakalpojumu sniegšanu nevalstiskajam sektoram.

2.8.7. Robeža starp publisko iepirkumu un funkciju deleģēšanu saskaņā ar pētījuma autoru izpratni atrodas peļņas gūšanas vai negūšanas nosacījumā un ar to saistītajā atšķirībā finanšu vadībā (līgumcena, vai finansējums saskaņā ar faktiskajiem izdevumiem).

2.8.8. Atšķirība starp grantu shēmu metodi un funkciju deleģēšanu, saskaņā ar pētījumu autoru viedokli ir meklējama robežā **starp fiksēto funkciju un variablu funkciju**. Piemēram, valsts normatīvajos aktos ir noteikusi sociālos pakalpojumus to apjoma un kvalitātes ziņā, kādus tā ir apņēmusies nodrošināt saviem iedzīvotājiem (fiksētā funkcija). Ja, tai vietā, lai nodrošinātu šo pakalpojumu ar savām iestādēm (piem. pansionāts), valsts nolēmj, ka veco ļaužu sociālā aprūpe būtu jānodod nevalstisko organizāciju rokās, tā deleģē šo funkciju attiecīgai organizācijai. (Organizācija īsteno nevis projektu, bet precīzi no deleģētāja puses noteiktu pakalpojumu sniegšanu. Vispārīgā gadījumā NVO, kurai deleģēt funkciju atrod ar konkursu, taču tas nav uzskatāms par projektu konkursu.) Ja, savukārt, atbildīgā ministrija vēlas sekmēt NVO darbību alternatīvu, inovatīvu un noteiktām grupām labāk piemērotu sociālos pakalpojumu sniegšanā (Valsts interesēs ir ne tikai uzturēt sociālos pakalpojumus, bet tos arī attīstīt un dažādot (variablā valsts funkcija)), ministrija var lemt par grantu shēmas organizēšanu. To raksturotu projekta konkursa nolikumā vispārīgi noteiktas atbalsta jomas un iespējas nevalstiskajām organizācijām nākt ar saviem priekšlikumiem (projektiem) piedāvājot gan mērķa grupas, gan tām paredzētos sociālos pakalpojumus.

Valsts iestāžu līdzdalība projektu konkursos

2.8.9. Valsts iestāžu līdzdalība projektu konkursos ir bijis viens no centrālajiem jautājumiem pētījuma tapšanas gaitā. Uzmanība šim jautājumam tika fokusēta pēc tam, kad Valsts kontrole norādīja uz šādas prakses neatbilstību vairāku likumu normām:

1. Valsts pārvaldes iekārtas likuma 1.panta 3.punktam, kas nosaka, ka iestāde ir institūcija, kura darbojas publiskas personas vārdā un kurai ar normatīvo aktu noteikta kompetence valsts pārvaldē, piešķirti finanšu līdzekļi tās darbības īstenošanai un ir savs personāls;
2. Valsts pārvaldes iekārtas likuma 17.panta otrās daļas 5.punktam, kas nosaka , tiešās pārvaldes iestādes vadītājs nodrošina iestādes gadskārtējā budžeta pieprasījuma izstrādi;
3. Likuma par budžetu un finanšu vadību 1.panta otrā daļa nosaka, ka budžeta mērķis ir noteikt un pamatot, kādi līdzekļi nepieciešami valdībai, citām valsts institūcijām un pašvaldībām to valsts pienākumu izpildei, kuru finansēšana noteikta ar likumdošanas aktiem, nodrošinot, lai tajā laikposmā, kuram šie līdzekļi paredzēti, izdevumus segtu atbilstoši ieņēmumi;
4. Likuma par budžetu un finanšu vadību 1.sadaļa „Likumā lietotie termini” nosaka, ka budžeta iestāde ir valsts vai pašvaldības iestāde, atvasināta publiska persona, kuru pilnīgi finansē no valsts vai pašvaldības budžeta, kā arī valsts vai pašvaldības aģentūra.
5. Likuma par budžetu un finanšu vadību 1.sadaļa „Likumā lietotie termini” nosaka, ka budžeta programma ir savstarpēji saistītu, uz kopēju mērķi orientētu pasākumu vai pakalpojumu kopums, kurš tiek plānots, izpildīts, uzskaitīts un kontrolēts no budžeta finansētās institūcijās saskaņā ar šo likumu

un par kura izpildi atbild budžeta izpildītāji; budžeta programma var būt sadalīta apakšprogrammās.

2.8.10. Atzīstot, ka minēto likumu autori, visticamāk, nav paturējuši prātā projektu konkursu metodi, izstrādājot šo likumu normas, pētījuma autori nav izvirzījuši mērķi atkārtoti vērtēt, vai šo nosacījumu kopums nozīmē, ka valsts iestādes nedrīkst piedalīties no valsts budžeta finansētajos konkursos. Situācija, kad valsts iestādes vēra ņemamā apjomā piedalās projektu konkursos Latvijā, parādījās pēc iestāšanās Eiropas Savienībā kontekstā ar struktūrfondu vadību un loģiski noveda pie jautājuma par valsts iestāžu dalību no valsts budžeta finansētajos projektu konkursos. Pētījuma autori šo jautājumu analizēja no lietderības un starptautiskās prakses viedokļa, uzskatot, ka jautājums par pašreizējā regulējuma atbilstību nav kritērijs fonu darbības modeļa izstrādē un nepieciešamības gadījumā var tikt grozīts.

2.8.11. Tālāk pētījuma autori veic vēsturisku atkāpi un uz piemēra bāzes ilustrē projektu konkursu metodes aspektus valsts iestāžu funkciju finansēšanai. Vēstures gaitā „minimālā valsts” ir attīstījusies par sociāli atbildīgu valsti. Viens no sociāli atbildīgas valsts iezīmēm ir būtisks subsīdiju un dotāciju īpatsvars valsts budžetā, jeb citiem vārdiem sakot, valsts kā savu funkciju ir izvirzījusi kādu sabiedrības procesus sekmēšanu un attīstīšanu finansiāli atbalstot šo procesu virzītājus¹⁶. Jo tālāk šī prakse attīstās, jo grūtāk to savietot ar ideju par valsts funkcijām, kā vienmēr augsti determinētām darbībām ar precīzi aprēķināmām izmaksām. Ja valsts atzīst par savām funkcijām tādas funkcijas, kā „sekmēt kultūras procesu”, „veicināt zinātņi”, „veicināt interešu izglītību”, ir jāreķinās, ka šo funkciju finansēšana būs grūti iekļaujama likuma Par budžetu un finanšu vadību 1.panta otrās daļas konceptā. Jautājums par atbalsta intensitāti ir nosakāms politiski un nevis ar aprēķiniem.

2.8.12. Nākamais jautājums ir par to, kas ir, piemēram, zinātnes procesa virzītāji. Tās var būt gan valsts budžeta iestādes (muzeji, valsts augstskolas), atvasinātās personas (universitātes un to aģentūras), valsts komercsabiedrības (slimnīcas, teātri), privātās juridiskās personas (privātās augstskolas, biedrības, komercsabiedrības) vai fiziskās personas (pētnieki, kas saņem pētnieciskās stipendijas).

2.8.13. Kā izveidot adekvātu (efektīvu) grantu shēmu zinātnisko projektu atbalstam, kur potenciālie saņēmēji var būt dažāda juridiska statusa subjekti? Idejai izslēgt muzejus tāpēc, ka tie ir valsts budžeta iestādes un tāpēc tiem, ja pētniecība ir viena no muzeju funkcijām, tās īstenošanai nepieciešamo finansējumu ir jāpieprasa tās budžetā, nav daudz argumentu. Vienīgais ir sistēmas „tīrības” arguments. Ja neskaita šo argumentu, tad kritiku neiztur arī arguments, ka ir nepieņemami, ka vienu un to pašu funkciju var finansēt gan tieši ar iestādes budžeta programmu, gan netieši caur fondu (grantu shēmu). Tas, ka likumdevējs, piemēram, neredz, cik daudz publisko resursu tiek novirzīti humanitārajiem pētījumiem, jo tos var plānot gan zinātnes fonda budžeta programmā, gan muzeju darbības budžeta programmā ir slikti, bet pats par sevi nav arguments, lai izslēgtu muzejus no grantu shēmas. Budžeta skaidrības uzlabošana ir pastāvīgs process un nekad tas nerasnīgs perfektu stāvokli. Minētajā piemērā, lai palielinātu budžeta skaidrību, pētniecības finansēšanu varētu izņemt no muzeju darbības budžeta programmas. Tas būtu solis arī budžeta veidošanai pēc programmu

¹⁶ A. Schick, Off- budget expenditure: An economic and political framework, OECD Journal of Budgeting, Vol 7-no-3, OECD 2007.

principa un nevis pēc iestāžu principa. Visi publiskie izdevumi humanitāriem pētījumiem būtu uzskaitīti zinātnes fonda budžetā, neatkarīgi no tā, vai pētījumus veic valsts budžeta iestāde, atvasināta persona, vai privātpersona. Šāds solis vienlaicīgi nozīmētu arī to, ka muzeja nolikumā noteiktās funkcijas tiktu finansētas no dažādām valsts budžeta programmām. Vēl jo vairāk, muzeja darbinieki budžeta apstiprināšanas brīdī nemaz nezina, vai šai funkcijai būs nodrošināts finansējums, jo lai, to saņemtu, muzejam ir jāraksta projekts un jāpiedalās zinātnes fonda projektu konkursā.

2.12.14. Minētais piemērs nav abstrakts. Pētījuma autori to ņēma no Britu muzeja gada pārskata¹⁷. Papildus valsts „galvenajam” finansējumam (grant-in-aid), ko piešķir Kultūras, mediju un sporta departaments (Department of Culture, Media and Sport- līdzīgs Kultūras ministrijai), Britu muzejs 2009.gadā ir saņēmis arī grantu pētniecības projektam no Muzeju, Bibliotēku un Arhīvi Padomes (Museum, Libraries and Archives Council – līdzīgs VKKF) administrētās grantu shēmas, kura, savukārt atkal tiek finansēta no Kultūras mediju un sporta departamenta. Arī citu muzeju internetā pieejamā informācijas liecina, ka valsts muzeji¹⁸ piedalās valsts finansētos projektu konkursos¹⁹. Līdzīga prakse pastāv arī citās jomās. Piemēram britu Zinātnes un tehnoloģiju iekārtu padome (Science and Tehcnology Facility Council – Latvijas Zinātnes Padomes līdzinieks) administrē grantu shēmu „Zinātne un sabiedrība”, kurās projektus drīkst iesniegt jebkura skolas neatkarīgi no tās piederības (pašvaldību, valsts, vai privātā), ja tā izglīto jauniešus vecumā no 5-18 gadiem²⁰. Projekti paredzēti lielākas intereses un izpratnes veidošanai par fiziku.

2.8.15. Minētie piemēri norāda, ka, lai arī valsts iestādes būtiskākajam finansējumam ir jābūt plānotam iestādes darbības nodrošināšanai paredzētajā budžeta programmā, neliela publiskā finansējuma daļa praksē tiek piešķirta arī ar projektu konkursu metodi.

2.8.16. Faktiski valsts iestāžu funkcijas var iedalīt divās grupās: fiksētās funkcijās un variablās funkcijās. Fiksētās funkcijas ir tādas, kuru izpildes apmērs un kvalitāte ir noteikta likumdošanas aktos. Piemēram, valsts apmaksātie veselības aprūpes pasākumi, vai obligātās izglītības nodrošināšanā valsts noteikto izglītības standartu līmenī. Šādu pakalpojumu izmaksas ir precīzi aprēķināmas un valstij obligāti finansējamas. Fiksēto funkciju finansēšana ar projektu konkursu metodi ir neloģiska un izmaksas ir jāplāno attiecīgajās budžeta programmās. Variablās funkcijas ir tādas, kuras ir noteiktas attiecīgās valsts iestādes nolikumā, tomēr to izpilde apjoma un/vai kvalitātes ziņā nav fiksēta. Šo funkciju faktiskā izpilde lielākā, vai mazākā apjomā nerada normatīvo aktu pārkāpumu attiecībā uz valsts saistībām pret sabiedrību publisko pakalpojumu sniegšanas jomā. Šādas valsts pārvaldes funkcijas nolikumā parasti tiek formulētas, kā „sekmēt”, „attīstīt”, „vairo” utml. Piemēram, tas, vai muzejs attiecīgajā saimnieciskajā gadā organizēs pētniecību, vai nē, vai skola organizēs papildus interešu pasākumus fizikas izpratnes veicināšanai, vai nē, īstermiņa neietekmē valsts saistību pret sabiedrību izpilde. Variablu funkciju finansēšana var tikt organizēta projektu konkursu veidā. Projektu konkursu metodes izvēle variablu funkciju finansēšanai var būt pamatota šādos gadījumos:

¹⁷ <http://www.britishmuseum.org/pdf/TAR09-10.pdf>;

<http://www.mla.gov.uk/about/corporate/~media/Files/pdf/2010/corporate/MLA%20Annual%20Report%200910.ashx>

¹⁸ Valsts muzeji kā vispārējās valdības vienības saskaņā ar GFSM 2001 metodoloģiju.

¹⁹ Somijas nacionālais muzejs no Somijas Akadēmijas, <http://www.nba.fi/en/finances>;

²⁰ http://www.iop.org/about/grants/school/page_45088.html.

1. Nepietiekama finansējuma apstākļos;
2. Tad, ja valsts pārvaldē vēlas ieviest konkurences elementus;
3. Tad, ja valsts vēlas sekmēt noteiktu variablu funkciju pastiprinātu vai noteiktā veidā fokusētu īstenošanu.

2.8.17. Nepietiekama finansējuma apstākļos valsts funkciju izpilde tiek sašaurināta līdz fiksēto funkciju īstenošanai nepieciešamajam līmenim. Variablu funkciju īstenošanai tiek rezervēta finansējuma daļa, uz kuru valsts iestādes pretendē projektu konkursu kārtībā. Jāatzīmē, ka ārvalstu pieredze rāda, ka pietiekama finansējuma apstākļos valsts iestādes variablās funkcijas finansē no sava budžeta un netērē administratīvos resursus projektu gatavošanai. Piemēram, nacionālajiem fondiem ir savas pētniecības programmas, kas tiek finansētas no kopējā globālā ministriju piešķirtā granta (*gran-in-aid*).

2.8.18. Otrs gadījums, kad variablu funkciju finansēšana notiek konkursu formā ir tad, ja valsts vēlas ieviest konkurences elementus un tādejādi cer paaugstināt finanšu resursu ielietojuma efektivitāti un publisko pakalpojumu kvalitāti. Jautājums ir par konkurences pieļaušanu starp valsts iestādēm, un, ja projektu konkurss ir atvērts gan valsts iestādēm, gan privātajām personām, jautājums ir par konkurences elementa pieļaušanu starp publisko un privāto (bezpeļņas un komercsektora) valsts pārvaldes funkciju īstenošanā.

2.8.19. Gadījumus, kad vienādas iespējas konkurēt uz pakalpojuma sniegšanu (projektu īstenošanu) tiek dotas valsts, privātajam un nevalstiskajam sektoram, sauc par vadīto sacensību (*“managed competition”*)²¹. ASV izstrādātajās vadlīnijās tiek precizēta projekta un darbības būtība. Projekts ir pagaidu aktivitāte, kas vērsta uz konkrētu mērķi un rada unikālu produktu vai pakalpojumu. Organizācijas izpilda gan darbības, gan projektus. To kopējās iezīmes:

- veic cilvēki
- pie ierobežotiem finanšu resursiem
- tās ir plānotas, izpildītas un kontrolētas.

2.8.20. Galvenās atšķirības ir tās, ka darbības ir nepārtrauktas un atkārtojas, bet projekti ir pagaidu un unikāli²².

2.8.21. Valstis, kurās vadītās sacensības prakse ir visvairāk izplatīta, ir ASV, Austrālija, Jaunzēlande un AK. No privāto kompāniju puses šai aktivitātei pārsvarā ir pretinieki, jo tiek uzskatīts, ka valsts pārvaldes vienības neiekļauj savos piedāvājumos visas izmaksas, tiem nav jāiegūst peļņa, tiem ir kontakti no vērtētāju puses un ka tiem ir noteikti nodokļu atvieglojumi, kas privātajām firmām nepienākas.

2.8.22. Sacensība tiek dēvēta par vadītu tādā ziņā, ka tai ir jānodrošina neitrāla konkurence, radot vienādus apstākļus visiem trijiem konkurentu veidiem, izskaužot

²¹ Eggers, W. Competitive Neutrality: Ensuring a Level Playing Field in Managed Competitions, How to Guide, No.18, 1998;

²² Duncan, W. A Guide to the Project Management Body of Knowledge, PMI Standards Committee, PA:Project Management Institute, 1996;

iespēju valsts sektora pārstāvjiem ļaunprātīgi izmantot savas privilēģijas un tajā pat laikā ierobežojot privāto kompāniju lielo elastību pielāgoties konkursu noteikumiem. Katram konkursam ir jābūt skaidri izstrādātām vadlīnijām un nodrošinātam caurspīdīgumam, uzraugot procesu ar neatkarīgas institūcijas palīdzību.

2.8.23. Vadītās sacensības nodrošināšana ir daudz grūtāka, nekā līguma slēgšana ar privātu firmu par pakalpojuma sniegšanu. Procedūra ir sarežģītāka, politiskāka un citreiz pat dārgāka nekā tikai darījumā ar privātām firmām. Galvenās atšķirības ir šādas: jānodrošina pilna publiskā pakalpojuma cena, jānodrošina siena caur publiskā pakalpojuma piedāvājumu izvērtētājiem un pakalpojumu sniedzēju piedāvātājiem, un jebkuru atšķirību likvidēšana procedūrā starp publisko un privāto sektoru²³. Izvērtējot piedāvājumus, nozīmīgs faktors, kas jāievēro, ir potenciālā pakalpojumu sniedzēja vērtību saskaņojums ar valsts institūciju.

2.8.24. Valsts pārvaldes institūcijas iekļauj vadītās sacensības savā darbībā gadījumos, ja pasliktinās pakalpojuma kvalitāte, ir ierobežoti līdzekļi, samazinās valsts sniegto pakalpojumu novērtējums no sabiedrības puses, kā arī politiskā spiediena rezultātā. Vispiemērotākie pakalpojumu veidi šī modeļa pielietošanai ir atkritumu savākšana un pārstrāde, sociālā aprūpe, aizbildniecības pakalpojumi, objektu darbības nodrošināšana, drukāšanas pakalpojumi, dienas aprūpe, ielu uzkopšana, sociālie pakalpojumi, apsardze, parādu atgūšana, īpašumu vadība, automobiļu apkope. Vadītās sacensības var ieviest ievēlēts varas pārstāvis un valsts iestādes struktūrvienības. Ja virzītājspēks ir politiska rakstura, sacensība parasti tiek organizēta ātri un plaši tiek atspoguļota presē. Ja virzītājspēks ir administratīva rakstura, tad process ir vairāk apdomāts un lēnāks²⁴.

2.8.25. Dažādās valstīs un pavalstīs ir atšķirīga pieeja vadītās sacensības principam. Pieejas variē no publisko institūciju piedalīšanās konkursos noliegšanas līdz obligātai procedūrai pavalstīs, kur tas ir noteikts likuma kārtībā. Citur, savukārt, tiek liegta iespēja publiskās pārvaldes institūcijai piedalīties konkursā, ja piedāvājuma sagatavošanas izmaksas ir augstas un iespēja vinnēt konkursu ir zema²⁵.

2.8.26. Lai arī augstāk minētajos avotos vadītās konkurences faktori galvenokārt ir analizēti no iepirkuma aspekta, kur sacensība notiek par ekonomiski izdevīgāko piedāvājumu, secinājums, ka vadītā konkurence, ja tā atbilstoši administrēta, sekmē publisko pakalpojumu kvalitāti, var tikt attiecināta arī uz projektu konkursiem. Vadītās konkurences koncepcija norāda uz to, ka vismaz daļā no pasaules attīstītajām valstīm ideja, ka valsts iestādes piedalās konkurencē par tiesībām iegūt finansējumu sev piekritīgo funkciju īstenošanai nav sveša.

2.8.27. Trešais gadījums, kad variablās funkcijas var finansēt ar projektu konkursiem ir saistīts ar finansētāja (valsts, vai atvasinātās publiskās personas) vēlmi sekmēt kādu noteiktu variablu funkciju pastiprinātu vai noteiktā veidā fokusētu īstenošanu. Piemēram, AK Zinātnes un tehnoloģiju iekārtu padome ir norūpējusies par

---

²³ Eggers, W. Competitive Neutrality: Ensuring a Level Playing Field in Managed Competitions, How to Guide, No.18, 1998

²⁴ Managed Competition: A Tool for Achieving Excellence in Government, Michigan State University, 2011.

²⁵ Eggers, W. Competitive Neutrality: Ensuring a Level Playing Field in Managed Competitions, How to Guide, No.18, 1998

dabaszinātņu zemo popularitāti un tāpēc atbalsta skolu projektus, kas sekmē interesi par fiziku.

Secinājumi

2.8.28. Valsts budžeta iestāžu visu funkciju, tai skaitā variablu funkciju finansējumu būtu jāpieprasa un to jāpiešķir vispārējā kārtībā. Tomēr valsts budžeta iestāžu dalība projektu konkursos atsevišķos gadījumos ir attaisnojama. Grantu shēmu administrētājs, vai fonds, lemjot par projektu konkursa atvēršanu valsts budžeta iestādēm, izvērtē šāda soļa lietderību, ņemot vērā šādus kritērijus:

1. Projektu konkursa atbalstāmās aktivitātes ietver noteiktu valsts budžeta iestāžu grupas variablās funkcijas un ir pamats uzskatīt, ka valsts budžeta finansējums šīm iestādēm nav pietiekams, lai variablās funkcijas īstenotu adekvātā apmērā;
2. Projektu konkurss ir atvērts tikai valsts budžeta iestādēm un tā mērķis ir ar konkurences faktoru sekmēt publiskā finansējuma lietderīgāku sadalījumu variablu funkciju īstenošanai;
3. Projektu konkursa mērķis ir sekmēt noteiktus procesus, kas varētu tikt īstenoti arī ar variablu funkciju noteiktu fokusēšanu, bet ir pamats uzskatīt, ka bez ārējā finansējuma valsts budžeta iestādes variablu funkciju fokusēšanu neveiks. Projektu konkurss ir atvērts visiem pretendentiem (valsts un privātajām personām), kas varētu sekmēt vēlamo procesu.

2.8.29. Grantu shēmu metode galvenokārt ir pamats izmantot projektu konkursu (atklāta projektu atlase) metodes formā. Tomēr atsevišķos gadījumos finansējuma piešķiršana var tikt organizēta ierobežotas projektu atlases formā (finansējums tiek piešķirts bez konkursa). Pētījuma autori piedāvā EK praksē izmantotos kritērijus, kas ir attiecināmi uz nacionālā finansējuma grantu shēmām:

1. Ar granta piešķirumu administrators vēlas atbalstīt tādas aktivitātes, kuras juridisku, vai faktisku apstākļu dēļ reāli var īstenot tikai viena institūcija Latvijā. Administrators nedrīkst mākslīgi sašaurināt atbalstāmās aktivitātes tās saturā, vai izpildes formā, lai „fokusētu” nosacījumus vienas organizācijas labā. Projektu konkursa nolikumā (nolikumam ir jābūt arī tajā gadījumā, ja ir ierobežotā projektu atlase) atbalstāmo aktivitāšu loku nedrīkst sašaurināt vairāk, kā nepieciešamas nolikumā noteiktā vispārīgā un specifiskā mērķa sasniegšanai.
2. Ārkārtas gadījumos, kuri ir iestājušies neparedzēti, kur nepieciešams rīkoties nekavējoties un kur iespējamā intervence atbilst administratora darbības mandātam. Fondos šādā situācijā būtu jāparedz iekšējās procedūras, lai lēmumu pieņemšana varētu notikt stundu, ne dienu laikā, piemēram, fonda padome varētu deleģēt lēmumu pieņemšanas tiesības administrācijas vadītājam.

2.9. Regulāro pasākumu, TV un radio raidījumu finansēšana

2.9.1. Pētījuma autori nesaskata argumentus par labu tam, lai valsts institūciju regulāros pasākumus finansētu ar grantu shēmu metodi un uzskata, ka no šādas prakses ir jāatsakās.

2.9.2. Nevalstisko organizāciju un komercsabiedrību īstenotos regulāros pasākumus var un vajag finansēt ar grantu shēmu metodi visos gadījumos, kur šādi regulārie pasākumi nav uzskatāmi par juridiski, vai faktiski valsts deleģētajām funkcijām. Ja ir pamats uzskatīt, ka regulārais pasākums faktiski ir valsts deleģētā funkcija, deleģēšana ir jānoformē juridiski un jāfinansē no deleģētāja budžeta bez projektu konkursu metodes.

2.9.3. Nevalstisko un komercsabiedrību īstenotos regulāros pasākumus ar projektu konkursu metodi ir jāfinansē sekojoši: Regulārā pasākuma īstenošanai regulārais pasākums ir jāsadala ilgtermiņa projektos, piemēram 5-10 gadu projekts. Ja administrators konkursa kārtībā atbalsta ilgtermiņa projektu, iesniedzējam ir garantija, ka finansējums ir nodrošināts ilgtermiņā. Administrators slēdz ilgtermiņa līgumu par projekta īstenošanu, attiecīgi izmantojot savas tiesības uzņemt ilgtermiņa saistības. Administrators kontrolē projekta norisi ar regulārām (ceturkšņa, pusgada, vai gada atskaitēm). Atskaišu apstiprināšana ir nosacījums turpmākā maksājuma saņemšanai.

2.9.4. Jautājumā par „nozares” TV un radio raidījumu finansēšanu ar nozari pārstāvošā administratora projektu konkursiem pētījuma autoriem nav viennozīmīga risinājuma. Kā jau tika norādīts starpziņojumā, nozaru intereses var ne obligāti sakrist ar sabiedrības interesēm. Pēc šādas shēmas producētie raidījumi nevar būt neatkarīgi, jo par finansējumu lemj nozares pārstāvji (fonda padome). Jautājums šajā gadījumā ir par to, cik pamatoti no nodokļu maksātāju naudas ir finansēt gan sabiedrisko TV un radio ar nacionālo pasūtījumu un vienlaicīgi no nodokļu maksātāju naudas finansēt nozaru intereses pārstāvošus TV un radio raidījumus ar fondu starpniecību? No pragmatiskā viedokļa raugoties, pastāv liela varbūtība, ka pārtraucot finansējumu fondiem, tiktu pārtraukti raidījumi par mežiem, par medībām, par zvejniecību, par vides aizsardzību un par kultūru, vai arī finansējums tiem un līdz ar to arī kvalitāte tiktu ievērojami samazināta un arī tas nebūtu sabiedrības interesēs. Jautājums nav vienkārši atrisināms attiecīgo finansējumu noņemot fondiem un pārliedot sabiedriskajām raidorganizācijām, jo pastāv liela varbūtība, ka finansējums tiks novirzīts vairāk prioritārām nozarēm. Līdz ar to tā sabiedrības daļas intereses, kas vēlas redzēt kvalitatīvi veidotus kultūras, dabas u.c. raidījumus, varētu būt ieinteresēta šo raidījumu finansēšanā caur fondiem, pat riskējot saņemt produktu, kas ne vienmēr objektīvi atspoguļo jautājumus, kur nozares intereses saduras ar visas sabiedrības interesēm.

2.3. Tabula. Stipro un vājo pušu analīze

Stiprās puses	Vājās puses
TV un radio raidījumu finansēšana no fondiem tiek saglabāta	
Sabiedrībai ir pieejami specifiski raidījumi, kurai ir neliela auditorija, taču šai auditorijas daļai tie ir nepieciešami.	Raidījuma veidotāji finansiāli ir atkarīgi no nozares vadošajām organizācijām un tāpēc, gadījumos, kad nozares un sabiedrības intereses var atšķirties, pastāv risks, ka raidījumu saturs nebūs objektīvs.
	Publiskais finansējums TV un radio raidījumiem tiek piešķirts pa diviem kanāliem- ar sabiedrisko pasūtījumu un ar fondu starpniecību.
TV un radio raidījumu finansēšana no fondiem tiek pārtraukta	
Nozares raidījumu veidotāji nav	Tā kā nozares raidījumiem ir neliela

finansiāli atkarīgi no nozares un līdz ar to ir novērsts objektivitātes trūkuma risks.	auditorija, pastāv risks, ka nacionālā pasūtījuma ietvaros agri, vai vēlū atradīsies argumenti šo raidījumu slēgšanai.
--	--

2.9.5. Abiem variantiem ir būtiski trūkumi, kas neļauj nevienu no tiem piedāvāt kā ilgtermiņa risinājumu. Ilgtermiņa risinājumā nacionālā pasūtījuma ietvaros būtu jānodrošina iespēja, ka tiek veidoti specifiski nozaru tipa raidījumi šaurai mērķauditorijai. Nacionālā pasūtījuma ietvaros nozares auditorijai ir jānodrošina iespēja ietekmēt raidījuma formātu, biežumu un tematiku.

2.9.6. Nozares TV un radio raidījumu finansēšana ar fondu starpniecību ir saglabājama kā pagaidu risinājums līdz brīdim, kad nacionālā pasūtījuma ietvaros tiks izveidots mehānisms, kas garantētu nozaru raidījumu pastāvēšanu un iespēju nozares auditorijai ietekmēt raidījumu formātu, biežumu un tematiku.

2.10. Ieguvumu analīze

2.10.1. Piedāvātā modeļa ieguvumi ir analizēti, grupējot modeļa rekomendācijas četros blokos:

1. Ilgtermiņa saistības un finansējuma „pārnese”;
2. Izmaksu ekonomiskuma principa noteikšana kā attiecināmo izmaksu centrālo kritēriju, interešu konfliktu novēršanas regulējums un nosacījumi iepirkumiem;
3. Projektu vērtēšanas nosacījumi;
4. Līdzfinansējuma nosacījumi.

2.10.2. Ieguvumi ir vērtēti kvantitatīvi, nosakot finansējuma izlietojuma efektivitātes pieaugumu un kvalitatīvi, vērtējot publiskā pakalpojuma kvalitātes pieaugumu.

2.10.3. Daudzi modeļa priekšlikumi ir saistīti ar papildus administratīvo slogu grantu shēmu administrētājiem. Kā jau tika minēts 2.9.1. punktā, cilvēkresursu tipa grantu shēmu administrēšanas izmaksām ir jāiekļaujas 10%-15% robežās un ar šīm izmaksām ir jānodrošina piedāvāto priekšlikumu īstenošana. Modelī netiek veikti, piemēram, aprēķini, kas finansiālā izteiksmē novērtētu ieguvumus no caurspīdīgām vērtēšanas procedūrām iepretim administratīvo izmaksu pieaugumam, kas saistīti ar šādu procedūru nodrošināšanu. Modelis ir veidots, pieņemot, ka Eiropas Savienības labākās grantu shēmu vadības prakses ieviešana ir attaisnojama, ja administratīvās izmaksas tās ieviešanā nepārsniedz 10%-15%. Jāatzīmē, ka pētījuma uzdevums nebija analizēt un iegūt datus, lai novērtētu modeļa priekšlikumu finansiālo ieguvumus, tāpēc šajā sadaļā ir veikts priekšlikumu finansiālo ieguvumu novērtējums, pamatojoties uz pieejamiem datiem un pētījuma autoru pašu veiktajām aplēsēm.

Ilgtermiņa saistības un finansējuma „pārnese”

2.10.4. Tiešais finansiālais ieguvums ir saistīts ar administratīvo resursu ietaupījumu, atsakoties no atkārtotām projekta vērtēšanām. Tiešā finansiālā ieguvuma aprēķins ir atkarīga no vairākiem parametriem, kur vērtības būtiski fluktuē starp fondiem un

kur skaitliskās vērtības ir gūti iegūstamas bez atsevišķiem pētījumiem. Modelī ir veikti šādi pieņēmumi:

- Projektu vērtēšanas administratīvā personāla izmaksu īpatsvars 15% no kopējām administratīvajām izmaksām. Vērtēšanas ekspertu un vērtēšanas komisiju izmaksas 15% no kopējām administratīvajām izmaksām.²⁶
- Projektu vidējais ilgums, ja nepastāvētu mākslīgais viena gada ierobežojums 1,0²⁷ gadi. Pašlaik vidējais ilgums ir 0,5 gadi²⁸.

2.10.5. Kopējais administratīvo resursu ietaupījums ir $50\% * 30\% = 15\%$ no kopējām administratīvajām izmaksām, jeb 1-2% no kopējām grantu shēmas izmaksām.

2.16.5. Būtiskāks ieguvums ir pakalpojuma kvalitātes uzlabošanās. Projekta īstenotājs savu darbību var plānot ilgtermiņā, projektā var piesaistīt kvalitatīvāku personālu, jo ilgāka termiņa līgumu ir pievilcīgāki. Neattiecināmo izmaksu finansēšanas risks samazinās, jo gada beigu steiga ar atskaišu izskatīšanu un pārskaitījumu veikšanu vairs nepastāv. Šiem ieguvumu finansiālās vērtības šajā pētījumā nav veiktas.

Izmaksu ekonomiskuma princips, interešu konflikta novēršana un iepirkumi

2.10.6. Vērtējot cik daudz līdzekļu apskatāmajos fondos tiek izlietoti nepamatoti, ja izlietojumu vērtētu pēc ES grantu shēmu attiecināmo izmaksu principiem, tiek izdarīts pieņēmums, ka virssaistību līmenis Latvijā īstenotajos ES struktūrfondu projektu konkursos varētu būt izmantojams kā sākotnējais novērtējums. Latvijā ESF projektu konkursos virssaistību līmenis vidēji ir 10% robežās. Lai arī līdzekļu neapgūšanai ir dažādi faktori, viens no būtiskākajiem ir, ka Latvijā faktiski tikai 90% no sākotnēji plānotajām attiecināmām izmaksām ir attiecināmās izmaksas arī pēc gala atskaites apstiprināšanas. No valsts budžeta finansētajos fondos, savukārt gandrīz 100% no sākotnēji piešķirtā granta tiek uzskatīta par atbilstoši iztērētu arī pēc gala atskaites apstiprināšanas. Lai ievērotu piesardzību novērtējumā, 10% ieguvums tiek koriģēts uz leju izslēdzot stipendijas un valsts budžeta iestāžu īstenotos projektus. Korekcijā tiek ņemti vērā VKKF, ZF, MAF, MSAF un LVAF dati²⁹. Korekcijas rezultātā iegūst, ka finansiālais ieguvums ir 7%. Ieguvums ir jākoriģē uz leju sakarā ar administratīvo izmaksu pieaugumu. Saskaņā ar SIF datiem, 40% administratīvie izdevumi ir saistīti ar projektu uzraudzību. Ja minētie principi netiek kontrolēti, izmaksas var samazināties 3 reizes³⁰. Līdz ar to korekcija ir apmēram par 2%, jeb kopējais finansiālais ieguvums tiek vērtēts ar 5%.

2.10.7. Minēto priekšlikumu rezultātā tiks nodrošināti tādi projektu ieviešanas nosacījumi, kas būtiski samazinās „savējo” principa darbību projekta ieviešanā un palielinās sabiedrības uzticību publiskā finansējuma sadales godīgumam. No otras puses prognozējams, ka palielināsies projekta vadībā iesaistītā personāla un projektus ieviešošo iestāžu neapmierinātība ar grantu shēmu vadības „birokratizēšanos”. Šie ieguvumi un zaudējumi netiek vērtēti finansiāli.

²⁶ Novērtējums veikts izmantojot SIF datus- SIF vērtēšana jau pašlaik notiek saskaņā ar modeļa priekšlikumiem.

²⁷ Pētījuma autoru personīga aplēse, kas pamatota uz pieredzi darbā ar cilvēkresursu tipa projektu grantu shēmām.

²⁸ Novērtējums balstīt uz to, ka attiecīgajā gadā ne tikai projektu vajag īstenot, bet arī izsludināt projektu konkursu, veikt projektu vērtēšanu un sagatavot un izskatīt atskaites.

²⁹ SIF netiek ietverts, jo tas galvenokārt jau administrē ārvalstu finansējumu saskaņā ar ES principiem.

³⁰ Pētījuma autoru personīga aplēse, kas pamatota uz pieredzi darbā ar cilvēkresursu tipa projektu grantu shēmām.

Projektu vērtēšanas nosacījumi

2.10.8. Prasība pēc katra vērtētāja rakstiski fiksēta projekta novērtējuma palielina projektu vērtēšanas izmaksas. Saskaņā ar 1.16.3. punkta pieņēmumiem, prasība pēc rakstiskiem vērtējumiem vai atteikšanās no tās var veidot 15% izmaiņas projektu administrēšanas izmaksās, jeb -1-2% no kopējām izmaksām.

2.10.9. Informācija ne tikai par to, cik punktus projekts ir saņēmis, bet arī informācija par iemesliem attiecīgajam vērtējumam dod iespēju pārliecināties par taisnīgu projektu vērtēšanu un dod iespēju uzlabot projektu nākamajam konkursam un līdz ar to tiek veicināta vispārējā projektu kvalitāte. Šie ieguvumi netiek vērtēti finansiāli.

Līdzfinansējuma nosacījumi

2.10.9. Līdzfinansējuma prasība un kontrole nodrošinās, ka par mazāku granta summu tiek īstenots tas pats sabiedriskais labums. Grantu shēmas vadības likumā ir priekšlikums noteikt, ka minimālais līdzfinansējums ir 10%. Gadījumu īpatsvars, kad līdzfinansējums netiek prasīts tiek vērtēts ar 50%³¹, tātad finansiālais ieguvums ir 5%.

3. Operacionālo fondu alternatīvie modeļi

Iepriekšējā šī ziņojuma daļā tika analizēti starpziņojumā identificēto problēmu iespējamie risinājumi. Atsevišķām problēmām tika piedāvāts viens risinājums, bet citām alternatīvi risinājumi. Identificētās problēmas nav izolētas viena no otras, tāpēc pētījuma autori ir izstrādājuši piecus modeļus. Katrs modelis ietver atsevišķo problēmu risinājumu loģiski vienotu sistēmu.

3.1. Modelis A

3.1.1. Vārds „fonds” arī turpmāk tiek lietots tāpat kā pašlaik un tam netiek piešķirta specifiska juridiska nozīme. Tiek noteikts juridiskais ietvars un darbības principi vienam no fondu veidiem- publiskajiem nodibinājumiem (turpmāk – Fonds).

3.1.2. Fondu dibina valsts ar atsevišķu likumu, ja izpildās operacionālais, autonomijas un budžeta dibināšanas kritēriji

3.1.3. Fondam ir savs budžets. Savs budžets ir galvenais elements, kas nodrošina Fonda juridiskās personas rīcībspēju.

3.1.4. Fonda orgāns ir fonda Padome. Padome rīkojas ar fonda budžetu.

---

³¹ Saskaņā ar grantu vadības likuma izņēmumiem, līdzfinansējums netiek prasīts, ja, grantu shēmas mērķis ir īstenot pasākumus, kas atbilst valsts vai pašvaldību funkcijām; grantu shēmas mērķis ir īstenot starptautiskās palīdzības pasākumus; grantu shēmas finansējuma saņēmējs ir fiziska persona. Modelī netiek aprēķināts izņēmumu īpatsvars, taču, ņemot vērā, ka LVAF 57% finansējumu piešķir valsts pārvaldes iestādēm, ievērojot piesardzību, pētījuma autori pieņem, ka izņēmumu īpatsvars vidēji nepārsniegs 50%.

3.1.5. Projektu konkursus (grantu shēmas) var īstenot gan tiešās pārvaldes iestādes, gan pašvaldības, gan citas atvasināti tiesību personas, tai skaitā Fonds. Tiek pieņemts atsevišķs likums „Grantu shēmu vadības likums”, kas novērš fondu starpziņojumā identificētās problēmas. Likums attiecas uz visām valsts finansētajām grantu shēmām, neatkarīgi, vai tās administrē Fonds, vai cita institūcija.

3.1.6. Fonds budžeta ieņēmumus autonomās kompetences darbībai veido valsts budžeta dotācija no vispārējiem ieņēmumiem. Fonds autonomās kompetences darbībai finansējumu var veidot arī citi ieņēmumi, piemēram ziedojumi, ieņēmumi no saimnieciskās darbības. Valsts budžeta dotāciju Fondam autonomās darbības nodrošināšanai tiek piešķirta ar tās ministrijas starpniecību, kuras pārraudzībā Fonds atrodas. Ministrijas budžeta programmā tiek iekļauta budžeta apakšprogramma, kas paredz dotāciju no vispārējiem ieņēmumiem kā transfertu pārskaitīt Fonda budžetā. Budžeta apakšprogrammas izpildītājs ir ministrijas amatpersona un tā ir atbildīga par fondam piešķirtās dotācijas lietderīgu un ekonomisku izlietojumu. Fonds sniedz ministrijai regulāras atskaites par dotācijas izlietojumu. Ministrija var veikt pārbaudes fondā un nepieciešamības gadījumā apturēt transfertus. Ministrijas un Fonda tiesības un pienākumus transferta saņemšanā un atskaitīšanās kārtībā nosaka starp ministriju un fondu noslēgts sadarbības līgums. Pēc EKS 95 metodoloģijas fonda budžets tiek pieskaitīts valdības resoram un tiek konsolidēts valsts kopbudžetā.

3.1.7. Dotācijas no vispārējiem ieņēmumiem lielumu nosaka Fonda likumā, ievērojot vienu no šādiem paņēmieniem:

- a. Nosaka politiski, bez papildus nosacījumiem;
- b. Nosaka politiski, bet ievērojot likumā noteiktus nosacījumus;
- c. Nosaka ar matemātisku formulu;
- d. Nosaka kā līdzvērtīgu jeb procentuālu daļu no specifiskiem nodokļiem vai nodevām.
- e. Nosaka ar kopējo summu (terminētajiem Fondiem).

3.1.8. Fonda budžeta līdzekļu atlikums saimnieciskā gada beigās var tikt izmantots nākamajā saimnieciskajā gadā.

3.1.9. Fonds var uzņemties ilgtermiņa saistības. Saistību maksimālajam apjomam tiek noteikti ierobežojumi. Fonds noteikto saistību maksimālo apjomu robežās ir tiesīgs lemt par saistību uzņemšanos individuālu projektu līmenī.

Darbības modeļa ieviešanā

3.1.10. Jāpieņem likums „Grantu shēmu vadības likums”.

3.1.11. Valsts pārvaldes iekārtas likumā vai biedrību un nodibinājumu likumā ir jāveic grozījumi, iekļaujot regulējumu par publiskajiem nodibinājumiem saskaņā ar augstāk minētajiem nosacījumiem.

3.1.12. Likumā „Par budžetu un finanšu vadību”, jāveic grozījumi, kas:

- a. Noteiktu, ka no valsts budžeta finansētie projektu konkursi ir jāīsteno saskaņā ar grantu shēmu vadības likumu;

- b. Likuma VIII nodaļa ir jāattiecinā arī uz publiskajiem nodibinājumiem, kas ir no valsts budžeta pilnībā finansētas atvasinātās personas;
- c. Jāparedz tiesības uzņemties ilgtermiņa saistības, nosakot ierobežojumus to maksimāli pieļaujamam apmērām.

3.2. Modelis B

3.2.1. Modelis B ir līdzīgs modelim A ar to atšķirību, ka fondam nav sava budžeta. Visi fonda ieņēmumi un izdevumi tiek plānoti valsts budžetā atsevišķā apakšprogrammā. Līdz ar to Fonda dibināšanai tiek piemēroti tikai operacionālais un autonomijas kritērijs, bet budžeta kritērijs nav attiecināms. Normatīvais regulējums nodrošina, ka līdzekļu atlikums saimnieciskā gada beigās, kas bija plānots projektu finansēšanai var tikt izmantots nākamajā saimnieciskajā gadā un Fonds var uzņemties ilgtermiņa saistības.

Darbības modeļa ieviešanā

3.2.2. Jāpieņem likums „Grantu shēmu vadības likums”.

3.2.3. Valsts pārvaldes iekārtas likumā vai biedrību un nodibinājumu likumā ir jāveic grozījumi, iekļaujot regulējumu par publiskajiem nodibinājumiem saskaņā ar augstāk minētajiem nosacījumiem.

3.2.4. Likumā „Par budžetu un finanšu vadību”, jāveic grozījumi, kas:

- a. Noteiktu, ka no valsts budžeta finansētie projektu konkursi ir jāīsteno saskaņā ar grantu shēmu vadības likumu;
- b. Noteiktu, ka valsts budžeta līdzekļu atlikums saimnieciskā gada beigās, kas bija paredzēts projektu finansēšanai (transferti un subsīdijas un dotācijas) var tikt izmantots nākamajā saimnieciskajā gadā.
- c. Jāparedz tiesības, ka ar transfertiem Fonds drīkst pārskaitīt finansējumu arī tādiem finansējuma saņēmējiem, kas ir valsts budžeta iestādes tā paša resora ietvaros, kurā atrodas Fonds.
- d. Jāparedz tiesības uzņemties ilgtermiņa saistības, nosakot ierobežojumus to maksimāli pieļaujamam apmērām;

3.3. Modelis C

3.3.1. Modelis C ir tuvs esošai situācijai. Terminam „fonds” netiek piešķirta specifiska juridiska nozīme. Tiek novērstas no valsts budžeta finansēto projektu konkursu ieviešanā identificētās problēmas, ieviešot vienotu regulējumu projektu konkursu vadībā. Papildus, tiek noteikts, ka līdzekļu atlikums saimnieciskā gada beigās, kas bija plānots projektu finansēšanai var tikt izmantots nākamajā saimnieciskajā gadā un Fonds var uzņemties ilgtermiņa saistības.

Darbības modeļa ieviešanā

3.3.1. Jāpieņem likums „Grantu shēmu vadības likums”;

3.3.2. Likumā „Par budžetu un finanšu vadību”, jāveic grozījumi, kas:

- a. Noteiktu, ka no valsts budžeta finansētie projektu konkursi ir jāīsteno saskaņā ar grantu shēmu vadības likumu;
- b. Noteiktu, ka valsts budžeta līdzekļu atlikums saimnieciskā gada beigās, kas bija paredzēts projektu finansēšanai (transferti un subsīdijas un dotācijas) var tikt izmantots nākamajā saimnieciskajā gadā.
- c. Jāparedz tiesības uzņemties ilgtermiņa saistības, nosakot ierobežojumus to maksimāli pieļaujamam apmērām;

3.4. Modelis D

3.4.1. Modelis D ir analogs modelim C ar to atšķirību, ka vienotas no valsts budžeta finansētu projektu konkursu vadības procedūras netiek noteiktas. Projektu konkursu vadībā identificētās problēmas, tik lielā mērā cik iespējams, tiek novērstas katrā konkrētā gadījumā atsevišķi iekļaujot papildus nosacījumus finansēšanas līgumā.

Darbības modeļa ieviešanā

- 3.4.2. Likumā „Par budžetu un finanšu vadību”, jāveic grozījumi, kas:
- a. Noteiktu, ka valsts budžeta līdzekļu atlikums saimnieciskā gada beigās, kas bija paredzēts projektu finansēšanai (transferti un subsīdijas un dotācijas) var tikt izmantots nākamajā saimnieciskajā gadā.
  - b. Jāparedz tiesības uzņemties ilgtermiņa saistības, nosakot ierobežojumus to maksimāli pieļaujamam apmērām;

3.5. Modelis E

3.5.1. Vārdu „fonds” publiskajā pārvaldē drīkst lietot tikai divās atšķirīgās nozīmēs: (1) Kā institucionālo fondu, t.i. kā publisko nodibinājumu saskaņā ar modeli A; (2) Kā fiskālo fondu. Tas nozīmē, ka budžeta programmām un iestādēm, kas pašlaik satur vārdu „fonds” un neatbilst ne publiskā nodibinājuma, ne fiskālā fonda pazīmēm, ir jāreorganizējas par institucionālo fondu vai fiskālo fondu, vai arī jāizslēdz savā nosaukumā vārds „fonds”.

3.5.2. Attiecībā uz institucionālajiem fondiem skat. modeli A;

3.5.2. Fiskālais fonds ir finanšu resursu kopums bez juridiskās personas statusa, kas paredzēts sadalei citām personām un atbilst vismaz vienai no šādām pazīmēm:

- a. Tas ir valsts speciālais budžets;
- b. Tā ir valsts pamatbudžeta programma/ apakšprogramma, kurai dotācijas apjomu nosaka ar matemātisku formulu vai sasaista ar specifiskiem ieņēmumiem;
- c. Tas ir pašvaldību izlīdzināšanas fonds;

3.5.3. Fiskālos fondus dibina valsts ar atsevišķu likumu. Vienoti kritēriji fiskālo fondu dibināšanai netiek noteikti.

3.5.4. Fiskālajam fondam nav sava budžeta, tas ir vai nu valsts pamatbudžeta, vai speciālā budžeta programma, vai arī fonds ir matemātisks modelis, kas aprēķina

maksājumus starp dažādu peronu budžetiem, piemēram, pašvaldību izlīdzināšanas fonds.

3.5.5. Fiskālo fondu pārvalda tiešās pārvaldes iestāde. Tiešās pārvaldes iestāde fonda administrēšanas funkciju var deleģēt citai publiskai personai, vai ar publisko iepirkumu nodot ārpakalpojumā.

3.5.6. Fiskālais fonds tiek veidots tad, ja ir lietderīgi citām personām piešķiramo finansējuma apjomu sasaistīt ar specifiskiem ieņēmumiem. Fiskālā fonda sadale var būt noteikta budžeta pieņemšanas brīdī (piemēram, pašvaldību izlīdzināšanas fonds), vai arī fonda finansējuma sadali var veikt saimnieciskā gada gaitā.

3.5.7. Fiskālā fonda līdzekļu atlikums saimnieciskā gada beigās var tikt izmantots nākamajā saimnieciskajā gadā.

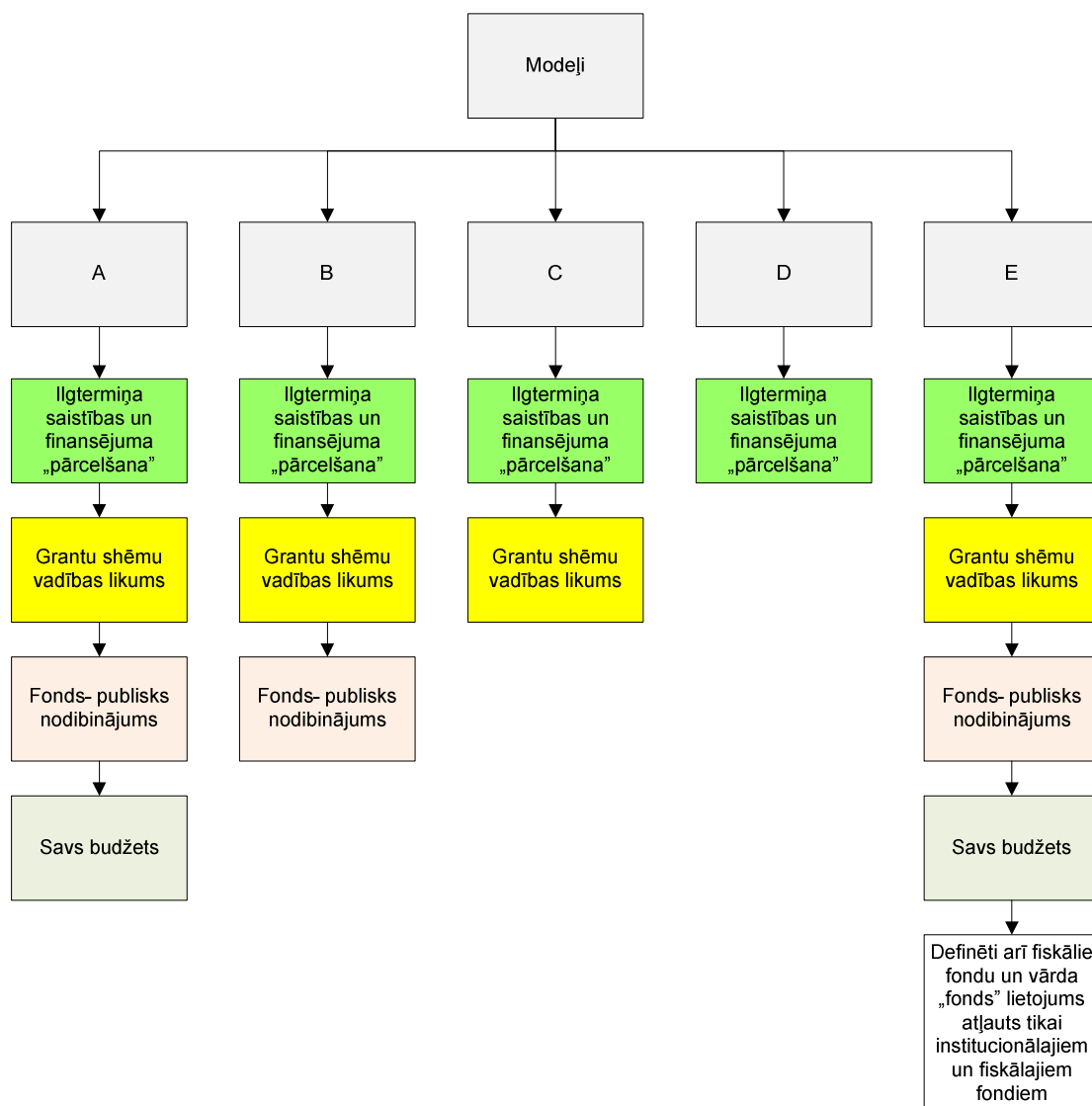
3.5.8. Fiskālo fondu administrējošā iestāde drīkst uzņemties ilgtermiņa saistības kā arī ieguldīt finanšu resursus finanšu instrumentos, ja tas paredzēts fiskālā fonda likumā. Ja valsts budžeta apakšprogramma un/ vai iestāde satur vārdu „fonds” un tā darbība neatbilst ne fiskālā fonda, ne institucionālā fonda pazīmēm, vārda „fonds” ir izslēdzams no nosaukuma.

Darbības modeļa ieviešanā

3.5.9. Attiecībā uz darbībām, kas attiecas uz institucionālajiem fondiem, skat modeli A.

3.5.10. Jāveic grozījumi normatīvajos aktos tajos gadījumos, kur budžeta programmas nosaukumā un/ vai iestādes nosaukumā ir vārds „fonds”, bet darbība neatbilst ne institucionāla fonda, ne fiskālā fonda pazīmēm.

3.6. Modeļu salīdzinājums un rekomendācija

4.attēls. Modeļu salīdzinājums.

3.6.1. Lai novērtētu nepieciešamos administratīvos resursus tika konstatētas darbības, kas būtu jāveic katra modeļa izveides gadījumā.

3.1. Tabula. Veicamās darbības modeļu ieviešanā

Modelis/Darbības modeļa ieviešanā	A	B	C	D	E
Jāpieņem likums „Grantu shēmu vadības likums”.	X	X	X		X
Valsts pārvaldes iekārtas likumā vai biedrību un nodibinājumu likumā ir jāveic grozījumi, iekļaujot regulējumu par publiskajiem nodibinājumiem	X	X			X
Likumā „Par budžetu un finanšu vadību”, jāveic grozījumi	X	X	X	X	X
Jāveic grozījumi normatīvajos aktos tajos gadījumos, kur budžeta					X

programmas nosaukumā un/ vai iestādes nosaukumā ir vārds „fonds”, bet darbība neatbilst ne institucionāla fonda, ne fiskālā fonda pazīmēm					
---	--	--	--	--	--

3.6.2. Balstoties uz iepriekš sniegto modeļu analīzi, pētījuma autori konstatēja būtiskākās piedāvāto modeļu stiprās un vājās puses. Atsevišķo problēmu risinājumu alternatīvu stiprās un vājās puses jau tika analizētas iepriekš.

3.2.Tabula Modeļu stipro un vājo pušu analīze

Stiprās puses	Vājās puses
Modelis A	
Tiek atrisinātas visas identificētās problēmas.	Nepieciešamība papildus pašvaldību budžetiem konsolidēt Fondu budžetus,
Izmaiņu veikšanas administratīvie resursi tiek virzīti tikai uz identificēto problēmu atrisināšanu, atturoties no tīri sistēmiskām izmaiņām, kas nedod praktisku efektu.	Fondu budžeti pēc GFSM 2001 metodoloģijas ir jāuzskaita kā ārpusbudžeta vienības, Līdz šim Latvijā šādas vienības finanšu statistikas pārskatos neparādījās.
Fonda koncepcija ir saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma pamatprincipiem.	Nosacījums, ka arī pilnībā no valsts budžeta finansētām atvasināto tiesību personām var būt savs budžets, ir pretrunā pašlaik esošai un likumā „Par budžetu un finanšu vadību” nostiprinātai praksei
	Fonda gada pārskatus revidē nevis Valsts kontrole, bet zvērināti revidenti
Modelis B	
Teorētiski tiek atrisinātas visas identificētās problēmas.	Fonda koncepcija ir būtiskā pretrunā Valsts pārvaldes iekārtas likuma pamatprincipiem, jo atvasinātā publiskā persona bez sava budžeta no valststiesību teorijas viedokļa ir fikcija.
Izmaiņu veikšanas administratīvie resursi tiek virzīti tikai uz identificēto problēmu atrisināšanu, atturoties no tīri sistēmiskām izmaiņām, kas nedod praktisku efektu.	
Modelis C	
Tiek atrisinātas visas identificētās problēmas attiecībā uz projektu konkursu administrēšanu.	Fondu darbības modelis netiek izveidots. Situācija šajā jomā paliek tāda pati, kā tā ir pašlaik.
Modelis D	
Tiek atrisinātas divas būtiskas problēmas projektu konkursu administrēšanā – ilgtermiņa saistību jautājums un līdzekļu atlikumu pārņemšana un nākamo	Citas projektu konkursu administrēšanā identificēto problēmu risinājumi var palikt neieviesti.
	Fondu darbības modelis netiek izveidots.

saimniecisko gadu.	Situācija šajā jomā paliek tāda pati, kā tā ir pašlaik.
Modelis E	
Tiek atrisinātas visas identificētās problēmas.	Nepieciešamība papildus pašvaldību budžetiem konsolidēt Fondu budžetus, Fondu budžetu uzskaitīšana kā ārpusbudžeta vienības pēc GFSM 2001 metodoloģijas, pieļaušana, ka arī pilnībā no valsts budžeta finansētām atvasināto tiesību personām var būt savs budžets, var no Finanšu ministrijas puses kavēt modeļa atbalstīšanu.
Fonda koncepcija ir saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma pamatprincipiem.	Fonda gada pārskatus revidē nevis Valsts kontrole, bet zvērināti revidenti.
Vārda „fonds” lietojumam visos gadījumos ir skaidra juridiski noteikta nozīme.	Daļa no administratīvajiem resursiem tiek izlietota normatīvo aktu grozīšanai sistēmiskam mērķim- vārda „fonds” lietojuma „sakārtošanai”, kas nenes citu pievienoto vērtību.

3.6.2. Apkopojot 2.16. punktā veikto kvantitatīvo ieguvumu analīzi un izsakot kvalitatīvos vērtējumus ar punktiem plātījuma autori ir novērtējuši katru modeli ar punktiem, labāko modeli graduējot uz 100 punktiem³².

3.3 Tabula. Modeļu kvantitatīvais salīdzinājums

	A	B	C	D	E
Ilgtermiņa saistības un finansējuma „pārnese”	1,5%	1,5%	1,5%	1,5%	1,5%
Izmaksu ekonomiskuma principa noteikšana kā attiecināmo izmaksu centrālo kritēriju, interešu konfliktu novēršanas regulējums un nosacījumi iepirkumiem	5%	5%	5%		5%
Projektu vērtēšanas nosacījumi	-1,5%	-1,5%	-1,5%		-1,5%
Līdzfinansējuma nosacījumi	5%	5%	5%		5%
Kopā tieši	10%	10%	10%	1,5%	10%

³² Pētījuma autoru modeļa kopējais vērtējums, ņemot vērā ieguvumus un visas stiprās un vājās puses.

finansiālie minimālie ieguvumi					
Kopējais novērtējums punktos, ņemot vērā visus ieguvumus	100	90	60	30	80

3.6.4. Ieviešanai pētījuma autori rekomendē modeli A. Modelis nodrošina loģiski skaidru un valsts pārvaldes iekārtas principiem atbilstošu sistēmu. Modeļa vājās puses ir tehniska rakstura.. Tas, ka Fondu gada pārskatus auditē nevis Valsts kontrole, bet zvērināts revidents nav būtisks sistēmas trūkums³³. Valsts kontrole joprojām turpinās auditēt valsts budžeta programmu no kuras tiek veikts transfers Fonda budžetā. Papildus minētajam, Valsts kontrolei paliek tiesības veikt revīzijas jebkurā publiskajā personā – pašvaldībās un arī citās atvasināto tiesību personās, tātad arī Fondā.

4. Uzkrājumu fondu attīstības modelis

4.1. Pamatnostādnes

4.1.1. Pētījuma autori atbilstoši tehniskajā specifikācijā un izpildītāja piedāvājumā norādītajiem pakalpojuma uzdevumiem ir veikuši analīzi par valsts dibināto fondu izveides un ieviešanas sistēmu Latvijā, kā arī valsts dibināto fondu ieviešanas pamatprincipiem ārvalstīs. Pamatojoties uz starpziņojumā „Valsts dibināto un finansēto fondu darbības un finanšu līdzekļu izlietošanas lietderības un normatīvā regulējuma analīze un rekomendāciju izstrāde” iekļauto situācijas un fondu salīdzinošo analīzi pētījuma autori piedāvā turpmākā politikas ieviešanas procesā izmantot tādu ieviešanas instrumentu kā uzkrājumu jeb “bufera” fonds. Atbilstoši ziņojuma 1.1. sadaļā apkopotajai informācijai šādi fondi būtu klasificējami kā speciālie uzkrājumu fondi. Teorētiskās domas un pasaules prakses valsts budžeta līdzekļu administrēšanā analīze parāda, ka šādi fondi veido speciālo budžetu. Tomēr ekonomistu vidū nav vienprātības, vai speciālie budžeti ir vēlami vai nē. Vairākuma viedoklis neatbalsta to veidošanu budžeta sistēmās, sevišķi, ja valsts politiskā un ekonomiskā sistēma jau ir nostiprināta. Tajā pat laikā, praksē vērojama daudzu valstu tieksme izmantot iezīmēto ienākumu metodi dažādu fondu, piemēram, izglītības vai vides, veidošanā. Šajā gadījumā teorētiski iesaka nostiprināt sistēmas caurspīdīgumu, izvēles kritērijus, kā arī harmonizēt speciālo budžetu grāmatvedības principus ar pamatbudžetā lietotajām pieejām.

4.1.2. Turpmākajā fondu dalījumā piedāvātā jēdziena uzkrājumu jeb „bufera” fondi būtība jau tiek ietverta tā nosaukumā, kas pats par sevi raksturo fonda izveides pamatojumu – respektīvi fonds tiek izveidots ar mērķi veikt līdzekļu uzkrāšanu, lai nodrošinātu tā saucamo “spilvena” efektu dažādu krīzes situāciju rezultātu novēršanai. Pētījuma autori uzskata, ka šī jēdziena lietojums būtu attiecināms arī uz attiecīgajam mērķim paredzētu budžeta programmu un nebūtu nepieciešams runāt par speciālā

³³ Pie vātajām pusēm tas norādīts, jo kā vājo pusi uz to norādīja FM pārstāvji tikšanās laikā ar pētījuma autoriem.

budžeta izveidi. Tādēļ izvēloties „bufera” fonda jeb uzkrājumu fonda mehānismu valsts pārvaldes funkciju nodrošināšanai politiku plānotājiem un ieviesējiem būtu jāvadās no šādiem kritērijiem.

4.2. Dibināšanas kritēriji

4.2.1. Fonds tiek izveidots ar mērķi veikt līdzekļu uzkrāšanu, lai nodrošinātu personām vai uzņēmumiem normatīvajos aktos noteikto kompensāciju izmaksu. Fonda finansējumu veido stingri noteikts nodokļa vai nodevas apmērs vai arī pašu fonda dalībnieku iemaksas, kas paredzētas, piemēram, valsts pienākumu pret bērniem vai sociālās drošības bezdarba gadījumā nodrošināšanai.

4.2.2. Izmaksu kompensācijas mehānisms ir stingri reglamentēts un noteikts ar normatīvajiem aktiem. No fonda tiek finansētas tādas valsts pārvaldes funkcijas, kuras izriet no valsts pozitīvā pienākuma nodrošināt personu Satversmē noteiktās pamattiesības vai arī kuru īstenošanu nenodrošina privātais sektors.

4.2.3. Finansēšanas mehānisms, kurš tiek izveidots normatīvajos aktos noteikto funkciju nodrošināšanai ir ekonomiski pamatots un ilgtspējīgs. Tas nozīmē, ka atkarībā no mērķa ir jāizvērtē uzkrājumam novirzāmais finansējuma apmērs un iemaksas lielums. Tomēr būtiski, ka fonda mērķis ir nodrošināt maksimālu caurspīdīgumu un stingru fiskālo disciplīnu.

4.3. Dibināšanas kārtības principi

4.3.1. Fonda izveidošana nav obligāti jānosaka ar atsevišķu likumu. Tiesību normās jānosaka fonda mērķi, veicamās funkcijas un to apjoms, izpildorgānu un finansēšanas principi. Likumā noteikto funkciju administrēšanas mehānisms var tikt noteikts attiecīgajā likumā vai arī Ministru kabineta noteikumos.

4.3.2. Fonda pārvaldošā tiesību subjekta juridiskajam statusam jāizriet no fonda darbības specifikas, proti, līdzekļu veidošanas, uzkrāšanas un izlietošanas principiem, kā arī neatkarības garantijām un rīcības brīvības apmēra ar fonda līdzekļiem.

4.3.3. Fonda dibināšanas nepieciešamība un pamatojums ir norādīts attīstības plānošanas dokumentā – attiecīgās iestādes darbības stratēģijā.

4.4. Juridiskais statuss

4.4.1. Fonda administrēšanu nodrošina valsts pārvaldes iestāde. Būtiski, ka tā var būt jau līdz fonda izveidošanai pastāvoša iestāde, kurai tiek deleģētas fonda administrēšanas funkcijas.

4.4.2. Fonda darbību nosaka Valsts pārvaldes iekārtas likums un par iestādes darbu atbild tiešās pārvaldes iestādes vadītājs, bet par pārkāpumiem pie atbildības saucamas visas personas, kuras likumu pārkāpušas.

4.4.3. Fonda administrācija izdod administratīvos aktus, lai nodrošinātu tiešo funkciju izpildi. Tie pakļauti vispārīgajam administratīvā procesa regulējumam.

4.4.4. Ja fonda administrācija darbojas ar personas datu apstrādi, tā reģistrē personas datu apstrādes sistēmas un tā var būt valsts informācijas sistēmu turētājs vai lietotājs.

4.4.5. Ja fonds precīzi un tehniski veic normatīvajos aktos noteiktās valsts pārvaldes jeb varas funkcijas, tad nav nepieciešams risināt jautājumu par īpašām neatkarības garantijām.

4.5. Finansēšanas principi

4.5.1. Fonda ieņēmumus veido ar likumu noteikts nodokļa vai nodevas apmērs vai arī dalībnieku pašu iemaksas un valsts līdzfinansējums. Gadījumā, kad uzkrājumam tiek novirzīts noteikts nodokļa vai nodevas apmērs, un tā mērķis, piemēram, ir sociālā drošība bezdarba gadījumā, būtu nepieciešams paredzēt valsts līdzdalību situācijām, kad no iemaksām veidotais uzkrājums nav pietiekams izmaksu segšanai. Jomās, kur riski ir jālīdzsvaro starp valsti un uzņēmumu, atkarībā no mērķa un jomas valsts līdzfinansējums varētu būt ne vairāk kā 70%. Veidojot fonda finansēšanas mehānismu, ja nepieciešams, normatīvajos aktos iespējams paredzēt sliekšni, pie kura nodokļa vai nodevas apmēra iekasēšana tiek pārtraukta un atjaunota.

4.5.2. Fondam ir finansējuma uzkrāšanās princips un uzkrātie līdzekļi automātiski pāriet uz nākamo gadu.

4.5.3. Fonda ieņēmumus neveido ziedojumi un ieņēmumi no saimnieciskās darbības.

4.6. Fondu līdzekļu izlietojuma principi

4.6.1. Fondu administrē un lēmumu par līdzekļu izmaksu pieņem tiešās pārvaldes iestāde - fonda administrētājs.

4.6.2. Ar likumu noteiktās iemaksas tiek ieskaitītas atsevišķā budžeta programmā kā pašu ieņēmumi.

4.6.3. Fonda administrācija darbojas saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likumā noteiktajiem principiem - tajā ir izveidota un darbojas iekšējās kontroles sistēmas, ir izstrādāti amatu apraksti, iesniegumu izskatīšanas un lēmumu pieņemšanas process ir stingri reglamentēts un to regulē iekšējās procedūras.

4.6.4. Fonda administrētāja administratīvās izmaksas ir samērīgas, bet nav lielākas par 10% no fonda ieņēmumiem.

4.6.5. Fonda darbību regulējošajos normatīvajos aktos ir noteikti neatbilstoši izlietotu līdzekļu atgūšanas principi un mehānisms.

4.6.6. Izmaksas no fonda tiek veiktas uz iesnieguma pamata tikai privāto tiesību subjektiem atbilstoši normatīvajā aktā noteiktai kārtībai un normatīvajā aktā noteiktā apjomā.

4.7. Secinājumi

4.7.1. Atbilstoši iepriekš veiktajam esošās situācijas novērtējumam pētījuma autori uzskata, ka piedāvātajiem „bufera” fonda izveides pamatojošajiem kritērijiem šobrīd atbilst divi no analizētajiem fondiem - Lauksaimniecības risku fonds un Darbinieku prasījumu garantiju fonds (skat. 4.7.tabulu). Savukārt Uzturlīdzekļu garantiju fonds faktiski ir noteikta budžeta programma, kurā tiek plānota valsts budžeta dotācija stingri reglamentētu ar normatīvajiem aktiem noteiktu funkciju veikšanai.

Uzkrājumu fondu pamatojošie kritēriji

Fonda nosaukums/ Kritēriji	UGF	DPGF	LRF
Dibināšanas kritēriji	D/A	D/A	D/A
Dibināšanas kārtības principi	D/A	A	A
Juridiskais statuss	A	A	A
Finansēšanas principi	N	A	A
Līdzekļu izlietojuma principi	D/A	A	A

D/A - daļēji atbilst, A – atbilst, N – neatbilst

4.7.2. Fonda darbībai atsevišķa likuma pieņemšana un fonda nosaukuma došana ir balstīta vēsturiskā izvēlē, kad likuma autori fondam bija plānojuši noteikt citādāku juridisko statusu, bet likuma projekta apspriešanas gaitā no tā atteicās. Tādējādi Uzturlīdzekļu garantiju fonds nebūtu uzskatāms par tipisku valsts dibinātu fondu. Tomēr pētījuma autori nesaskata problēmas, ja minētais instruments arī turpmāk tiek saukts par fondu. Tādējādi kompetentajām institūcijām būtu jāizvērtē samērīgums un administratīvo resursu patēriņš, lemjot par vārda „fonds” aizstāšanu ar programma vai līdzvērtīgu sinonīmu atbilstoši likumam par budžetu un finanšu vadību.

4.7.3. Darbinieku prasījumu garantiju fonds šobrīd daļēji atbilst iepriekš izvirzītajiem dibināšanas kritērijiem – fonds ir izveidots ar mērķi veikt līdzekļu uzkrāšanu un izmaksu kompensācijas mehānisms ir stingri reglamentēts un noteikts ar normatīvajiem aktiem un paredzēts tādu valsts pārvaldes funkciju finansēšanai, kuras izriet no valsts pozitīvā pienākuma nodrošināt personu Satversmē noteiktās pamattiesības. Tomēr attiecībā uz nosacījumu par finansēšanas mehānisma ilgtspēju esošās situācijas novērtējums parāda, ka ir nepieciešams pārskatīt finansējuma veidošanās principus. Gadījumā, kad uzkrājumam tiek novirzīts noteikts nodokļa vai nodevas apmērs, un tā mērķis ir sociālā drošība bezdarba gadījumā, normatīvajos aktos būtu nepieciešams paredzēt valsts līdzdalību situācijām, kad no iemaksām veidotais uzkrājums nav pietiekams izmaksu segšanai. Attiecībā uz pārējiem principiem – dibināšanas kārtība, juridiskais statuss, finanšu resursu ieņēmumu un izdevumu administrēšana, nekādi labojumi un papildinājumi esošajā izveidotajā ietvarā nav nepieciešami.

4.7.4. Arī lauksaimniecības risku fonds šobrīd daļēji atbilst iepriekš izvirzītajiem dibināšanas kritērijiem – fonds ir izveidots ar mērķi veikt līdzekļu uzkrāšanu un izmaksu kompensācijas mehānisms ir stingri reglamentēts un noteikts ar normatīvajiem aktiem un paredzēts tādu valsts pārvaldes funkciju finansēšanai, kuru īstenošanu nenodrošina privātais sektors. Tomēr attiecībā uz nosacījumu par finansēšanas mehānisma ilgtspēju esošās situācijas novērtējums parāda, ka ir nepieciešams pārskatīt finansējuma veidošanās principus.

5. Priekšlikumi esošo fondu darbības uzlabošanai

5.1. Nosacījumi un ierobežojumi

5.1.2. Priekšlikumi par analizēto operacionālo fondu turpmāko darbību ir izstrādāti ņemot vērā sekojošus nosacījumus un ierobežojumus:

1. Priekšlikumi ir izstrādāti atbilstoši modelim A, kuru pētījuma autori rekomendē ieviešanai. Cita modeļa izvēles gadījumā priekšlikumi var nebūt spēkā.
2. Priekšlikumi ir izstrādāti, lai nodrošinātu fondu atbilstību izstrādātajam modelim. Līdz ar to priekšlikumiem ir sistēmisks raksturs.
3. Pētījuma autori fondu darbības saturiskos aspektus ir pētījuši tikai tik lielā mērā, cik tas ir bijis nepieciešamas, lai :
  - a. noskaidrotu, vai fonds būtu dibināms saskaņā ar modelī noteiktajiem kritērijiem;
  - b. lai izpildītu darba uzdevumu, piemēram, fonda faktiskās darbības atbilstība fonda mērķiem.

5.1.3. Ārpus minētā konteksta pētījuma autori nekādā mērā nepauž viedokli par fonda darbības saturiskajiem aspektiem. Autori pieņem, kā faktu, ka fonda darbības joma valstī ir definēta kā valsts funkcija un interesējas tikai un vienīgi par to, cik lielā mērā funkcija ir realizējama ar projektu konkursu metodi un fondu veidolā.

5.1.4. Turpmāk tekstā ar vārdu „fonds” tiks saprasts analizējamais fonds, bet ar vārdu salikumu „institucionālais fonds” fonds, kas atbilst fonda jēdzienam saskaņā ar modeli A.

5.1.5. Jebkura esoša fonda darbības turpināšana un jebkura jauna fonda dibināšanas pamatotība ir jāizvērtē pēc operacionālā kritērija un autonomijas kritērija. Papildus tam, ja fonds tiek veidots ar savu, no valsts budžeta nošķirtu budžetu, fonds ir jāvērtē arī pēc budžeta kritērijiem, kas specifiski attiecas uz fondu. Tabulā 5.1. ir attēlota pētījumā analizēto operacionālo fondu atbilstība izvirzītajiem kritērijiem.

5.1.tabula

Operacionālo fondu pamatojošie kritēriji

Kritērijs/ Fonds	Operacionālais kritērijs	Autonomijas kritērijs	Fonda specifiskie budžeta kritēriji
VKKF	A	A	A
SIF	A	A	A
Zivju fonds	A	N	N
Meža attīstības fonds	N	N	N
Medību saimniecības attīstības fonds	A	N	N
Latvijas vides aizsardzības	A	N	N

fonds			
Studiju fonds	D/A	D/A	D/A

D/A - daļēji atbilst, A – atbilst, N – neatbilst

5.2. Valsts Kultūrkapitāla fonds

5.2.1. **Operacionālais kritērijs.** Projektu konkursu metode ir adekvāta, lai atbalstītu kultūras procesu finansējot kultūras institūciju un fizisko personu ierosinātos kultūras pasākumus un kultūras vērtību radīšanu.

5.2.2. **Autonomijas kritērijs.** Kultūras politikas īstenošanas „atvirzīšana rokas stiepiena attālumā no valdības” (arm-length body) ir uzskatāma par tradīciju Eiropā. Papildus kultūras ministrijām daļu no publiskajiem resursiem nodod pašu kultūras darbinieku rokās. Šim mērķim tiek izveidotas Mākslas padomes (Arts Councils). Latvijas sabiedriskā doma atbalsta uzskatu, ka par finansējumu kultūrai ir jālemj pašiem kultūras darbiniekiem. Ir pamats uzskatīt, ka kultūras procesa atbalstīšanu, izstrādājot finansējuma sadalīšanas principus un lemjot par iesniegtajiem projektiem profesionālāk var lemt kultūras pārstāvju koleģiāls orgāns.

5.2.3. **Fonda specifiskie budžeta kritēriji.** Līdz ar grantu shēmas vadības likuma pieņemšanu un fonda iekšējo procedūru atbilstošu saskaņošanu ir pamats uzskatīt, ka fonda budžeta pārvalde (piemēram, funkciju sadalījums, atbildība, padomes neatkarība, lēmumu pieņemšanas atklātība u.c) ir adekvāta, lai nodrošinātu drošas finanšu vadības principu ievērošanu.

Secinājumi

5.2.4. Ņemot vērā augstāk minēto, var secināt, ka fonda darbība atbilst institucionālā fonda dibināšanas kritērijiem. Fonda pašreizējais statuss atbilst institucionālajam fondam un tāpēc tā darbības tiesiskā forma nav jāmaina.

Priekšlikumi un rekomendācijas

5.2.5. Papildus modelī A paredzētajām kopīgajām fondu darbības sistēmas izveides darbībām:

1. No modelī A iespējamajiem variantiem dotācijas no vispārējiem ieņēmumiem apmēra noteikšanai, ierosinām fonda likumā noteikt, ka dotācijas apjoms no vispārējiem ieņēmumiem ir līdzvērtīgs noteiktai procentuālai daļai no ieņēmumiem no izložu un azartspēļu nodevas un nodokļa. Šis risinājums atbilst Eiropā izplatītai praksei, ka no izložu un azartspēļu nodevas un nodokļa tiek finansēti kultūras, sports un izglītības pasākumi.
2. Pēc grantu shēmas vadības likuma pieņemšanas fondam papildināt un, ja nepieciešamas, izstrādāt papildus iekšējās procedūras, likumā noteikto nosacījumu izpildē.
3. Papildus augstāk minētajam pētījuma autori iesaka arī šādus, sistēmas ziņā mazāk būtiskus, ierosinājumus:
  - a. Regulāros pasākumus finansēt saskaņā ar šajā ziņojumā izteiktajiem vispārējiem principiem (pēc tam kad modelis A ir ieviests);

- b. Valsts budžeta iestādēm atļaut piedalīties projektu konkursos šajā ziņojumā noteiktajos gadījumos;
- c. Uzlabot projektu noraidījumu pamatojumu kvalitāti, novēršot gadījumus, kad pamatojums neatbilst kritērijiem un , iespēju robežās, tos sniegt detalizētāk;
- d. Nenoraidīt projektus tikai sīku tehnisku neatbilstību dēļ, bet šādos gadījumos iekšējās procedūrās paredzēt iespēju tehniskās nepilnības novērst;
- e. Projektu pārbaudes uz vietām biežums ir jāpalielina;
- f. Iekšējā audita funkcija ir jānodala no projektu konkursu administrēšanas funkcijām. Projektu pārbaudes uz vietām ir pieskaitāmas projektu konkursu administrēšanas funkcijai;
- g. Finansējums būtu norakstāms izdevumos tajā brīdī, kad tiek apstiprināta atskaite, bet nevis tajā brīdī, kad tiek veikts maksājums.

5.3. Sabiedrības integrācijas fonds

5.3.1. Operacionālais kritērijs. Projektu konkursu metode ir adekvāta, lai atbalstītu pilsonisko sabiedrību. Līdzās valsts tieši finansētajām sabiedrības integrācijas pasākumiem, projektu konkurss ir adekvāts instruments pašvaldību, nevalstisko organizāciju un komercsabiedrību īstenotajiem sabiedrības integrācijas (etniskās un sociālas) pasākumiem.

5.3.2. Autonomijas kritērijs. Fonda galvenā darbība atbalsta apjoma ziņā ir vērsta nevalstisko organizāciju projektu atbalstam, tāpēc fonda vērtējums tiek veikts pēc šīs darbības jomas. Valsts atbalsta mehānismu veidošana pilsoniskās sabiedrības stiprināšanai ir relatīvi jauns process. Tur, kur šādi mehānismi ir izveidoti, tie darbojas „rokas stiepiena attālumā valdības”³⁴.

5.3.3. Fonda specifiskie budžeta kritēriji. Tā kā fonds ir ieguvis EDIS akreditāciju no Eiropas Komisijas puses, kas atļauj fondam administrēt patstāvīgu (es-post kontroles) Eiropas Komisijas ārējās palīdzības finansējumu, ir pamats uzskatīt, ka fonda budžeta pārvalde (piemēram, funkciju sadalījums, atbildība, padomes neatkarība, lēmumu pieņemšanas atklātība u.c) ir adekvāta, lai nodrošinātu drošas finanšu vadības principu ievērošanu.

Secinājumi

5.3.4. Ņemot vērā augstāk minēto, var secināt, ka fonda darbība atbilst institucionālā fonda dibināšanas kritērijiem. Fonda pašreizējais statuss atbilst institucionālajam fondam un tāpēc tā darbības tiesiskā forma nav jāmaina.

³⁴ (1)National Foundation for Civil Society Development, Hrovātijā, dibināts 2003.gadā, tiek finansēts no izložu un azartspēļu nodokļa, valsts dibināts privāto tiesību nodibinājums ar savu padomi;

<http://zaklada.civilnodrustvo.hr/category/180/subcategory/184>;

(2)National Foundation of Civil Society, Igaunija, dibināts 2008.gadā, valsts dibināts privāto tiesību nodibinājums ar savu padomi; <http://www.kysk.ee/?s=21>;

(3) National Civil Fund, Hungary, dibināts 2003.gadā, tiek finansēts no valsts budžeta apjomā, kas atbilst tai daļai, ko iedzīvotāji no ienākuma nodokļa novirza nevalstiskajam sektoram (novirzīt var 1% no IIN), fondam ir sava padome;

[http://www.ecnl.org/dindocuments/208_Comp.%20Overview%20of%20Govt%20Funding%20for%20CSOs.p](http://www.ecnl.org/dindocuments/208_Comp.%20Overview%20of%20Govt%20Funding%20for%20CSOs.pdf)
[df](http://www.ecnl.org/dindocuments/208_Comp.%20Overview%20of%20Govt%20Funding%20for%20CSOs.pdf);

(4) Civil Society Development Foundation, Čehija, dibināts 1993.gadā; <http://www.nros.cz/english-info>

Priekšlikumi un rekomendācijas

5.3.5. Papildus modelī A paredzētajām kopīgajām fondu darbības sistēmas izveides darbībām:

1. Pētījuma autori pašlaik nevar piedāvāt kādu no modelī A iespējamajiem variantiem dotācijas no vispārējiem ieņēmumiem apmēra noteikšanai kā savu priekšlikumu. Vienlaicīgi var konstatēt, ka fonda 10 gadu pieredze rāda, ka dotācijas apjoma noteikšana politiski ir pierādījusi savu nederību. Fonda finansējumu gandrīz tikai veido ārvalstu finansējums un obligāti nepieciešamais valsts līdzfinansējums. Pētnieki uzskata, ka ir jāizstrādā pilsoniskās sabiedrības finansēšanas mehānisms no valsts budžeta, gan novēršot pašlaik vērojamas problēmas ar mērķziedojumu mehānisma izmantošanai nodokļu atlaižu gūšanai, gan ņemot vērā to valstu praksi, kas ekonomiskās un politiskās attīstības ziņā ir līdzīgas Latvijai.

5.4. Zivju fonds

5.4.1. **Operacionālais kritērijs.** Projektu konkursu metode ir adekvāta, lai atbalstītu pašvaldību, nevalstisko organizāciju un komercsabiedrību zivju resursu atjaunošanas projektus. Pētījuma autori nesaskata projektu konkursu metodes lietderību zivsaimniecības zinātnisko pētījumu finansēšanai. Šiem mērķiem adekvātāka metode ir valsts pasūtījums. Zivju resursu aizsardzības pasākumi ir valsts pārvaldes funkcija, kas klasificējama drīzāk kā fiksētā funkcija un nevis kā variablā funkcija, līdz ar to trūkst būtisku argumentu šīs funkcijas finansēšanai ar projektu konkursu metodi. Izņēmums ir pašvaldības, kur šī funkcija ir uzskatāma par variablu funkciju un kur projektu konkurss ir adekvāta metode. Izņemot zivju atjaunošanu un aizsardzību, citi projekti, kur atbalsts tiek piešķirts nevalstiskajām organizācijām un kas nav uzskatāmas pēc savas būtības par publisko iepirkumu vai funkciju deleģējumu, faktiski ir vērsti uz maksātkārtību un zvejnieku interešu projektiem un tēla veidošanas pasākumiem. Šos projektus galvenokārt būtu jāfinansē pašiem projektu īstenotājiem. Projektu konkursu metode ir adekvāts finanšu mehānisms, ja valsts atbalstu veido relatīvi neliela daļa no projektu finansējuma.

5.4.2. **Autonomijas kritērijs.** Pašlaik fonds nedarbojas kā atvasināto tiesību persona. Nav saskatāmi arī argumenti, lai fonda darbības jomu uzskatītu par tādu, kas būtu jānodod autonomā kompetencē.

5.4.2. **Fonda specifiskie budžeta kritēriji.** Nav attiecināms.

Secinājumi

5.4.3. Fonds pašlaik nav institucionālais fonds un nav pamata to veidot kā institucionālo fondu. Saskaņā ar modeli A, fonds var turpināt darboties pašreizējā tiesiskā statusā un ar pašreizējo nosaukumu. Tas nav uzskatāms par fondu modeļa A izpratnē, fonds ir Zemkopības ministrijas un LAD administrēta budžeta programma, kas tiek īstenota grantu shēmas veidā. Kā norādīts augstāk, grantu shēma ne vienmēr ir pareizākais instruments fonda mērķu sasniegšanai.

Priekšlikumi un rekomendācijas

5.4.4. Nodrošināt fonda kā fiskālā fonda statusu, panākot ka Zvejniecības likumā noteiktā dotācijas no vispārējiem ieņēmumiem sasaiste ar specifiskiem ieņēmumiem tiek ievērota;

5.4.5. Izvērtēt, cik lielā mērā ir lietderīgi, ka pētnieciskās iestādes pašas piedāvā pētījumus, kā alternatīvu variantu izskatot modeli, ka ministrija pasūta pētījumu un pētnieciskā iestāde darbojas kā izpildītājs.

5.4.6. Izvērtēt, vai informācijas iegūšanas pasākumi, lai izstrādātu konkrētas ūdenstilpes zivsaimnieciskās ekspluatācijas noteikumus ir uzskatāms par lietišķo pētījumu. Ja atbilde ir jā, tad ar tiešā piešķiruma metodi finansēt BIOR, kas faktiski šos uzdevumus arī veic. Finansējuma pārskaitīšana pašvaldībai, lai tā to, savukārt, pārskaitītu ZM pārraudzības iestādei nav pamatota.

5.4.7. Zivju aizsardzības pasākumus valsts budžeta iestāžu īstenotām zivju aizsardzības aktivitātēm finansēt kā tiešos piešķirumus bez konkursa.

5.4.8. Saskaņot fonda faktiskos atbalsta virzienus ar likumā noteiktajiem mērķiem.

5.4.9. Atteikties no universāla ierobežojums, ka projektus nedrīkst īstenot komercsabiedrības. Fondam būtu jāatbalsta nekomerciāla rakstura projekti, bet iesniedzēju statuss ir sekundārs.

5.4.10. Pēc grantu shēmas vadības likuma pieņemšanas fondam papildināt un, ja nepieciešamas, izstrādāt papildus iekšējās procedūras, likumā noteikto nosacījumu izpildē.

5.4.11. Pasākumus „sabiedrības informēšana” un „dalība starptautiskajos pasākumos” pamatā finansēt ar nozares nevalstisko organizāciju pašu līdzekļiem. Valsts finansējuma daļu šiem projektiem samazināt līdz 50-20%. Lai nevalstiskās zvejniekus un makšķerniekus pārstāvošās organizācijas iegūtu vajadzīgos resursu, maksa par zvejas tiesību nomu un izmantošanu samazināt, līdz apmēram kāds nepieciešams, lai segtu zivju atjaunošanas, aizsardzības un pētījumu izmaksas, kā arī daļu no sabiedrības informēšanas un dalības starptautiskajos pasākumos izmaksām. Starpību biedrības varētu iekasēt, paaugstinot biedru maksas un to segt līdzfinansējumu. Valsts iemaksu daļu pakāpeniski samazinātu līdz līmenim, kāds objektīvi atspoguļotu valsts un pašu zvejnieku un makšķernieku intereses minēto pasākumu ieviešanā.

5.4.12. Papildus augstāk minētajam pētījuma autori iesaka arī šādus sistēmas ziņā mazāk būtiskus ierosinājumus:

1. Noteikt vērtēšanas kritērijos vai kopējam punktu skaitam minimālo sliekšni ar kādu projektu vēl drīkst atbalstīt;
2. Projektos ar līdzfinansējumu iekšējās kontroles sistēmai ir jānodrošina pilna projekta izmaksu kontrole un nevis atsevišķi jāizdala no fonda finansēto pasākumu kopums un jākontrolē tikai tas.

5.5. Meža attīstības fonds

5.5.1. **Operacionālais kritērijs.** Meža attīstības fonda atbalstāmiem pasākumiem projektu konkursu metode nav piemērotākais finansēšanas mehānisms. Adevātāka metode ir iepirkumi un budžeta apakšprogrammas sadale pasākumos, kurus ievieš ZM padotības iestādes.

5.5.2. **Autonomijas kritērijs.** Pašlaik fonds nedarbojas kā atvasināto tiesību persona. Nav saskatāmi arī argumenti, lai fonda darbības jomu uzskatītu par tādu, kas būtu jānodod autonomā kompetencē.

5.5.3. **Fonda specifiskie budžeta kritēriji.** Nav attiecināms.

Secinājumi

5.5.4. Fonds pašlaik nav institucionālais fonds un nav pamata to veidot kā institucionālo fondu. Saskaņā ar modeli A, fonds var turpināt darboties pašreizējā tiesiskā statusā un ar pašreizējo nosaukumu. Tas nav uzskatāms par fondu modeļa A izpratnē, fonds ir Zemkopības ministrijas un LAD administrēta budžeta programma, kas tiek īstenota projektu konkursu veidā. Kā norādīts augstāk, projektu konkursi nav piemērotākais finansēšanas mehānisms fonda atbakstāmajām darbībām.

Priekšlikumi un rekomendācijas

5.5.5. Atteikties no prasības, ka attiecīgā budžeta programma ir īstenojama tikai ar citu personu iesniegtajiem projektiem. Atļaut ZM un padotības iestādēm sagatavot atsevišķus pasākumus finansēšanai no fonda budžeta programmas un šos pasākumu īstenot, vai nu pašai pārvaldes iestādei, vai pilnīgi, vai daļēji iepērkot kā ārpalpojumu. Šāda metode izmantojama nozares atbalsta un attīstības programmu finansēšanai un meža zinātniskai izpētei.

5.5.6. Saskaņot fonda faktiskos atbalsta virzienus ar likumā noteiktajiem mērķiem.

5.5.7. Izvērtēt nepieciešamību budžeta apakšprogrammas „24.02.00 „Valsts atbalsta pasākumi meža nozarē” daļas izpildi organizēt fonda formātā. Pētījuma autori nesaskata priekšrocības šim risinājumam un uzskata, ka Meža likums un MK noteikumi „Meža attīstības fonda nolikums” nosaka nepamatotus ierobežojumus fonda pasākumu finansēšanas metožu izvēlē. Ikgadējie MK noteikumi par valsts atbalsta piešķiršanas kārtību meža nozares attīstībai ir pietiekami, lai īstenotu budžeta apakšprogrammu. ZM vajadzētu saglabāt visu valsts pārvaldē atļauto finansēšanas metožu instrumentāriju (pasākumu īstenošana ar ZM iestādēm, iepirkumi, funkciju deleģēšana un, ja nepieciešams, arī grantu shēmas).

5.5.8. Atteikties no prakses, ka valsts iepirkumi tiek organizēti projektu konkursu formātā.

5.5.9. Projektiem, kas attiecas uz meža īpašnieku izglītošanu un apmācību (un sabiedrības informēšanas pasākumiem, ja tādi tiks noteikti likumā) ieviest obligātu līdzfinansējuma prasību. Valsts un projekta iesniedzēja paša finansējumam ir jābūt

proporcijās, kas atspoguļo valsts un pašu nozares profesionālo organizāciju interesi minētajos pasākumos.

5.5.10. Papildus augstāk minētajam pētījuma autori iesaka arī šādus sistēmas ziņā mazāk būtiskus ierosinājumus, kas attiecas uz fonda darbību pašreizējā modelī:

1. Projektu vērtēšanu veikt saskaņā ar normatīvajos aktos noteiktajiem vērtēšanas kritērijiem un kārtību. Fiksēt katra vērtētāja vērtējumu un vērtējumu pamatojumu.
2. Nodrošināt, fonda atbalstīto projektu sarakstu, kurā būtu arī fonda piešķirtā finansējuma apjoms, publisko pieejamību arī projektiem, kas atbalstīti pēc 2007.gada.
3. Projektos ar līdzfinansējumu iekšējās kontroles sistēmai ir jānodrošina pilna projekta izmaksu kontrole un nevis atsevišķi jāizdala no fonda finansēto pasākumu kopums un jākontrolē tikai tas.

5.6. Medību saimniecības attīstības fonds

5.6.1. **Operacionālais kritērijs.** Projektu konkursu metode ir adekvāta metode fonda darbības virzieniem, izņemot monitoringa un zinātniskās izpētes projektiem, kur pamatā vajadzētu būt pasūtītāja un izpildītāja, nevis atbalsta sniedzēja un atbalsta saņēmēja attiecībām.

5.6.2. **Autonomijas kritērijs.** Pašlaik fonds nedarbojas kā atvasināto tiesību persona. Nav saskatāmi arī argumenti, lai fonda darbības jomu uzskatītu par tādu, kas būtu jānodod autonomā kompetencē.

5.6.3. **Fonda specifiskie budžeta kritēriji.** Nav attiecināms.

Secinājumi

5.6.4. Fonds pašlaik nav institucionālais fonds un nav pamata to veidot kā institucionālo fondu. Saskaņā ar modeli A, fonds var turpināt darboties pašreizējā tiesiskā statusā un ar pašreizējo nosaukumu. Tas nav uzskatāms par fondu modeļa A izpratnē, fonds ir Zemkopības ministrijas budžeta apakšprogrammas daļa, kas tiek īstenota grantu shēmas veidā.

Priekšlikumi un rekomendācijas

5.6.5. Nodrošināt fonda kā fiskālā fonda statusu, panākot ka Medību likumā noteiktā dotācijas no vispārējiem ieņēmumiem sasaiste ar specifiskiem ieņēmumiem tiek ievērota. Lai nodrošinātu piešķirtās dotācijas apjoma izsekojamību, fonda finanšu resursus plānot atsevišķā budžeta apakšprogrammā.

5.6.6. Izvērtēt, cik lielā mērā ir lietderīgi, ka pētnieciskās iestādes pašas piedāvā pētījumus, kā alternatīvu variantu izskatot modeli, ka ministrija pasūta pētījumu un pētnieciskā iestāde darbojas kā izpildītājs.

5.6.7. Saskaņot fonda faktiskos atbalsta virzienus ar likumā noteiktajiem mērķiem.

5.6.8. Pēc grantu shēmas vadības likuma pieņemšanas fondam papildināt un, ja nepieciešamas, izstrādāt papildus iekšējās procedūras, likumā noteikto nosacījumu izpildē.

5.6.9. Pasākumus „mednieku izglītošana” un „dalība starptautiskajos medību organizācijās” pamatā finansēt ar nozares nevalstisko organizāciju pašu līdzekļiem. Valsts finansējuma daļu šiem projektiem samazināt līdz 50-20%. Lai nevalstiskās medniekus pārstāvošās organizācijas iegūtu vajadzīgos resursu, nodevu par medību atļauju un nodevu par mednieka apliecību samazināt, līdz apmēram kāds nepieciešams, lai segtu monitoringa un zinātniskās izpētes izmaksas, kā arī daļu no izglītošanas un dalības starptautiskajos pasākumos izmaksām. Starpību biedrības varētu iekasēt, paaugstinot biedru maksas un ar to segt līdzfinansējumu. Valsts iemaksu daļu pakāpeniski samazinātu līdz līmenim, kāds objektīvi atspoguļotu valsts un pašu mednieku intereses minēto pasākumu ieviešanā.

5.6.10. Pēc grantu shēmas vadības likuma pieņemšanas fondam papildināt un, ja nepieciešamas, izstrādāt papildus iekšējās procedūras, likumā noteikto nosacījumu izpildē.

5.6.11. Papildus augstāk minētajam pētījuma autori iesaka arī šādus sistēmas ziņā mazāk būtiskus ierosinājumus:

1. Projektu konkursu vadlīnijās iezīmēt finansējumu pārejošajiem projektiem.
2. Fiksēt katra vērtētāja vērtējumu un vērtējumu pamatojumu.
3. Nodrošināt fonda padomes darbību projektu vērtēšanā atbilstoši vadlīnijām. Ja nepieciešams, precizēt vadlīnijas.
4. Projektos ar līdzfinansējumu iekšējās kontroles sistēmai ir jānodrošina pilna projekta izmaksu kontrole un nevis atsevišķi jāizdala no fonda finansēto pasākumu kopums un jākontrolē tikai tas.
5. Visos gadījumos, kur finansējuma piešķirums projektam ir atbalsts projekta iesniedzēja paša piedāvātajam projektam, kas piedāvāts saskaņā ar projektu konkursa vadlīnijām, finansēšanas līgumu slēgt nevis par pakalpojuma sniegšanu, bet gan par atbalsta piešķiršanu. Pērējos gadījumos projektu konkursu vietā izvēlēties konkursu par tiesībām īstenot fonda paša izstrādāto projektu (iepirkums un attiecīgi- pasūtītāja un izpildītāja attiecības).

5.7. Latvijas vides aizsardzības fonds

5.7.1. **Operacionālais kritērijs.** Projektu konkursu metode ir adekvāta finansēšanas metode vides aizsardzības pasākumiem. Līdzās valsts tieši finansēto tiešās pārvaldes iestāžu vides aizsardzības pasākumiem, citu publisko personu un privāto tiesību personu īstenotie vides aizsardzības pasākumi tradicionāli tiek finansēti projektu konkursu formā. Papildus minētajam, fonda prakse izmantot projektu konkursu formātu budžeta programmas sadalīšanai nozares valsts pārvalžu iestāžu finansējamiem pasākumiem ir pieņemama metode tik lielā mērā, cik tas attiecas uz šo iestāžu variablajām funkcijām.

5.7.2. **Autonomijas kritērijs.** Fonds pašlaik nav atvasināta publisko tiesību persona un pētījuma autoru rīcībā nav argumentu tam, lai vides aizsardzības jomas finansējuma sadali būtu pamats nodot autonomā kompetencē.

5.7.3. **Fonda specifiskie budžeta kritēriji.** Nav attiecināms.

Secinājumi

5.7.4. Fonds pašlaik nav institucionālais fonds un nav pamata to veidot kā institucionālo fondu. Saskaņā ar modeli A, fonds var turpināt darboties pašreizējā tiesiskā statusā un ar pašreizējo nosaukumu. Tas nav uzskatāms par fondu modeļa A izpratnē, fonds ir valsts budžeta programma, kura tiek īstenota grantu shēmu veidā un, kuru administrē VARAM padotības iestāde.

Priekšlikumi un rekomendācijas

5.7.5. Papildus modelī A paredzētajām kopīgajām fondu darbības sistēmas izveides darbībām:

1. Izvērtēt lietderību atgriezties pie fonda fiskālā fonda statusā. Pētījuma autori nav pētījuši šo jautājumu sīkāk un nevar sniegt rekomendācijas, taču vērš uzmanību uz sekojošo: Pašlaik fonds administrē virkni programmu, kas tiek finansētas bez konkurences un to atrašanās fonda budžeta programmā nav pamatota, ja fonds netiek uzskatīts par iezīmētu nodokļu ieņēmumu kopumu. Pie pašreizējā finansēšanas modeļa šīs programmas būtu jāpārceļ to pārvaldes iestāžu budžeta programmās, kas šos pasākumus īsteno. Esošo situāciju būtu pamats saglabāt, ja fonds tiktu pārveidots par fiskālo fondu. Eiropas valstu prakse rāda, ka vides jautājumi Rietumeiropas valstīs tiek finansēti vispārējā kārtībā, bet Centrāleiropas un Austrumeiropas valstīs no dabas resursu nodokļa ieņēmumiem, veidojot attiecīgus fondus. Līdz ar ekonomisko attīstību speciālie vides fondi tiek integrēti valsts pamatbudžetā³⁵. Lai gan Latvija to izdarīja jau 2004. gadā, piem. Polijā un Čehijā, speciālie vides fondi darbojas vēl šodien. Būtu izvērtējams jautājums, vai sociāli ekonomiskā situācija Latvijā un minētajās valstīs pamato atšķirīgos lēmumus attiecībā uz vides jomas finansējuma nodrošināšanas mehānismu un nepieciešamības gadījumā fonda dotācijas no vispārējiem ieņēmumiem apjomu saistīt ar nodokļa par dabas resursu ieguvī un vides piesārņošanu ieņēmumiem.
2. Pēc grantu shēmas vadības likuma pieņemšanas fondam papildināt un, ja nepieciešamas, izstrādāt papildus iekšējās procedūras, likumā noteikto nosacījumu izpildē.

5.7.6. Papildus augstāk minētajam pētījuma autori iesaka arī šādus sistēmas ziņā mazāk būtiskus ierosinājumus:

- a. Regulāros pasākumus finansēt saskaņā ar šajā ziņojumā izteiktajiem vispārējiem principiem (pēc tam kad modelis A ir ieviests).
- b. Valsts budžeta iestādēm atļaut piedalīties projektu konkursos šajā ziņojumā noteiktajos gadījumos.
- c. Atteikties no iepirkumu veikšanas ar projektu konkursu metodi.
- d. Fonda padomei rezervēt finansējumu ne tikai vadlīniju, bet arī aktivitāšu līmenī. Aktivitātē izsludinātajā projektu konkursu nolikumā noteikt maksimālo konkursa finansējumu un, kur iespējams, viena projekta maksimālo finansējumu.
- e. Izvairīties no pārāk specifisku aktivitāšu izstrādes un to gadījumu skaitu, kur plānots tikai viens atbalstāmais projekts un to gadījumu skaitu, kad netiek prasīts projekta iesniedzēja līdzfinansējums.

- Gadījumos, ja fonds vēlas pirkt pakalpojumu, atteikties no projektu konkursa formāta izmantošanas.
- f. Lai nodrošinātu konkurences principa adekvātu piemērošanu, nodalīt finansējumu tiem gadījumiem, kur projektus var iesniegt bez konkursa.
  - g. Lai atļautu projekta iesniedzējam izsekot projekta vērtēšanas gaitai un pārlicināties par fonda darbības objektivitāti, palielināt projekta vērtēšanas procedūru nozīmi un samazināt fonda padomes brīvības pakāpi lēmumu pieņemšanā. Izskatīt iespēju vienkāršot vērtēšanas procesu un atteikties un trīs dažādu vērtēšanas kritēriju grupu piemērošanas viena un tā paša projektu kvalitātes vērtēšanai.
  - h. Visu projekta vērtēšanā iesaistīto personu (ekspertu, konsultatīvās padomes un padomes) vērtējumiem par katru vērtēšanas kritēriju, ieskaitot piešķirto punktu skaitu un vērtējuma pamatojumu, ir jābūt rakstiski fiksētiem.
  - i. Atteikties no valsts pārvaldes deleģēto uzdevumu finansēšanas projekta formātā.
  - j. Atteikties no pieņemšanas- nodošanas akta izmantošanas. Šo funkciju pilda projekta satura atskaite kopā ar finanšu atskati. Šo atskaišu apstiprināšana ļauj piešķirto finansējumu norakstīt izdevumos.
  - k. Projektos ar līdzfinansējumu iekšējās kontroles sistēmai ir jānodrošina pilna projekta izmaksu kontrole un nevis atsevišķi jāizdala no fonda finansēto pasākumu kopums un jākontrolē tikai tas.

5.8. Studiju fonds (operacionālā fonda daļa)

5.8.1. **Operacionālais kritērijs.** Projektu konkursu metode ir adekvāta, lai atbalstītu zinātniskos pētniecības procesu, izņemot specifiskus valsts pasūtītos pētījumus, kas finansējami iepirkumu formā.

5.8.2. **Autonomijas kritērijs.** Zinātnes atbalsta īstenošanas „atvirzīšana rokas stiepiena attālumā no valdības” (arm-length body) ir uzskatāma par tradīciju Eiropā. Papildus zinātnes ministrijām daļu no publiskajiem resursiem nodod pašu zinātnes darbinieku rokās. Šim mērķim tiek izveidotas Zinātnes padomes (Science Councils). Parasti Zinātnes padomes darbojas kā institucionālie fondi, kas ne tikai pieņem lēmumus par projektiem, bet kuri šos fondus arī administrē. Ņemot vērā, ka Latvijā ir panākta vienošanās, ka administrēšanu veic tiešās pārvaldes institūcija, var secināt, ka Latvijā nav dominējošs uzskats, ka zinātnes grantu finansējumu ir jāadministrē no tiešās pārvaldes autonomā veidā. Ņemot vērā trūkumus finanšu administrēšanā, iepriekšējā modelī, kad to veica Latvijas Zinātnes padome, var konstatēt, ka no trīs autonomijas kritērijiem izpildās tikai viens.

5.8.3. **Fonda specifiskie budžeta kritēriji.** No modelī A iespējamajiem variantiem dotācijas no vispārējiem ieņēmumiem apmēra noteikšanai, ierosinām fonda likumā noteikt, ka dotācijas no vispārējiem ieņēmumiem lielumu nosaka politiski, bet ievērojot likumā noteiktus nosacījumus. Pētījuma autori nav pētījuši šo jautājumu sīkāk un nevar sniegt rekomendācijas, taču vērš uzmanību uz sekojošo. Zinātniskās darbības likumā jau šobrīd ir noteikts, ka finansējumu zinātnē nosaka politiski, ievērojot noteiktu finansējuma pieauguma apmēru līdz valsts piešķirtais finansējums zinātniskajai darbībai sasniedz vismaz vienu procentu no iekšzemes kopprodukta,

tādējādi fonda likumā būtu jāparedz noteikts % apmērs no gadskārtējā likumā par valsts budžetu paredzētā ikgadējā finansējuma, kas tiek piešķirts grantu veidā.

Secinājumi

5.8.4. Fonds pašlaik nav institucionālais fonds un, lai arī Eiropas valstīs ir izplatīta prakse zinātnes grantus dalīt institucionālajiem fondiem, Latvijā nav būtisku argumentu, lai to veidot kā institucionālo fondu. Saskaņā ar modeli A, fonds var turpināt darboties pašreizējā tiesiskā statusā un ar pašreizējo nosaukumu. Tas nav uzskatāms par fondu modeļa A izpratnē, fonds ir valsts budžeta programma, kura tiek īstenota grantu shēmu veidā un, kuru administrē IZM padotības iestāde.

Priekšlikumi un rekomendācijas

- 5.8.5. Pēc grantu shēmas vadības likuma pieņemšanas fondam papildināt un, ja nepieciešamas, izstrādāt papildus iekšējās procedūras, likumā noteikto nosacījumu izpildē.
- 5.8.6. Papildus augstāk minētajam pētījuma autori iesaka arī šādus sistēmas ziņā mazāk būtiskus ierosinājumus:
- a. Precizēt normatīvo aktus, nosakot zinātnisko pētījumu projektu pārbaužu veikšanas prasības un mehānismu
  - b. Normatīvajos aktos un līgumos ar finansējuma saņēmējiem paredzēt kārtību, kādā tiek atgūti nepamatoti izlietoti valsts budžeta līdzekļi.
  - c. Pirms turpmāk uzskaitīto rekomendāciju par zinātnes projektu īstenošanai piešķirtā finansējuma SZA izveidoto kontroles sistēmu ieviešanas uzsākšanas no sistēmas efektivitātes un sistēmiskuma viedokļa būtu nepieciešams izvērtēt vai racionālāk ir stiprināt SZA. iekšējās kontroles sistēmu valsts budžeta finansējuma administrēšanai un kontrolei, vai uzticēt šī finansējuma administrēšanu institūcijai, kura jau šobrīd nodrošina ES struktūrfondu finansējuma zinātnes projektiem administrēšanu. Tādējādi, tiktu nodrošināta vienota un mērķtiecīga zinātnes projektiem paredzētā finansējuma piešķiršana, kā arī nebūtu nepieciešams stiprināt papildus kapacitāti valsts budžeta finansējuma izlietošanas kontrolei:
    - i. Pilnveidot SZA izveidoto iekšējā kontroles sistēmu attiecībā uz zinātnes projektiem piešķirtā valsts budžeta finansējuma izlietojuma kontroli, precizējot iekšējās procedūras, nosakot konkrētu darbinieku rīcību, izpildes termiņus, izstrādājot ziņojumu izskatīšanas pārbaudes lapas, paredzot pārskatu izskatīšanas rezultātu dokumentēšanu.
    - ii. Izstrādāt iekšējo procedūru projektu pārbaužu plānošanai un veikšanai, nosakot pārbaudāmo jautājumu loku, izstrādājot vienotu pārbaužu rezultātu dokumentēšanas kārtību.
    - iii. Turpmāk nodrošināt, ka SZA ne tikai formāli, bet faktiski nodrošina līgumu par projektu īstenošanu apliecinošiem dokumentiem, kurus jāievēro projektu īstenošanas laikā, veikt nepieciešamos precizējumus līgumā par projekta īstenošanu.
    - iv. Izstrādāt nosacījumus zinātnisko projektu vadītājiem par projektu ietvaros attiecināmiem izdevumiem un izdevumus apliecinošiem dokumentiem, kurus jāievēro projektu

īstenošanas laikā, veikt nepieciešamos precizējumus līgumā par projekta īstenošanu.

- 5.8.7. Ņemot vērā, ka zinātnes projekti tiek finansēti kā pakalpojums un zinātniskajām institūcijām projektu finansēšanai paredzētais finansējums tiek ieskaitīts pašu ieņēmumos un pieņemšanas nodošanas aktos par projektu īstenošanu ietvertās informācijas detalizācijas pakāpe ir atšķirīga, atsevišķos gadījumos būtu lietderīgi izvērtēt, vai to īstenošanu nebūtu jāveic atbilstoši Iepirkuma likumā noteiktajiem principiem. Studiju fondam, kurš faktiski vairs kā fonds nedarbojas, izvērtēt nepieciešamību un aktualitāti paredzēt parādu atgūšanai mehānismu, kas pamatots uz administratīvo aktu un uz naudas maksājumu vērstu izpildrīkojumu, nevis ikreizēju vēršanos vispārējās jurisdikcijas tiesā

5.9. Uzturlīdzekļu garantiju fonds

- 5.9.1. Uzturlīdzekļu garantiju fonda darbībai atsevišķa likuma pieņemšana un fonda nosaukuma došana ir balstīta vēsturiskā izvēlē, kad likuma autori fondam bija plānojuši noteikt citādāku juridisko statusu, bet likuma projekta apspriešanas gaitā no tā atteicās. Tādējādi Uzturlīdzekļu garantiju fonds nebūtu uzskatāms par tipisku valsts dibinātu fondu. Tomēr pētījuma autori nesaskata problēmas, ja minētais instruments arī turpmāk tiek saukts par fondu. Tādējādi kompetentajām institūcijām būtu jāizvērtē samērīgums un administratīvo resursu patēriņš, lemjot par vārda „fonds” aizstāšanu ar programma vai līdzvērtīgu sinonīmu atbilstoši likumam par budžetu un finanšu vadību.

5.10 Darbinieku prasījumu garantiju fonds

- 5.10.1. Darbinieku prasījumu garantiju fonds šobrīd daļēji atbilst iepriekš izvirzītajiem dibināšanas kritērijiem – fonds ir izveidots ar mērķi veikt līdzekļu uzkrāšanu un izmaksu kompensācijas mehānisms ir stingri reglamentēts un noteikts ar normatīvajiem aktiem un paredzēts tādu valsts pārvaldes funkciju finansēšanai, kuras izriet no valsts pozitīvā pienākuma nodrošināt personu Satversmē noteiktās pamattiesības.

- 5.10.2. Tomēr attiecībā uz nosacījumu par finansēšanas mehānisma ilgtspēju esošās situācijas novērtējums parāda, ka ir nepieciešams pārskatīt finansējuma veidošanās principus. Gadījumā, kad uzkrājumam tiek novirzīts noteikts nodokļa vai nodevas apmērs, un tā mērķis ir sociālā drošība bezdarba gadījumā, normatīvajos aktos būtu nepieciešams paredzēt valsts līdzdalību situācijām, kad no iemaksām veidotais uzkrājums nav pietiekams izmaksu segšanai.

- 5.10.3. Attiecībā uz pārējiem principiem – dibināšanas kārtība, juridiskais statuss, finanšu resursu ieņēmumu un izdevumu administrēšana, nekādi labojumi un papildinājumi esošajā izveidotajā ietvarā nav nepieciešami.

- 5.10.4. Papildus augstāk minētajam pētījuma autori iesaka arī šādus sistēmas ziņā mazāk būtiskus ierosinājumus:

- a. Īstermiņā piešķirt valsts budžeta finansējumu darbinieku prasījumu apmaksai. Ilgtermiņā izvērtēt iespēju palielināt darbinieku prasījumu

garantiju fondā novirzāmās uzņēmējdarbības riska valsts nodevas apjomu vai arī palielināt uzņēmējdarbības riska valsts nodevas apmēru.

- b. Izvērtēt iespēju mainīt atsevišķu lēmumu pakļautību no administratīvās tiesas uz vispārējās jurisdikcijas tiesu, kas uzrauga konkrētu maksātnespējas procesu, tādējādi optimizējot līdzekļu atgūšanas mehānismu.
- c. izvērtēt iespēju noteikt normatīvajos aktos citu darbinieku prasījumu aprēķināšanas principus, piemērojot tos, piemēram, valstī noteiktajam minimālās darba algas apjomam.
- d. Valsts kancelejai izvērtēt iespēju izstrādāt vadlīnijas uzņēmējiem par darbinieku darba laika uzskaites un vadības jautājumiem, nosakot darbinieku pārvaldības obligāto dokumentu apjomu un saturu

5.9. Lauksaimniecības risku fonds

- 5.11.1. Arī lauksaimniecības risku fonds šobrīd daļēji atbilst iepriekš izvirzītajiem dibināšanas kritērijiem – fonds ir izveidots ar mērķi veikt līdzekļu uzkrāšanu un izmaksu kompensācijas mehānisms ir stingri reglamentēts un noteikts ar normatīvajiem aktiem un paredzēts tādu valsts pārvaldes funkciju finansēšanai, kuru īstenošanu nenodrošina privātais sektors.
- 5.11.2. Tomēr attiecībā uz nosacījumu par finansēšanas mehānisma ilgtspēju esošās situācijas novērtējums parāda, ka ir nepieciešams pārskatīt finansējuma veidošanās principus. Tādēļ būtu nepieciešams izstrādāt tādas lauksaimniecības risku vadības mehānismus, kas veicinātu zemnieku ieinteresētību iesaistīties risku dalīšanā un līdzsvarošanā (piemēram, paplašinot apdrošināšanas objektu (augļkopība, lopkopība), izvērtējot zaudējumus atsevišķi pa reģioniem un nosakot prēmiju apjomu atbilstoši apdrošinātā riska nozīmīgumam). Lai izveidotā shēma būtu efektīva un darbotos ilgtermiņā būtu nepieciešams apsvērt valsts līdzfinansējuma apmēra palielināšanu, kas atkarībā no mērķa un jomas varētu būt ne vairāk kā 70%.
- 5.11.3. Papildus augstāk minētajam pētījuma autori iesaka arī šādu sistēmas ziņā mazāk būtisku ierosinājumu, kurš būtu attiecināms uz visiem iepriekš minētajiem fondiem: aktualizēt iestāžu stratēģijas ar iestāžu budžetiem, nodrošinot finansējuma piešķiršanas un rezultatīvo radītāju sasaisti

1. PIELIKUMS

Priekšlikumi par vienotu regulējumu valsts budžeta finansētajiem projektu konkursiem

1. Termini

1.1. Lai novērstu dažādu interpretāciju, pētījuma autori ierosina noteikt šādus terminus:

1) **administrators** — publiska vai privāta institūcija, kas administrē grantu shēmu;

2) **grantu shēma** — finansējuma piešķiršanas mehānisms, kurā vienlaicīgi izpildās sekojoši nosacījumi:

- i iespēja saņemt finansējumu tiek darīta zināma visai potenciālo finansējuma saņēmēju grupai;
- ii potenciālo finansējuma saņēmēju grupā ir vairāk par vienu locekli;
- iii finansējums tiek piešķirts darbībām, kas tiek veiktas finansējuma saņēmēja labā vai trešo pušu labā, bet ne finansējuma piešķirēja vai administratora labā;
- iv lai saņemtu finansējumu, ir jāiesniedz pieteikums un tam ir jāatbilst iepriekš noteiktiem nosacījumiem.

3) **grantu shēmas projekts** — darbību kopums, kuras tiek veiktas, lai sasniegtu grantu shēmā noteiktos mērķus un rādītājus;

4) **projekta iesniedzējs** — tiešās vai pastarpinātās valsts pārvaldes iestāde, atvasināta publiska persona, cita valsts iestāde, kā arī fiziskā persona, Latvijas Republikā reģistrēta juridiskā persona vai šādu personu apvienība, ārvalstu publisko tiesību dibinātas iestādes un ārvalstu privāto tiesību personas;

5) **projekta iesniegums** — iesniegums (aizpildīta veidlapa un tās pielikumi), ko iesniedz projekta iesniedzējs, lai saņemtu projektam nepieciešamo finansējumu no grantu shēmas;

6) **projektu iesniegumu vērtēšanas kritēriji** — noteicošie rādītāji, saskaņā ar kuriem vērtē projektu iesniegumus un pieņem lēmumu par to apstiprināšanu, apstiprināšanu ar nosacījumu vai noraidīšanu;

7) **finansētājs** – budžeta iestāde, kuras budžeta programmā ir plānots finansējums grantu shēmas ieviešanai, vai fonds;

8) **finansējuma saņēmējs**- projekta iesniedzējs ar kuru ir noslēgts grantu līgums;

9) **granta līgums**- civiltiesiskais līgums par grantu piešķiršanas nosacījumiem, vai vienošanās par grantu piešķiršanas nosacījumiem;

10) **grantu shēmas atbildīgā amatpersona** – administratora iestādes darbinieks, kurš atbaidīgs par grantu shēmas piešķirtā finansējuma pareizu izlietošanu.

2. Likuma mērķis un darbības joma

2.1 Likuma mērķis būtu (1) grantu shēmu ieviešanu bez nepieciešamības izdot citus ārējos normatīvos aktus;(2) valsts un pašvaldību līdzekļu efektīvu izmantošanu grantu shēmas īstenošanā.

2.2. Likums attiektos uz:

(1) grantu shēmu konkursu sagatavošanas, izsludināšanas, projektu vērtēšanas, projektu ieviešanas, atskatīšanās un maksājumu veikšanas kārtību. Kā arī administratora lēmumu pieņemšanas, apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas kārtību.

(2) uz valsts un pašvaldību budžetiem finansētām grantu shēmām, kurām nav pieņemts speciālais likums.

2.3. Grantu shēmām, kuras tiek īstenotas saskaņā ar speciālo likumu, šī likuma normas ir piemērojamas tik lielā mērā, cik speciālā likuma normas vai uz speciālā likuma pamata izdotajos ārējos normatīvajos aktos nav noteikts savādāk.

3. Finansējuma piešķiršana

3.1. Projekta iesnieguma iesniegšana saskaņā ar šo likumu nerada pienākumu administratoram piešķirt finansējumu projekta iesniedzējam.

4. Projektu iesniegumu atlase

4.1. Projektu iesniegumu atlase var būt:

1) atklāta — ja starp projektu iesniegumu iesniedzējiem notiek vienlīdzīga sacensība par projekta iesnieguma apstiprināšanu un finansējuma piešķiršanu;

2) ierobežota — ja iepriekš ir zināms ierobežots projektu iesniedzēju loks, kurus uzaicina iesniegt projekta iesniegumu. Šajā gadījumā apstiprina un finansē visus projektu iesniegumus, kuri atbilst projektu iesniegumu vērtēšanas kritērijiem.

4.2. Par ierobežotu projekta atlasīšanu ir uzskatāms arī gadījums, kur ierobežotais projektu loks tiek ierobežots līdz vienam iesniedzējam.

5. Finansētāja pienākumi un tiesības

5.1. Finansētājam ir pienākums nodrošināt grantu shēmas finansējuma efektīvu un ekonomisku izlietošanu atbilstoši paredzētajiem mērķiem. Finansētājam ir šādas

tiesības uzņemt valsts budžeta ilgtermiņa saistības nepārsniedzot budžeta iestādei noteikto saistību maksimālo apjomu.

6. Administratora pienākumi un tiesības

6.1. Administratoram ir šādi pienākumi:

- izstrādāt konkursa vadlīnijas projektu iesniedzējiem;
- izstrādāt projektu vērtēšanas vadlīnijas;
- nodrošināt projektu vērtēšanu;
- noteikt finansējuma saņēmējam finansējuma piešķiršanas nosacījumus;
- veikt maksājumus finansējuma saņēmējam saskaņā ar finansējuma piešķiršanas nosacījumiem;
- veikt projekta ieviešanas pārbaudes uz vietām;
- veikt projekta finanšu un saturisko atskaišu pārbaudes;
- iesniegt atskaites finansētājam par grantu shēmas ieviešanu;
- sniegt sabiedrībai informāciju un nodrošināt publicitāti jautājumos, kas saistīti ar grantu shēmas ieviešanu;
- izstrādāt un Komercedarbības atbalsta kontroles likumā noteiktajā kārtībā iesniegt Finanšu ministrijā sākotnējai izvērtēšanai atbalsta programmu, ja grantu shēma paredzēta komercedarbības atbalstam.

6.2. Administratoram ir šādas tiesības:

- ierosināt veikt un veikt projekta ieviešanas kontroli un revīziju;
- pieprasīt no finansējuma saņēmējiem informāciju, kas nepieciešama grantu shēmas vadības nodrošināšanai.

7. Grantu shēmas atbildīgās amatpersonas pienākumi un tiesības

7.1. Grantu shēmas atbildīgai amatpersonai ir šādi pienākumi:

- organizēt un vadīt administratora pienākumu izpildi.

7.2. Grantu shēmas atbildīgai amatpersonai ir šādas tiesības:

- pieņemt lēmumu par projektu apstiprināšanu vai noraidīšanu;
- slēgt civiltiesisko līgumu vai vienošanos ar finansējuma saņēmēju;
- pieņemt lēmumu par atskaišu apstiprināšanu;

- pieņemt lēmumu par faktisko attiecināmo izmaksu apjomu pēc projekta pabeigšanas.

8. Finansējuma saņēmēja pienākumi un tiesības

8.1. Finansējuma saņēmējs ir publisko tiesību personas izveidota iestāde vai privāto tiesību juridiskā persona vai fiziska persona, kuras iesniegtais projekta iesniegums ir apstiprināts finansēšanai šajā likumā noteiktajā kārtībā.

8.2. Finansējuma saņēmējam ir šādi pienākumi:

- nodrošināt projekta īstenošanu atbilstoši civiltiesiskā līguma noteikumiem — ja finansējuma saņēmējs ir fiziskā persona, Latvijas Republikā reģistrēta juridiskā persona vai šādu personu apvienība, ārvalstu publisko tiesību personas izveidota iestāde, vai ārvalstu privāto tiesību persona;
- nodrošināt projekta īstenošanu saskaņā ar vienošanos par projekta ieviešanu — ja finansējuma saņēmējs ir tiešās vai pastarpinātās valsts pārvaldes iestāde, atvasināta publiska persona vai cita valsts iestāde;
- nodrošināt grāmatvedības uzskaiti atsevišķi katram projektam;
- sniegt informāciju par projekta īstenošanu un nodrošināt administratora un viņa deleģētās institūcijas pārstāvjiem pieeju visu ar projekta īstenošanu saistīto dokumentu oriģināliem, kā arī attiecīgā projekta īstenošanas vietai.

9. Administratora noteikšana

9.1. Budžeta iestāde, kuras budžeta programmā ir plānoti līdzekļi grantu shēmas ieviešanai ir administrators *ipso facto*, ja vien iestāde nav deleģējusi administratora funkcijas citai iestādei;

9.2. Budžeta iestādei, kuras budžeta programmā ir plānoti līdzekļi grantu shēmas ieviešanai ir tiesības administratora funkcijas deleģēt citai publisko vai privāto tiesību personai. Šajā gadījumā tiek slēgts valsts pārvaldes funkciju deleģēšanas līgums saskaņā ar valsts pārvaldes iekārtas likumu. Institūcija, kurai ir deleģētas šīs tiesības ar deleģēšanas līgumu, kļūst par administratoru. Administrators savas funkcijas veic publisko tiesību jomā un atrodas attiecīgās budžeta iestādes, vai fonda institucionālajā padotībā.

9.3. Fonda gadījumā administrators ir fonds. Fondam nav tiesību administratora funkcijas deleģēt citai personai, taču tas neizslēdz atsevišķu tehniskās vadības funkciju deleģēšanu saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likumu.

10. Grantu shēmas atbildīgās amatpersonas noteikšana un statuss

10.1. Ja budžeta iestāde, kuras budžeta programmā ir plānoti līdzekļi grantu shēmas ieviešanai ir administrators, šīs iestādes vadītājs ir grantu shēmas atbildīgā amatpersona *ipso facto*, ja vien iestādes vadītājs nav deleģējis šīs funkcijas citai iestādes amatpersonai. Ja šāda deleģēšana tiek veikta, grantu shēmas atbildīgā amatpersona ir persona, kurai iestādes vadītājs attiecīgās funkcijas ir deleģējis.

10.2. Ja budžeta iestāde, kuras budžeta programmā ir plānoti līdzekļi grantu shēmas ieviešanai ir deleģējis administratora tiesības citai institūcijai, institūcijas vadītājs ir

grantu shēmas atbildīgā amatpersona *ipso facto*, ja vien institūcijas vadītājs nav deleģējis šīs funkcijas citam iestādes darbiniekam. Ja šāda deleģēšana tiek veikta, grantu shēmas atbildīgā amatpersona ir persona, kurai institūcijas vadītājs attiecīgās funkcijas ir deleģējis.

10.3. Grantu shēmas atbildīgā amatpersona ir valsts amatpersona.

10.4. Fonda gadījumā grantu shēmas atbildīgā amatpersona ir fonda padome. Fonda padome atsevišķus atbildīgās amatpersonas pienākumus var deleģēt fonda administrācijas vadītājam.

11. Līdzfinansējums

11.1. Grants nedrīkst segt projekta attiecināmos izdevumus pilnā apjomā. Finansējuma saņēmējam ir jāiegulda līdzfinansējums. Līdzfinansējuma apjoms procentos no projekta kopējām attiecināmajām izmaksām tiek noteikts vadlīnijās projekta iesniedzējiem. Minimālais līdzfinansējuma apjoms ir 10%.

11.2. Atkāpjoties no augstāk minētā nosacījuma, grants var segt projektu attiecināmos izdevumus pilnā apmērā ja:

- grantu shēmas mērķis ir īstenot pasākumus, kas atbilst valsts vai pašvaldību funkcijām;
- grantu shēmas mērķis ir īstenot starptautiskās palīdzības pasākumus;
- grantu shēmas finansējuma saņēmējs ir fiziska persona.

12. Attiecināmo tiešo izdevumu nosacījumi

12.1. Lai projekta izdevumi tiktu uzskatīti par attiecināmiem izdevumiem, tiem jābūt (vispārējie nosacījumi):

- nepieciešamiem projekta īstenošanai, noteiktiem granta līgumā un jāatbilst pamatotas finanšu vadības principiem, īpaši ekonomiskā izdevīguma un izmaksu efektivitātei;
- izdevumiem jārodas projekta ieviešanas laikā, un izdevumiem ir jābūt faktiski veiktiem (izņemot ieguldījumu natūrā) un reāli apmaksātiem līdz izpildes ziņojuma iesniegšanas brīdim;
- uzskaitītiem finansējuma saņēmēja vai tā partneru (ja attiecināms) grāmatvedībā, identificējamiem, pārbaudāmiem un balstītiem uz attaisnojošo dokumentu oriģināliem;
- veiktiem, ievērojot noteiktās iepirkumu prasības;
- veiktiem, ievērojot noteiktās interešu konfliktu novēršanas prasības.

12.2. Attiecināmie izdevumi var būt (attiecināmo izdevumu pozīcijas):

- projekta īstenošanā iesaistīto darbinieku izmaksas, kas sastāv no aprēķinātās darba algas, valsts sociālās apdrošināšanas iemaksām un citām ar

atalgojumu saistītām izmaksām. Projekta īstenošanā iesaistīto darbinieku izmaksas nedrīkst pārsniegt attiecīgā profila darbinieka pakalpojumu tirgus cenas;

- stipendijas projekta mērķa grupai;
- ceļa un uzturēšanās izdevumi darbiniekiem un projekta mērķa grupai, kas piedalās projektā. Izdevumu apjoma limitus nosaka administrators. Komandējuma izdevumi darbiniekiem atlīdzināmi saskaņā ar Latvijas Republikas normatīvajiem aktiem;
- izmaksas par sniegtajiem pakalpojumiem;
- aprīkojuma iegādes izmaksas;
- preču izmaksas;
- remontu izmaksas;
- būvniecības izmaksas;
- pievienotās vērtības nodoklis un citi nodokļi un nodevas, kas nav atgūstami no valsts budžeta.

12.3. Administrators nosaka katrai grantu shēmai attiecināmos tiešos izdevumus, ievērojot šādus nosacījumus:

- attiecināmi ir tikai tādi izdevumi, kas atbilst attiecināmo izdevumu vispārējiem nosacījumiem;
- attiecināmie izdevumi atbilst vienai vai vairākām attiecināmo izdevumu pozīcijām, vai administratora noteiktajām apakšpozīcijām.

12.4. Administrators var noteikt attiecināmo izdevumu limitus un procedūras attiecināmo izmaksu apjoma aprēķināšanai attiecināmo izdevumu pozīcijās.

13. Attiecināmie netiešie izdevumi

13.1. Projekta netiešie izdevumi ir izdevumi, kas rodas sakarā ar projekta ieviešanu un kuri netiek pamatoti ar izdevumus apliecinošiem grāmatvedības dokumentiem.

13.2. Netiešos izdevumus var noteikt saskaņā ar netiešo izmaksu nemainīgās likmes metodi, ar vienību izmaksu metodi un ar kopsummās maksājuma metodi.

13.3. Ar nemainīgās likmes metodi netiešās izmaksas tiek kompensētas ar nemainīgu, iepriekš noteiktu procentu likmi, kas tiek pievienota visām projekta tiešajām izmaksām.

13.4. Izvēloties piemērot nemainīgās likmes metodi, ir jāievēro šādi nosacījumi:

- projekta pieteikumā ir jāpamato netiešo izmaksu apjoms ar detalizētu projekta budžeta aprēķinu;
- administrators pieņem lēmumu par netiešo izmaksu likmi un šī likme tiek noteikta grantu līgumā;

- netiešo izmaksu apjoms jebkurā gadījumā nedrīkst pārsniegt 20% no projekta tiešajām attiecināmajām izmaksām;
- netiešo izmaksu metodi nedrīkst piemērot, ja nav iespējams objektīvi aprēķināt netiešo izmaksu likmi.

13.5. Ar vienību izmaksu metodi netiešās izmaksas tiek kompensētas proporcionāli projekta rezultatīvajiem rādītājiem attiecīgajās vienībās.

13.6. Izvēloties piemērot vienības izmaksu metodi, ir jāievēro šādi nosacījumi:

- projekta pieteikumā ir jāpamato netiešo izmaksu apjoms uz vienu rezultatīvo vienību ar detalizētu budžeta aprēķinu;
- administrators pieņem lēmumu par netiešo izmaksu apjomu uz vienu vienību un šis apjoms tiek noteikts granta līgumā;
- netiešo izmaksu apjoms jebkurā gadījumā nedrīkst pārsniegt 20% no projekta tiešajām attiecināmajām izmaksām;
- vienību izmaksas metodi nedrīkst piemērot, ja nav iespējams objektīvi aprēķināt netiešās izmaksas uz vienu vienību.

13.7. Ar kopsummas metodi projekta izmaksas tiek kompensētas pamatojoties uz projektā plānotā rezultāta sasniegšanu.

13.8. Izvēloties piemērot kopsummas izmaksu metodi, ir jāievēro šādi nosacījumi:

- projekta pieteikumā ir jāpamato izmaksu apjoms ar detalizētu budžeta aprēķinu;
- administrators pieņem lēmumu par izmaksu apjomu un tas tiek noteikts granta līgumā;
- kopsummas metodi nedrīkst piemērot, ja projekta izmaksas pārsniedz LVL 1000;
- kopsummas metodi nedrīkst piemērot, ja nav iespējams objektīvi aprēķināt projekta izmaksas;
- kopsummas metodi nedrīkst piemērot, ja nav iespējams objektīvi konstatēt sasniegto rezultātu gan kvantitātes, gan kvalitātes aspektā;
- ja rezultāts netiek sasniegts pilnā mērā saskaņā ar to, kā bija plānots, projekta izmaksas ir neattiecināmas.

13.9. Administrators var izvēlēties kuru no netiešo izmaksu veidiem atļaut grantu shēmā, vai arī izvēlēties neatļaut netiešos izdevumus segt no granta.

14. Neattiecināmie izdevumi

14.1. Neattiecināmi ir visi izdevumi, kas grantu shēmā nav noteikti kā attiecināmie izdevumi;

14.2. Lai novērstu risku, ka atsevišķu izdevumu attiecināmību ir iespējams dažādi tulkot, administratoram ir tiesības grantu shēmas nolikumā arī noteikt neattiecināmo izmaksu sarakstu.

15. Grantu shēmas nolikums

15.1. Grantu shēmas atbildīgā amatpersona apstiprina grantu shēmas konkursa nolikumu.

15.2. Grantu shēmas nolikumā vismaz ir jābūt šādām sadaļām:

- finansētājam;
- administratoram;
- mērķim;
- kopējam granta lielumam;
- minimālajam un maksimālajam granta lielumam vienam projektam;
- līdzfinansējuma apjomam;
- atbilstošajiem projekta iesniedzējiem;
- atbilstošajām aktivitātēm;
- attiecināmajiem izdevumiem;
- tuvākajam projektu uzsākšanas datumam un vēlākajam projekta pabeigšanas datumam;
- projekta minimālajam ilgumam un projekta maksimālajam ilgumam;
- projektu izsludināšanas kārtībai, ja tiek rīkots atklāts projektu konkurss;
- jautājumu iesniegšanas un atbilžu sagatavošanas kārtībai;
- projektu iesniegšanas kārtībai;
- projektu administratīvās un kvalitātes vērtēšanas kritērijiem;
- projektu vērtēšanas kārtībai;

15.3. Konkursa nolikuma pielikumā tiek pievienota projekta iesnieguma veidlapa. Pielikums ir nolikuma sastāvdaļa un tiek apstiprināts kopā ar nolikumu.

15.4. Konkursa nolikumā ietvertās normas nedrīkst būt pretrunā grantu shēmu vadības likumam.

16. Vadlīnijas projekta iesniedzējiem

16.1. Administrators drīkst izstrādāt vadlīnijas projektu iesniedzējiem. Vadlīniju mērķis ir klientam draudzīgā formā paskaidrot un ar piemēriem demonstrēt nolikuma un šī likuma tos nosacījumus, kas attiecas uz projekta iesniedzēju.

17. Konkursa izsludināšana

17.1. Saskaņā ar grantu shēmas konkursa nolikumu administrators atklātas projektu atlases gadījumā pieņem lēmumu par konkursa izsludināšanu.

17.2. Pēc lēmuma pieņemšanas konkurss tiek izsludināts.

17.3. Konkursu var izsludināt:

- ievieojot sludinājumu administratora mājas lapā;
- ievieojot sludinājumu interneta portālos;
- publicējot sludinājumu medijos.

17.4. Sludinājums var saturēt īsu informāciju par konkursa izsludināšanas faktu ar norādi uz administratora vai administratora nozīmētas institūcijas mājas lapu.

17.5. Mājas lapā ir jābūt publicētiem šādiem dokumentiem:

- grantu shēmas konkursa nolikums;
- vadlīnijas projekta iesniedzējam, ja tādas ir sagatavotas;
- projekta iesnieguma veidlapa ar pielikumiem, ja tādi ir paredzēti;
- granta līguma paraugs ar visiem pielikumiem, ja tādi ir paredzēti.

18. Uzaicinājums iesniegt projektus

18.1. Saskaņā ar grantu shēmas konkursa nolikumu administrators ierobežotas projektu atlases gadījumā visiem atbilstošajiem iesniedzējiem nosūta uzaicinājumu iesniegt projektu.

18.2. Uzaicinājums satur norādi uz administratora vai administratora nozīmētas institūcijas mājas lapu.

18.3. Mājas lapā ir jābūt publicētiem šādiem dokumentiem:

- grantu shēmas konkursa nolikums;
- vadlīnijas projekta iesniedzējam, ja tādas ir sagatavotas;
- projekta iesnieguma veidlapa ar pielikumiem, ja tādi ir paredzēti;
- granta līguma paraugs ar visiem pielikumiem, ja tādi ir paredzēti.

18.3. Lai nodrošinātu publisko finanšu tēriņu atklātību, arī ierobežotas projektu atlases gadījumā minētajiem dokumentiem ir jābūt publiski pieejamiem.

19. Informācijas pasākumi

19.1. Administratoram ir tiesības rīkot informatīvos seminārus potenciālajiem projektu iesniedzējiem. Informatīvo semināru rīkošanu var paredzēt grantu shēmu konkursa nolikumā.

20. Biežāk uzdotie jautājumi

20.1. Potenciālajiem projektu iesniedzējiem ir tiesības iesniegt administratoram jautājums par grantu shēmu. Jautājumus ir tiesības iesniegt gan klātienē, gan pa pastu, gan e- pastu. Pa e- pastu saņemtajiem jautājumiem nav jābūt elektroniski parakstītiem.

20.2. Administrators sagatavo atbildes uz jautājumiem un publicē tās mājas lapā tur pat, kur atrodami konkursa dokumenti. Administratoram nav pienākums individuāli atbildēt jautājumam iesniedzējam.

20.3. Konkursa nolikumā ir jānosaka pēdējais jautājumu iesniegšanas datums. Tam jābūt vismaz 5 darba dienas pirms projektu iesniegumu iesniegšanas termiņa beigām.

20.4. Uz jautājumiem, kas tiek iesniegti pēc termiņa beigām, netiek atbildēts.

21. Projektu iesniegumu iesniegšana

21.1. Projekta iesniedzējam ir tiesības pēc savas izvēles iesniegt projekta iesniegumu vienā no šādiem variantiem:

- projekta iesniegums tiek nosūtīts elektroniski bez elektroniskā paraksta. Šajā gadījumā administrators darbinieks 5 darba dienu laikā to paraksta ar elektronisko parakstu, ar ko apliecina iesnieguma saņemšanu un nosūta to atpakaļ projekta iesniedzējam. Projekta iesniedzējam ir tiesības 5 darba dienu laikā pārbaudīt saņemtā projekta iesnieguma atbilstību nosūtītajam un informēt administratoru par konstatētajām neatbilstībām;
- projekta iesniegums tiek parakstīts ar drošu elektronisko parakstu atbilstoši Elektronisko dokumentu likuma 3.panta otrajā un trešajā daļā noteiktajam, izmantojot XML datņu formātu. Šajā gadījumā administrators darbinieks 5 darba dienu laikā paraksta ar elektronisko parakstu apliecinājumu par projekta iesnieguma saņemšanu un nosūta to projekta iesniedzējam;
- projekta iesniegums tiek iesniegts papīra formā vienā oriģinālā un konkursa nolikumā norādītā kopiju skaitā. Projekta iesniegums tiek iesniegts personīgi, vai nosūtīts pa pastu ierakstītā veidā, vai nogādāts ar kurjerpastu.

21.2. Projekta iesnieguma iesniegšanas brīdis tiek fiksēts šādi:

- pa e- pastu nosūtītam dokumentam saņemšanas brīdis ir tā fiksēšana uz administratora vai administratora nozīmētas institūcijas servera;
- personīgi nogādāta iesnieguma iesniegšanas brīdis ir brīdis, kad tas fiziski ir nogādāts administratoram;
- pa pastu un kurjerpastu sūtītiem iesniegumiem konkursa nolikumā var noteikt, ka dokumenta iesniegšanas brīdis ir tā pieņemšana nogādāšanai, ko apliecina pasta zīmogs, vai līdzvērtīgs apliecinājums kurjerpastam, vai arī dokumenta iesniegšanas brīdis ir brīdis, kad pasta darbinieks dokumentu ir fiziski nogādājis administratoram.

22. Projektu iesniegumu administratīvā vērtēšana

22.1. Terminā saņemtie projektu iesniegumi tiek vērtēti pēc to formālās atbilstības konkursa nolikumam.

22.2. Konkursa nolikumā tiek noteikti administratīvās vērtēšanas kritēriji.

22.3. Administratīvos vērtēšanas kritērijus drīkst iedalīt divās grupās:

- kritērijos, kuros konstatēto neatbilstību ir iespējams labot, veicot nebūtiskas izmaiņas projekta iesniegumā;
- kritērijos, kuros konstatēto neatbilstību nav iespējams labot, veicot nebūtiskas izmaiņas projekta iesniegumā.

22.4. Ja konkursa nolikums paredz iepriekš minēto iedalījumu un administratīvās vērtēšanā tiek konstatēts, ka projekts neatbilst kādam no kritērijiem, kuros iespējams projektu precizēt:

- administrators nosūta projekta iesniedzējam pieprasījumu precizēt iesniegumu administratora noteiktā laikā, kas nedrīkst pārsniegt 2 darba dienas;
- ja precizējums netiek iesniegts, vai tas joprojām neatbilst kādam no administratīvās vērtēšanas kritērijiem, projekta iesniegums tiek noraidīts.

22.5. Ja projekta iesniegums nesniedz atbildi uz kādu no administratīvās vērtēšanas kritērijiem un konkursa nolikums to paredz, administrators var pieprasīt projekta iesniedzējam iesniegt skaidrojumu administratora norādītajā laikā, kas nedrīkst pārsniegt 2 darba dienas.

22.6. Ja skaidrojums netiek iesniegts norādītajā laikā, vai arī tas joprojām nedod atbildi uz uzdoto jautājumu, projekta iesniegums tiek noraidīts.

22.7. Ja projekta iesniegums neatbilst kādam no kritērijiem, kuros netiek pieļauti precizējumi, projekta iesniegums tiek noraidīts.

22.8. Ja konkursa nolikums neparedz iespēju precizēt projektu un projekts neatbilst kaut vienam no administratīvajiem vērtēšanas kritērijiem, projekts tiek noraidīts.

22.9. Ja konkursa nolikums neparedz iespēju iesniegt papildus skaidrojumus un projekta iesniegumā norādītā informācija nav pietiekama, lai noteiktu atbilstību kādam no vērtēšanas kritērijiem, projekta iesniegums tiek noraidīts.

22.10. Projekta iesnieguma administratīvo vērtēšanu veic administratora darbinieki, vai ārpalpojuma institūcija.

22.11. Administrators sagatavo projektu administratīvās vērtēšanas ziņojumu.

22.12. Grantu shēmas atbildīgā amatpersona iepazīstas ar administratīvās vērtēšanas ziņojumu un pieņem lēmumu par administratīvi neatbilstošo projektu noraidīšanu.

23. Projektu iesniegumu kvalitatīvā vērtēšana

23.1. Administratīvi atbilstošie projektu iesniegumi tiek vērtēti pēc konkursa nolikumā noteiktajiem kvalitatīvajiem kritērijiem.

23.2. Projektu pēc kvalitatīvajiem kritērijiem var vērtēt pēc binārās metodes ar konstatāciju- ir/ nav, vai ar punktu sistēmu.

23.3. Projektu vērtēšana pēc kvalitatīvajiem kritērijiem var būt algoritmā centrēta un ekspertīzē centrēta.

23.4. Algoritmā centrētā vērtēšana notiek saskaņā ar šādiem nosacījumiem:

- projekta vērtēšana notiek pēc detalizēti izstrādātas procedūras, kas dod iespēju viennozīmīgi noteikt piešķiramo punktu skaitu pēc faktu konstatācijām projekta iesniegumā;
- konkursa nolikums satur detalizētu vērtēšanas metodiku;
- projektu vērtēšanu var veikt administratora iestādes darbinieks.

23.5. Ekspertīzē centrētā vērtēšana notiek saskaņā ar šādiem nosacījumiem:

- projekta vērtēšanu veic nozares eksperti. Vērtējums tiek balstīts uz eksperta viedokli par projekta iesnieguma atbilstības pakāpi kvalitatīvajiem vērtēšanas kritērijiem. Projekta budžeta vērtēšanu un projekta iesniedzēja kapacitāti projekta administrēšanā vērtā administratora darbinieki, ja šādi kritēriji ir paredzēti;
- konkursa nolikums satur detalizētu vērtēšanas procedūru, kurā tiek iekļauti jautājumi par ekspertu atlasi, ekspertu skaitu, kas vērtē vienu projektu, vērtēšanas etapiem, iespēju vērtējumu iepriekšējā etapā mainīt, rīcību, ja vērtējumi būtiski atšķiras uc., vērtējuma komentāru nepieciešamību un komentāru detalizācijas pakāpi;
- konkursa nolikums var paredzēt konkursa Vērtēšanas komisijas izveidi. Vērtēšanas komisija ir koleģiāla institūcija, kas izskata ekspertu vērtējumu un sniedz rekomendācijas grantu shēmas atbildīgajai amatpersonai par projektu atbalstu;
- konkursa nolikums var paredzēt, ka konkursa Vērtēšanas komisiju veido nozares eksperti. Šajā gadījumā projektus var vērtēt Vērtēšanas komisija.

23.6. Vērtētājs un Vērtēšanas komisija drīkst ierosināt apstiprināt projektu ar nosacījumu.

23.7. Administrators sagatavo projektu kvalitatīvās vērtēšanas ziņojumu.

23.8. Grantu shēmas atbildīgā amatpersona iepazīstas ar projektu kvalitatīvās vērtēšanas ziņojumu un pieņem lēmumu par projektu apstiprināšanu un noraidīšanu.

24. Atklāto konkursu veidi

24.1. Konkursa nolikumā var paredzēt nepārtraukto projektu konkursu un terminēto projektu konkursu.

24.2. Nepārtraukta projektu konkursa gadījumā projekti tiek vērtēti to iesniegšanas secībā. Vērtēšanas process tiek veidots tā, ka, ja projekts ir administratīvi atbilstošs un savāc nepieciešamo minimālo punktu skaitu kvalitātes kritērijos, projekta iesniegums

tiek apstiprināts. Konkurss tiek pārtraukts, kad viss grantu shēmas finansējums ir rezervēts atbalstītajiem projektiem.

24.3. Terminētā projektu konkursa gadījumā:

- konkursa sludinājumā tiek noteikti viens, vai vairāki projektu iesniegšanas termiņi;
- katram termiņam tiek rezervēta nolikumā noteikta finansējuma daļa;
- vērtēšanas process tiek veidots tā, ka visi termiņā iesniegtie un administratīvi atbilstošie projektu sacenšas savā starpā;
- finansējums tiek piešķirts tiem projektiem, kas kvalitātes vērtēšanā ieguvuši augstāko punktu skaitu;
- ja ir vairāki projektu iesniegumu iesniegšanas termiņi, projekta iesniegums, kas iesniegts pēc termiņa, tiek iekļauts nākamā termiņa projektu grupā.

24.4. Atklātos projektu konkursus var organizēt vienpakāpes un divpakāpju formā. Vienpakāpes formā organizētajā konkursā iesniedzējs uzreiz iesniedz pilnu projekta iesniegumu. Divpakāpju formā organizētajā konkursā vispirms iesniedzējs iesniedz projekta ideja pieteikumu administratora noteiktajā formā. Administrators izvērtē projekta idejas pieteikumu un pieņem lēmumu par projekta noraidīšanu vai lēmumu par atļauju iesniedzējam iesniegt pilnu projekta iesniegumu. Projekta ideja tiek vērtēta tādā pašā veidā, kā pilnais projekta iesniegums - ar administratīvo vērtēšanu un kvalitātes vērtēšanu.

25. Lēmums par projekta finansēšanu un lēmums par projekta noraidīšanu

25.1. Lēmums par projekta finansēšanu nepiešķir projekta iesniedzējam tiesības saņemt finansējumu. Lēmums uzliek par pienākumu administratoram sākt ar projekta iesniedzēju līgumslēgšanas sarunas.

25.2. Grantu shēmas atbildīgā amatpersona atbilstoši projekta iesniedzēja juridiskajam statusam izdod administratīvo aktu vai pieņem pārvaldes lēmumu.

25.3. Ja projekta iesniedzējs ir fiziskā persona, Latvijas Republikā reģistrēta juridiskā persona vai šādu personu apvienība, ārvalstu publisko tiesību iestāde, vai privāto tiesību persona, grantu shēmas atbildīgās amatpersonas lēmums ir administratīvais akts.

25.4. Ja projekta iesniedzējs ir tiešās vai pastarpinātās valsts pārvaldes iestāde, atvasināta publiska persona vai cita valsts iestāde, grantu shēmas atbildīgās amatpersonas lēmums ir pārvaldes lēmums; to var apstrīdēt likumā paredzētajā kārtībā, bet tas nav pārsūdzams tiesā.

25.5. Ja projekts noraidīts pēc administratīvās vērtēšanas kritērijiem, lēmumam par projekta noraidīšanu ir jāsaturs šādas obligātās daļas:

- administratora nosaukums un adrese;
- adresāts —projekta iesniedzējs;

- fakts par noraidījumu;
- noraidījuma pamatojums, norādot kritērijus un konstatētās nepilnības un konkursa nolikuma piemēroto normu uzskaitījums (norādot arī normatīvā akta pantu, tā daļu, punktu vai apakšpunktu);
- lēmuma apstrīdēšanas kārtība.

25.6. Ja ir veikta algoritmā centrēta vērtēšana, lēmumam par projekta noraidīšanu ir jāsaturs šādas obligātās daļas:

- administratora nosaukums un adrese;
- adresāts —projekta iesniedzējs;
- fakts par noraidījumu;
- noraidījuma pamatojums, norādot kritērijus un konstatētās nepilnības, kas samazinājušas projekta vērtējumu tādā mērā, lai projektu noraidītu un konkursa nolikuma piemēroto normu uzskaitījums (norādot arī normatīvā akta pantu, tā daļu, punktu vai apakšpunktu);
- lēmuma apstrīdēšanas kārtība.

25.7. Ja ir veikta ekspertīzē centrēta vērtēšana, lēmumam par projekta noraidīšanu ir jāsaturs šādas obligātās daļas:

- administratora nosaukums un adrese;
- adresāts —projekta iesniedzējs;
- fakts par noraidījumu;
- informāciju par projektam piešķirto punktu skaitu, pamatojumu, ka ar piešķirto punktu skaitu projektu nav iespējams apstiprināt un konkursa nolikuma piemēroto normu uzskaitījums (norādot arī normatīvā akta pantu, tā daļu, punktu vai apakšpunktu);
- lēmuma apstrīdēšanas kārtība.

25.8. Lēmumam par projekta noraidīšanu citu iemeslu dēļ ir jāsaturs šādas obligātās daļas:

- administratora nosaukums un adrese;
- adresāts —projekta iesniedzējs;
- fakts par noraidījumu;
- informāciju par noraidījuma iemeslu un konkursa nolikuma piemēroto normu uzskaitījums (norādot arī normatīvā akta pantu, tā daļu, punktu vai apakšpunktu);

- lēmuma apstrīdēšanas kārtība.

25.9. Lēmumam par projekta apstiprināšanu ir jāsaturs šādas obligātās daļas:

- administratora nosaukums un adrese;
- adresāts —projekta iesniedzējs;
- fakts par apstiprinājumu;
- fakts, ka lēmums par projekta finansēšanu nepiešķir projekta iesniedzējam tiesības saņemt finansējumu, ja konkursa nolikumā tas paredzēts;
- informācija par līgumslēgšanas sarunu uzsākšanu, ja konkursa nolikumā tas paredzēts.

25.10. Lēmumam par projekta apstiprināšanu ar nosacījumu ir jāsaturs šādas obligātās daļas:

- administratora nosaukums un adrese;
- adresāts —projekta iesniedzējs;
- fakts par apstiprinājumu ar nosacījumu;
- informāciju par konstatētājām nepilnībām un konkursa nolikuma piemēroto normu uzskaitījums (norādot arī normatīvā akta pantu, tā daļu, punktu vai apakšpunktu);
- fakts, ka lēmums par projekta finansēšanu nepiešķir projekta iesniedzējam tiesības saņemt finansējumu, ja konkursa nolikumā tas paredzēts;
- informācija par līgumslēgšanas sarunu uzsākšanu, ja konkursa nolikumā tas paredzēts;
- lēmuma apstrīdēšanas kārtība.

26. Projektu rezerves saraksts

26.1. Projektus, kuriem nepietiek finansējums, bet kuri ieguvuši pietiekamu punktu skaitu, lai tos varētu atbalstīt, ja finansējumu palielinātu par konkursa nolikumā noteiktu procentu apmērā, tiek iekļauti rezerves sarakstā.

26.2. Rezerves sarakstā iekļautie projekti tiek noraidīti, ja kļūst zināms, ka grantu shēmas finanšu resursi nav pietiekami, lai projektus atbalstītu.

27. Līgumslēgšanas sarunas

27. 1. Konkursa nolikumā paredz, ka ar apstiprināto projektu iesniedzējiem var veikt līgumslēgšanas sarunas. Līgumslēgšanas sarunās ir iespējams precizēt projekta iesniegumu šādos gadījumos:

- projekta iesniegums tiek precizēts atbilstošo grantu shēmas administratora lēmumā norādītajām prasībām;

- no projekta budžeta tiek izslēgtas neattiecināmās izmaksas;
- projekta iesniegums tiek precizēts atbilstoši operatīvajām izmaiņām, kas notikušas laikā no projekta iesniegšanas līdz vērtējuma pabeigšanai.

27.2. Nedrīkst izdarīt tādas izmaiņas projektā, kas varētu mainīt projekta vērtējumu, ja šādas izmaiņas būtu zināmas vērtētājam.

27.3. Ja projekta iesniedzējs atsakās veikt administratora ierosinātās izmaiņas un nespēj iesniegt pietiekamu pamatojumu, ko administrators atzītu par pietiekami pamatotiem, līgumslēgšanas sarunas beidzas bez līguma noslēgšanas.

28. Granta līgums

28.1. Ja administratora un projekta iesniedzējs līgumslēgšanas sarunās ir noslēgušās sekmīgi, administrators un projekta iesniedzējs noslēdz granta līgumu, kurā ir jābūt vismaz šādām obligātajām daļām:

- pušu rekvizītiem;
- līguma priekšmetam;
- līguma termiņiem;
- projekta termiņiem;
- informācijai par finansējumu:
  - i granta maksimālajam apjomam;
  - ii līdzfinansējuma apjomam;
- ziņojumu sagatavošanas un iesniegšanas kārtībai;
- kārtībai, kā tiek veidotas līgumattiecības ar projekta partneriem, ja grantu shēmas konkursa nolikumā tas paredzēts;
- pušu atbildība trešo personu priekšā par projekta ieviešanas rezultātā radītajiem zaudējumiem;
- interešu konfliktu novēršanas kārtība;
- datu aizsardzības ievērošanas kārtība;
- konfidencialitātes ievērošanas kārtība;
- publicitātes prasības;
- īpašuma tiesības uz projekta rezultātiem;
- līguma grozījumu sagatavošanas, izskatīšanas un pieņemšanas kārtība;
- rīcības nepārvaramas dabas apstākļos;
- vienpusējas līguma pārtraukšanas gadījumi;

- strīdu risināšanas kārtība;
- attiecināmie izdevumi;
- maksājumu veikšanas kārtība;
- finanšu uzskaites kārtība;
- pušu saistības finanšu un tehniskās pārbaudes gadījumā;
- granta galīgā apjoma aprēķināšanas kārtība;
- kārtība kādā tiek atmaksāts pārmaksātais finansējums;
- soda procenti par nesavlaicīgi atmaksāto finansējumu.

29. Projekta īstenošana partnerībā

29.1. Grantu shēmas konkursa nolikumā var paredzēt projektu īstenošanu partnerībā. Partnerība grantu shēmas vadības likuma izpratnē nozīmē gadījumu, kad projektu īsteno vairākas institūcijas kopīgi.

29.2. Īstenojot projektu partnerībā, ir jāievēro šādi nosacījumi:

- viens no partneriem tiek nozīmēts par vadošo partneri. Vadošais partneris iesniedz administratoram projekta iesniegumu un projekta granta līgums tiek slēgts ar vadošo partneri;
- vadošais partneris slēdz partnerības līgumu ar katru partneri;
- partnerības līgumam ir jāsaturs tās pašas obligātās daļās, kas granta līgumam tik lielā mērā, cik tas piemērojams konkrētam gadījumam;
- vadošajam partnerim ir tiesības daļu no saņemtā avansa maksājuma pārskaitīt partnerim;
- partneris veic ar projektu saistītos maksājumus un uzkrāj apliecinājošos dokumentus savā grāmatvedībā;
- partneris sniedz ziņojumus vadošajam partnerim;
- vadošais partneris ir atbildīgs par partneru rīcību projekta ieviešanā un finansiāli ir atbildīgs administratoram par partneru rīcības rezultātā nodarītajiem zaudējumiem;
- ja vadošais partneris nav valsts budžeta iestāde, bet partneris ir valsts budžeta iestāde, maksājums, ko vadošais partneris veic partnerim, partnera budžetā tiek ieskaitīts dāvinājumu un ziedojumu kontā.

29.3. Ja vadošais partneris un partneris ir Latvijas Republikas publisko tiesību dibinātas iestādes, partnerības līgums ir vienošanās saskaņā ar valsts pārvaldes likumu. Pārējos gadījumos partnerības līgums ir civiltiesiskais līgums.

30. Datu aizsardzība

30.1. Visi personas dati, kas atrodami granta līgumā, vai tiek nodoti otrai pusei saskaņā ar granta līgumu, tiek apstrādāti saskaņā ar Fizisko personu datu aizsardzības likuma prasībām. Dati tiek apstrādāti tikai ar mērķi īstenot granta līgumu un tādā apjomā, kāds ir nepieciešams granta līguma nosacījumu izpildei. Personas dati var tikt nodoti institūcijām, kas ir tiesīgas veikt pārbaudes projektā.

30.2. Administratoram ir tiesības projektā iesaistīto personu datus izmantot statistikas datu uzkrāšanai un publicēšanai.

30.3. Administratoram ir jādzēš projektā iesaistīto personu datus viena mēneša laikā no projekta dokumentu uzglabāšanas termiņa beigām.

30.4. Finansējuma saņēmējam ir jāinformē projekta ieviešanā iesaistīto personas par personu datu nodošanu administratoram un jāsaņem šo personu piekrišana. Ja piekrišana netiek saņemta, finansējuma saņēmējam ir tiesības liegt personas līdzdalību projektā.

30.5. Finansējuma saņēmējam un projektā iesaistītajām personām ir tiesības iesniegt sūdzību Datu valsts inspekcijā par administratora rīcību personas datu apstrādē.

31. Konfidencialitāte

31.1. Informācija jebkuros dokumentos, ziņojumos un materiālos, kas nodoti otrai pusei granta līguma ietvaros, ir ierobežotas pieejamības informācija Informācijas atklātības likuma izpratnē.

31.2. Informācijas izpaušana trešajām personām vai publicēšana ir atļauta, tikai pusēm savstarpēji rakstiski vienojoties. Šis nosacījums abām pusēm ir saistošs arī pēc projekta noslēguma datuma.

31.3. Administratoram ir tiesības publicēt šādu informāciju:

- finansējuma saņēmēja nosaukums un juridiskā adrese;
- projekta nosaukums;
- piešķirtā finansējuma apjoms;
- grantu shēma, kuras ietvaros piešķirts finansējums;
- projekta īstenošanas vieta;
- kopsavilkums par projekta ietvaros veicamajām aktivitātēm.

31.4. Ja finansējuma saņēmējs un visi tā partneri ir Latvijas Republikas publisko tiesību personu dibinātas iestādes augstāk minētie nosacījumiem nav attiecināmi.

31.5. Konfidencialitātes nosacījumi nav attiecināmi uz projekta rezultātiem.

31.6. Projekta rezultāti ir publiski pieejami, izņemot gadījumus, kur šo rezultātu publiska pieejamībā varētu aizskart finansējuma saņēmēja ekonomiskās intereses, vai autortiesības. Projekta rezultātu publisko pieejamību var ierobežot vienīgi, tad, ja tas iepriekš atrunāts granta līgumā.

32. Publicitāte prasības

32.1. Ja vien finansēšanas līgumā nav noteikts savādāk, finansējuma saņēmējam visās publikācijās, izdotajos materiālos, rīkotajos pasākumos un citur, kur atbilstoši, ir jānorāda granta projekts un finansētājs.

33. Īpašuma tiesības/ rezultātu un aprīkojuma izmantošana

33.1. Tiesības uz projekta rezultātiem, tai skaitā uz intelektuālo un ražošanas īpašumu, kā arī ziņojumiem un citiem dokumentiem, kas attiecas uz projekta īstenošanu, pieder finansējuma saņēmējam.

33.2. Valstij ir tiesības brīvi un pēc saviem ieskatiem izmantot materiālus, kas radušies projekta rezultātā.

33.3. Projekta ietvaros iegādātos pamatlīdzekļus līdz amortizācijas perioda beigām ir aizliegts pārdot, dāvināt vai atsavināt.

34. Maksājumi

34.1. Projekta īstenošanai ver tikt veikti šādi maksājumi:

- avansa maksājums;
- starpposmu maksājumi;
- gala maksājums.

34.2. Avansa maksājuma procentuālo apjomu nosaka administrators, novērtējot šādus faktorus:

- labas finanšu vadības principus;
- iespējas finansējuma saņēmējam ieguldīt savus resursus;
- projekta administrēšanas izmaksu īpatsvaru.

34.3. Ja pastāv objektīva pamatojums, avansa maksājums var būt 100% no granta summas.

34.4. Ja administrators un finansējuma saņēmējs ir valsts budžeta iestādes, maksājumi tiek organizēti ar transfertu, ieskaitot gadījumus, kad administrators un finansējuma saņēmējs ir iestādes viena resora ietvaros.

35. Attiecināmo izdevumu galīgais apjoms

35.1. Attiecināmo izdevumu galīgo apjomu nosaka administrators saskaņā ar projekta noslēguma ziņojumu.

35.2. Attiecināmi it tikai tie izdevumi, kas atbilst grantu shēmas konkursa nolikumā noteiktajiem kritērijiem.

35.3. Ja projekta rezultāti tiek sasniegti tikai daļēji, administratoram ir tiesības piemērot finanšu korekciju. Finanšu korekcijas apjomam ir jābūt proporcionālam nenasniegto rezultātu daļai.

35.4. Ja projekts ir īstenots pārkāpjot granta līguma noteikumus, administratoram ir tiesības piemērot finanšu korekciju. Finanšu korekcijas apjoma aprēķināšanas metodoloģiju nosaka administrators un tai ir jābūt proporcionālai pārkāpuma nozīmīgumam. Ja šādu metodoloģiju nav iespējams izstrādāt, vai arī finansējuma saņēmējs tais nepiekrīt, finanšu korekcijas apjoms tiek noteikts par visu finansējumu, kas izlietots pārkāpjot attiecīgo granta līguma noteikumu.

36. Granta finansējuma galīgai apjoms

36.1. Granta līgumā noteiktais granta finansējums ir maksimāli iespējamais finansējums, ko administrators apņemas izmaksāt finansējuma saņēmējam.

36.2. Granta finansējuma galīgo apjomus nosaka ar projekta noslēguma atskaites apstiprināšanu, ievērojot šādus nosacījumus:

- administrators nosaka faktisko attiecināmo izdevumu apjomu;
- ja grantu shēmas atbalsta bezpeļņas projektus, administrators nosaka projektā gūtos ienākumus, vai, ja nolikumā paredzēts, kopējos paredzamos gūtos ieņēmumus no projekta rezultātiem nākotnē;
- granta finansējuma galīgais apjoms ir granta līgumā noteiktā procentuālā daļā no starpības starp faktiskajiem attiecināmajiem izdevumiem un ieņēmumiem.

37. Pārmaksātā finansējuma atmaksāšana

37.1. Ja finansējuma saņēmējam samaksātais finansējums pārsniedz granta finansējuma galīgo apjomu, finansējuma saņēmējam pārmaksātā summa ir jāpārskaita administratoram administratora norādītajā termiņā, kas nedrīkst būt mazāks par 10 darba dienām.

37.2. Ja finansējums netiek samaksāts līdz termiņa beigām un finansējuma saņēmējs ir privāto tiesību persona, vai ārvalstu publisko tiesību dibināta iestāde, administratoram ir tiesības piemērot par katru kavēto dienu soda procentus 0,1 procentu apmērā no neatmaksātās summas. Procenti tiek maksāti par to laiku, kas pagājis kopš termiņa izbeigšanās, un datumu, kurā administratora konts tiek debitēts (neieskaitot). Ikvienam daļējam maksājumam sākotnēji jāsedz saistību neizpildes procenti.

37.3. Administratoram ir tiesības atmaksājamā finansējuma apjomu atvilkt no jebkura finansējuma, kuru administratoram ir jāmaksā finansējuma saņēmējam saskaņā ar šo vai jebkuru citu līgumu.

37.4. Finansējuma saņēmējs pilnībā sedz ar administratoram atmaksājamo summu pārskaitīšanu saistītos bankas komisijas maksājumus.

38. Interesešu konflikts

38.1. Finansējuma saņēmējam ir jāveic visi nepieciešamie piesardzības pasākumi, lai izvairītos no interesešu konflikta un ir nekavējoši jāinformē administrators par ikvienu gadījumu, kad rodas vai varētu rasties interesešu konflikts.

38.2. Interesešu konflikts grantu shēmu vadības likuma izpratnē rodas, ja tiek kompromitēts jebkuras ar granta līgumu saistītās personas taisnīgums un objektivitāte, veicot uzdevumus granta līguma ietvaros sakarā, ar ģimenes iesaisti, emocionāliem

apsvērumiem, politisko vai nacionālo piederību, ekonomiskajām interesēm vai kopīgām interesēm ar citu personu.

38.3. Lai novērstu risku, ka interešu konfliktu situācijas tiek atšķirīgi interpretētas, grantu shēmas vadības likumā būtu jānovērš biežāk sastopamās interešu konfliktu situācijas. Lai to izdarītu, nepieciešams noteikt to personu loku uz kuriem var attiekties interešu konfliktu situācijas.

38.4. Likumā ir jānosaka projekta vadībā iesaistītās personas. Projekta vadībā iesaistītās personas ir:

- projekta vadītājs;
- projekta direktors;
- finansējuma saņēmēja vai partnerinstitūcijas vadītājs, vadītāja vietnieks, galvenais grāmatvedis vai grāmatvedis, ja institūcijā nav galvenā grāmatveža;
- projekta vadītāja asistents;
- persona, kura ir tiesīga pieņemt lēmumus par projekta finansējuma sadali;
- persona, kura ir tiesīga slēgt līgumus ar fiziskām vai juridiskajām personām par projekta īstenošanu;
- persona ar citu amata nosaukumu, kura veic augstāk minēto amatu funkcijas.

38.5. Tehniskais darbinieks ir no projekta finansēts darbinieks, kas veic apkalpojoša rakstura darbus, piemēram, apsardzes darbinieks, šoferis, datorsistēmu apkalpotājs.

38.6. Grantu shēmu vadības likumā divu fizisku personu saistības raksturs tiek iedalīts 2 kategorijās:

1. kategorijas saistība starp divām personām ir tad, ja personas atrodas šādās attiecībās:

- laulātais;
- radnieks - tēvs, māte, vecāmāte, vecaistēvs, bērns, mazbērns, adoptētais, adoptētājs, brālis, māsa, pusmāsa, pusbrālis.

2. kategorijas saistība starp divām personām ir tad, ja viena persona atrodas otras personas faktiskajā vai potenciālajā ietekmē un tā izpaužas šādās attiecībās:

- persona ir tiesīga veikt uzraudzības, kontroles, izziņas vai sodīšanas funkcijas attiecībā uz otru personu vai otrās personas 1. kategorijas saistītajām personām;
- persona var pieņemt lēmumus, kas ietekmē vai var ietekmēt otrās personas vai otrās personas 1. kategorijas saistīto personu personiskās, mantiskās intereses vai ienākumus.

38.7. Ja granta līguma izpildē iesaistītai personai ir tiesības pieņemt darbā projekta ieviešanā personu, Līguma izpildē iesaistītai personai ir jāizvairās no situācijas, kur šī darbība radītu iespēju apšaubīt kādu no šādu principu ievērošanas:

- vienlīdzīgu iespēju princips;
- naudas vērtības un izmaksu efektivitātes princips;
- atklātības princips.

38.8. Lai izpildītu augstāk minētos principus, finansējuma saņēmējam ir jāizsludina konkurss uz vakanto vietu, ievērojot šādus noteikumus:

- konkursa sludinājums tiek publicēts pēc iespējas tādā veidā, lai attiecīgā profila speciālisti, kuri varētu būt ieinteresēti dalībai konkursā, varētu uzzināt par konkursu. Augstāk minētais princips ir jāsabalansē ar izmaksu efektivitātes principu. Izmaksas konkursa rīkošanai nedrīkst pārsniegt 5% no paredzētā kopējā algu fonda vakances vietai;
- pretendentiem tiek nodrošināta iespēja iepazīties ar amata aprakstu un izvirzītajām izglītības un kvalifikācijas prasībām. Tās nedrīkst būt pretrunā ar projekta iesniegumā noteiktajām prasībām, ja iesniegumā šādas prasības ir noteiktas, taču tās drīkst būt detalizētākas;
- laikam starp konkursa izsludināšanu un pieteikumu iesniegšanas termiņu ir jābūt pietiekami garam, lai nevarētu apšaubīt vienlīdzīgu iespēju nodrošināšanu;
- konkursa komisija var sastāvēt no vienas vai vairākām personām. Konkursa komisijā esošā persona(s) nedrīkst būt saistīta(s) ne ar vienu no pretendentiem vai arī atrasties kāda pretendenta ietekmē;
- lai novērstu personu saistību vai ietekmi, saistībā vai ietekmē esošais komisijas loceklis pārtrauc darbu komisijā un nevērtē nevienu uz attiecīgo vakanci pretendējošo pretendentu. Lai novērstu saistību vai ietekmi, konkursa komisijai, ja vien nav pamatotu iemeslu, nav tiesību izslēgt no konkursa attiecīgo pretendentu;
- finansējuma saņēmējs vai tā pilnvarotā persona nosūta visiem pretendentiem vēstuli ar informāciju par konkursa rezultātiem.

38.9. Finansējuma saņēmējs neizsludina konkursu attiecībā uz to personu pieņemšanu darbā, kuru CV bija pievienoti projekta iesniegumam.

38.10. Finansējuma saņēmējs var neizsludināt konkursu šādos gadījumos:

- ja persona, kuras CV bija pievienots projekta iesniegumam, tiek aizstāta ar citu personu un tā neatrodas 1. kategorijas saistībā ar projekta vadībā iesaistītajiem darbiniekiem;
- ja darbā tiek pieņemts tehniskais darbinieks un pretendents uz šo amatu neatrodas 1. kategorijas saistībā ar projekta vadībā iesaistītajiem darbiniekiem;
- ja kopējais atalgojums amatam vai vairākiem amatiem kopā, ja uz vairākiem amatiem plānots pieņemt vienu personu, nepārsniedz 1000 latus un pretendents uz šo amatu neatrodas 1. kategorijas saistībā ar projekta vadībā iesaistītajiem darbiniekiem.

38.11. Finansējuma saņēmējs un pretendents pakalpojumu, būvdarbu, vai piegāžu veikšanā projektā grantu shēmas vadības likuma izpratnē atrodas interešu konflikta situācijā, ja:

- pretendents ir fiziska persona, kura ir 1. kategorijas saistībā ar kādu no projekta vadībā iesaistītu darbinieku, vai kāds no projekta vadībā iesaistītajiem darbiniekiem atrodas pretendenta ietekmē;
- pretendents ir juridiska persona, kurā:
  - i institūcijas vadītājs;
  - ii institūcijas vadītāja vietnieks(i);
  - iii galvenais grāmatvedis vai grāmatvedis, ja nav galvenā grāmatveža;
  - iv izpilddirektors;
  - v izpilddirektora vietnieks;
  - vi komercuzņēmuma dalībnieks ar vismaz 5 daļām;
  - vii struktūrvienības vadītājs, ja struktūrvienībā ir vismaz 50 darbinieki;
  - viii biedrības vai nodibinājuma valdes loceklis;
  - ix biedrības vai nodibinājuma algots darbinieks ar vismaz pusslodzi;
  - x fiziska persona - biedrības vai nodibinājuma dibinātājs,

ir vienlaicīgi arī kāds no projekta vadībā iesaistītajiem darbiniekiem vai ir projekta vadībā iesaistītā darbinieka laulātais, vai kāds no projekta vadībā iesaistītajiem darbiniekiem atrodas šo personu ietekmē;

- atkāpjoties no augstāk minētā nosacījuma, finansējuma saņēmējs un pretendents - fiziska persona neatrodas interešu konfliktā šī likuma izpratnē, ja pretendents ir norādīts kā projekta ieviešanas grupas dalībnieks un viņa CV ir bijis pievienots projekta iesniegumam;

- atkāpjoties no augstāk minētā nosacījuma, finansējuma saņēmējs un pretendents - juridiska persona neatrodas interešu konfliktā šī likuma izpratnē, ja:

- i piegāžu, būvdarbu vai pakalpojumu apjoms finansējuma saņēmējam veido mazāk kā 1% no pretendenta gada ieņēmumiem;
- ii piegāžu, būvdarbu vai pakalpojumu sniegšana finansējuma saņēmējam, ņemot vērā konkrētos apstākļus, nerada risku, ka šis darījums kompromitētu projekta ieviešanā iesaistītās personas objektīvu un taisnīgu pienākumu izpildi.

38.12. Ja finansējuma saņēmējs ir ievērojis augstāk minētos noteikumus, administrators, ja tas uzskata, ka interešu konflikta situācija joprojām pastāv, ir tiesīgs pieprasīt finansējuma saņēmējam novērst interešu konflikta situāciju administrators noteiktā termiņā. Ja finansējuma saņēmējs noteiktajā termiņā interešu konflikta situāciju novērš, administrators nav tiesīga samazināt attiecināmās izmaksas.

38.13. Papildus augstāk minētajiem noteikumiem Finansējuma saņēmējs analizē, vai projekta ieviešanā iesaistīto personu plānotās darbības objektivitāte varētu tikt apšaubīta ētisku apsvērumu dēļ. Ja ir pamats uzskatīt, ka šādas situācijas pastāv,

finansējuma saņēmējs veic pasākumus šādu situāciju nepieļaušanai. Ja ir aizdomas par šādu situāciju esamību, finansējuma saņēmējs konsultējas ar administratoru.

38.14. Papildus augstāk minētajiem noteikumiem finansējuma saņēmējs analizē, vai projekta ieviešanā iesaistīto personu jau veikto darbību objektivitāte varētu tikt apšaubīta ētisku apsvērumu dēļ. Ja ir pamats uzskatīt, ka šādas situācijas pastāv, finansējuma saņēmējs veic pasākumus šādu situāciju novēršanai pēc iespējas īsākā laikā. Finansējuma saņēmēja pienākums ir informēt administratoru par šādām situācijām un veiktajiem pasākumiem to turpmākai novēršanai.

38.15. Ja Finansējuma saņēmējs ir konstatējis iepriekšējās divās rindkopās minētās situācijas un rīkojies atbilstoši šajās rindkopās noteiktajam, administratoram nav tiesību, pamatojoties uz šīm situācijām, samazināt attiecināmās izmaksas.

38.16. Ja administrators ir konstatējis projekta ieviešanā darbības vai plānotās darbības, kuru veikšanā iesaistīto personu objektivitāte varētu tikt apšaubīta ētisku apsvērumu dēļ, administrators informē Finansējuma saņēmēju un pieprasa novērst šīs situācijas administratora noteiktā termiņā. Ja Finansējuma saņēmējs noteiktajā termiņā minētās situācijas novērš, administratoram nav tiesību samazināt izmaksas.

38.17. Ja Finansējuma saņēmējs nav ievērojis kādu no augstāk minētajiem noteikumiem tāpēc, ka projekta īstenošanā iesaistītā persona nav zinājusi, ka tā atrodas interešu konflikta situācijās, finansējuma saņēmējs iesniedz administratoram informāciju, kas to apliecina, kā arī informāciju par veiktajām darbībām interešu konflikta turpmākai nepieļaušanai. Ja administrators atzīst iesniegto informāciju par pietiekami pamatotu, lai apliecinātu, ka projekta īstenošanā iesaistītā persona nav zinājusi, ka tā atrodas interešu konflikta situācijās, un finansējuma saņēmējs ir novērsis interešu konflikta turpmāku pastāvēšanu, tā nepiemēro attiecināmo izdevumu samazinājumu.

38.18. Ja Finansējuma saņēmējs nav ievērojis kādu no augstāk minētajiem noteikumiem lai izvairītos no nonākšanas interešu konflikta situācijā, administrators analizē, vai šī rīcība nav novedusi pie reālas interešu konflikta situācijas un līdz ar to granta līguma pārkāpumu un nepieciešamības gadījumā piemēro attiecināmo izdevumu samazinājumu.

39. Iepirkumu veikšanas kārtība grantu shēmas projektos

39.1. Ja finansējuma saņēmējs ir pasūtītājs Publisko iepirkumu likuma izpratnē:

(1) Ir jāpiemēro Publisko iepirkumu likums.

(2) Ja iepirkuma paredzamā līgumcena ir mazāka par sliekšni no kura ir jāievēro Publisko iepirkumu likuma prasības, finansējuma saņēmējam ir jāievēro šādi noteikumi:

- finansējuma saņēmējs var slēgt līgumu bez iepirkuma procedūras;
- finansējuma saņēmējs neslēdz iepirkuma līgumu ar piegādātāju, kurš atrodas interešu konflikta situācijā ar finansējuma saņēmēju grantu shēmas vadības likuma izpratnē;

- atkāpjoties no augstāk minētā nosacījuma, finansējuma saņēmējs drīkst slēgt līgumu ar piegādātāju, ja finansējuma saņēmējs var pamatot, ka vienīgi šis pretendents piedāvā ekonomiskā izdevīguma un izmaksu efektivitātes principam atbilstošu piedāvājumu. Finansējuma saņēmējs šajā gadījumā starpposma vai izpildes ziņojumam pievieno pamatojošos dokumentus.

39.2. Ja finansējuma saņēmējs nav pasūtītājs Publisko iepirkumu likuma izpratnē:

(1) Ja preču vai pakalpojumu iepirkumu paredzamā līgumcena ir 50000 latu vai lielāka, vai būvdarbu iepirkumam paredzamā līgumcena ir 120000 latu vai lielāka tiek piemērotas iepirkuma procedūras, kas noteiktas saskaņā ar Publisko iepirkumu likuma 7.pantu.

(2) Ja preču vai pakalpojumu iepirkumu paredzamā līgumcena ir mazāka par 50000 latu, bet lielāka par 3000 latu un iepirkums neattiecas uz Publisko iepirkumu likuma 3., 4., 5. pantu un 8. panta septīto daļu, būvdarbu iepirkumu paredzamā līgumcena ir mazāka par 50000 latu, bet lielāka par 3000 latu, un iepirkums neattiecas uz Publisko iepirkumu likuma 3., 4., 5. pantu un 8. panta septīto daļu:

- finansējuma saņēmējs pirms iepirkuma veikšanas publicē informatīvo paziņojumu savā mājas lapā internetā, publikācija mājas lapā internetā ir vismaz piecas dienas. Ja mājas lapas nav, informatīvais paziņojums tiek publicēts vietējā, vai nacionālā mēroga laikrakstā, vai finansējuma saņēmējas organizācijas augstākās iestādes mājas lapā, vai tās organizācijas mājas lapā, kas ir finansējuma saņēmējas organizācijas jumta organizācija;
- iepirkuma veikšanai atkarībā no iepirkuma apjoma un sarežģītības finansējuma saņēmējs pilnvaro vienu vai vairākas personas (turpmāk – pilnvarotā persona), kuras ir kompetentas tā iepirkuma jomā, par kuru paredzēts slēgt līgumu;
- izvēloties atbilstošāko piegādātāju, ar kuru tiks slēgts līgums, finansējuma saņēmējs izvērtē piegādātāja spēju nodrošināt konkrētā līguma izpildi un ievēro 10. un 11. punktu nosacījumus;
- vērtējot piegādātāja piedāvājumu, Finansējuma saņēmējs ņem vērā šādus kritērijus:
  - i tehniskais piedāvājums un tā atbilstība pasūtītāja vajadzībām;
  - ii piedāvātā cena (bez pievienotās vērtības nodokļa) un, ja tas nepieciešams konkrētā līguma izpildei, arī iepirkuma priekšmeta piegādes un uzstādīšanas izmaksas un izmaksas, kas saistītas ar iepirkuma priekšmeta lietošanu visā tā darbības laikā;
- pilnvarotā persona, pieņemot lēmumu par uzvarētāju, to noformē rakstiski, pamatojot piegādātāja (vai vairāku piegādātāju, ja iepirkums ir sadalīts daļās) izvēli saskaņā ar augstāk minētajiem kritērijiem;
- ja finansējuma saņēmējs objektīvu iemeslu dēļ nevar noslēgt līgumu, tas pieņem lēmumu par iepirkuma pārtraukšanu un pieņemto lēmumu publicē tajā pašā medijā, kur bija publicēts informatīvais paziņojums;

- ja finansējuma saņēmējs paziņojumu par pieņemto lēmumu publicē mājas lapā internetā, publikācija mājas lapā internetā ir vismaz piecas dienas;
- finansējuma saņēmējs līgumu ar izvēlēto piegādātāju slēdz rakstiski;
- vispārpieejama ir šāda līgumā ietvertā informācija:
  - i finansējuma saņēmēja nosaukums;
  - ii piegādātāja nosaukums;
  - iii iepirkuma priekšmets, tā apjoms un cena;
  - iv līguma izpildes vieta un termiņš;
- finansējuma saņēmējs neslēdz iepirkuma līgumu ar piegādātāju, kurš atrodas interešu konflikta situācijā ar finansējuma saņēmēju grantu shēmas vadības likuma izpratnē;
- atkāpjoties no augstāk minētā nosacījuma, finansējuma saņēmējs drīkst slēgt līgumu ar piegādātāju, ja finansējuma saņēmējs var pamatot, ka vienīgi šis pretendents piedāvā ekonomiskā izdevīguma un izmaksu efektivitātes principam atbilstošu piedāvājumu. Finansējuma saņēmējs šajā gadījumā projekta izpildes ziņojumam pievieno pamatojošos dokumentus.

(3) Ja iepirkuma paredzamā līgumcena ir mazāka par 1000 latiem:

- finansējuma saņēmējs var slēgt līgumu bez iepirkuma procedūras;
- finansējuma saņēmējs neslēdz iepirkuma līgumu ar piegādātāju, kurš atrodas interešu konflikta situācijā ar finansējuma saņēmēju grantu shēmas vadības likuma izpratnē;
- atkāpjoties no augstāk minētā nosacījuma, finansējuma saņēmējs drīkst slēgt līgumu ar piegādātāju, ja finansējuma saņēmējs var pamatot, ka vienīgi šis pretendents piedāvā ekonomiskā izdevīguma un izmaksu efektivitātes principam atbilstošu piedāvājumu. Finansējuma saņēmējs šajā gadījumā projekta izpildes ziņojumam pievieno pamatojošos dokumentus.

39.3. Iepirkumu procedūru ievērošana neatbrīvo finansējuma saņēmēju no pienākuma iepirkumos ievērot ekonomiskā izdevīguma un izmaksu efektivitātes principu. Ja šo principu nav iespējams ievērot, slēdzot līgumu ar uzvarējušo piegādātāju, vai arī neviens no piedāvājumiem neatbilst šiem principiem, finansējuma saņēmēja pienākums ir izmantot iepirkumu procedūrās paredzētās iespējas pārtraukt iepirkumu.

39.4. Tiesības izraudzīties piegādātāju bez iepirkumu procedūrām neatbrīvo finansējuma saņēmēju no pienākuma iepirkumos ievērot ekonomiskā izdevīguma un izmaksu efektivitātes principu.

39.5. Publisko iepirkumu likuma 3., 4., 5. pantā un 8. panta septītajā daļā minētajos iepirkumos, neatkarīgi no tā, vai finansējuma saņēmējs ir vai nav pasūtītājs, ir jānovērš interešu konflikta situācijas grantu shēmas vadības likuma izpratnē.

39.6. Ja augstāk minētā nosacījuma izpilde nav iespējama, ievērojot faktiskos apstākļus, vai būtu pretrunā ekonomiskā izdevīguma un izmaksu efektivitātes principam, finansējuma saņēmējs ir tiesīgs atkāpties no augstāk minētā nosacījuma izpildes. Finansējuma saņēmējs šajā gadījumā projekta izpildes ziņojumam pievieno pamatojošos dokumentus.

40. Lēmuma pieņemšanas termiņš un izpilde

40.1. Grantu shēmas atbildīgās amatpersonas lēmumu par projekta iesnieguma apstiprināšanu, apstiprināšanu ar nosacījumu vai noraidīšanu pieņem ne vēlāk kā sešu mēnešu laikā pēc projekta iesnieguma iesniegšanas beigu datuma.

40.2. Grantu shēmas atbildīgās amatpersonas lēmumu par projekta faktisko attiecināmo izmaksu apjomu pieņem ne vēlāk, kā trīs mēnešu laikā pēc projekta gala ziņojuma iesniegšanas.

41. Grantu shēmas atbaidīgās amatpersonas lēmumu apstrīdēšana un pārsūdzēšana

41.1. Projekta iesniedzējs var apstrīdēt un pārsūdzēt grantu shēmas atbildīgās amatpersonas lēmumus.

41.2. Ja administratora funkcijas veic valsts budžeta iestādes deleģēta institūcija, grantu shēmas atbildīgās amatpersonas lēmumu var apstrīdēt attiecīgajā valsts budžeta iestādē. Valsts budžeta iestādes lēmumu par grantu shēmas atbildīgās amatpersonas apstrīdēto lēmumu var pārsūdzēt administratīvajā tiesā.

41.3. Ja administratora funkcijas veic valsts budžeta iestāde, grantu shēmas atbildīgās amatpersonas var apstrīdēt centrālajā valsts pārvaldes iestādē, kuras padotībā atrodas administrators. Centrālās valsts pārvaldes iestādes lēmumu par grantu shēmas atbildīgās amatpersonas apstrīdēto lēmumu var pārsūdzēt administratīvajā tiesā.

41.4. Ja administratora funkcijas veic centrālā valsts pārvaldes iestāde vai fonds, grantu shēmas atbildīgās amatpersonas lēmums nav apstrīdams un to var pārsūdzēt tiesā.

41.5. Lēmuma apstrīdēšana vai pārsūdzēšana neaptur tā darbību.

42. Strīdu risināšanas kārtība

42.1. Strīdu par piešķirto grantu shēmas finansējumu risina Administratīvā procesa likuma, Civilprocesa likuma un citos normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā.

43. Lēmums par piešķirtā finansējuma atgūšanu

43.1. Lēmumu par piešķirtā finansējuma atgūšanu pieņem administratīvā procesa likumā paredzētajā kārtībā, ja finansējuma saņēmējs var būt administratīvā akta adresāts un pret viņu var vērst piespiedu izpildi.

43.2 Ja augstāk minētās finansējuma atgūšanas kārtības piemērošana nav lietderīga, piešķirto finansējumu atgūst vai strīdu par finanšu līdzekļu izmaksāšanu vai izmaksāšanas turpināšanu risina civiltiesiskā kārtībā.

43.3. Ja finansējuma saņēmējs ir Latvijas Republikas tiešās vai pastarpinātās valsts pārvaldes iestāde, atvasināta publiska persona vai cita valsts iestāde, strīdu par piešķirto finanšu līdzekļu izmaksāšanu vai izmaksāšanas turpināšanu risina civiltiesiskā kārtībā, izņemot iespēju strīdu risināt tiesas ceļā.

44. Grantu shēmas budžeta plānošana

44.1. Administratoram ir tiesības iesniegt Finanšu ministrijā iesniegumu par grantu shēmas finansējuma iekļaušanu valsts budžeta ilgtermiņa saistībās.

44.2. Grantu shēmas finansējums neatkarīgi no finansējuma saņēmēja statusa tiek plānots administratora budžeta programmā.

44.3. Projektu īstenošanai paredzētā finansējuma atlikums saimnieciskā gada beigās paliek administratora rīcībā nākamajā saimnieciskajā gadā.

45. Tiesības iepazīties ar lietu

45.1. Projekta iesniedzējam jebkurā procesa stadijā ir tiesības iepazīties ar tā iesniegtā projekta iesnieguma lietu.

45.2. Projekta iesniedzējs nav tiesīgs iepazīties ar tā iesniegtā projekta iesnieguma vērtēšanas materiāliem tikai pēc tam, kad stājies spēkā lēmums par projekta iesnieguma apstiprināšanu, apstiprināšanu ar nosacījumu vai noraidīšanu.

45.3. Projekta iesniedzējam, iepazīstoties ar tā projekta iesnieguma lietu, netiek izpausta informācija par personām, kuras vērtē vai ir vērtējušas projekta iesniegumu, izņemot vērtēšanas komisijas locekļus. Informācija par vērtēšanas komisijas locekļiem ir pieejama šajā likumā un citos normatīvajos aktos noteiktajā apjomā un kārtībā.

46. Informācijas atklātība

46.1. Projekta iesnieguma lieta ir ierobežotas pieejamības informācija.

46.2. Projekta iesniegumā minētā informācija ir pieejama Informācijas atklātības likumā noteiktajā apjomā un kārtībā pēc tam, kad stājies spēkā lēmums par projekta iesnieguma apstiprināšanu, apstiprināšanu ar nosacījumu vai noraidīšanu.

46.3. Netiek izpausta informācija par personām, kuras vērtē vai ir vērtējušas projekta iesniegumu, izņemot vērtēšanas komisijas locekļus. Informācija par vērtēšanas komisijas locekļiem ir pieejama šajā likumā un citos normatīvajos aktos noteiktajā apjomā un kārtībā.

47. Valsts nodeva, vēršoties tiesā

47.1. Administrators, vēršoties vispārējās jurisdikcijas tiesā par līgumstrīdu, valsts nodevu nemaksā.